

МАЗМҰНЫ

СОДЕРЖАНИЕ

Жоғарғы Сот Төрағасының құттықтау сөзі.....2	Поздравительная речь Председателя Верховного Суда.....3
Президент Жоғарғы Соттың Төрағасы Асламбек Мерғалиевті қабылдады.....4	Президент принял председателя Верховного суда Асламбека Мерғалиева 5
«Соттардың заңды тұлғалар мен дара кәсіпкерлерді оңалту және олардың банкроттығы туралы заңнаманы қолдануының кейбір мәселелері туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2023 жылғы 2 қарашадағы № 2 нормативтік қаулысы 6	Нормативное постановление Верховного Суда от 2 ноября 2023 года № 2 «О некоторых вопросах применения судами законодательства о реабилитации и банкротстве юридических лиц и индивидуальных предпринимателей» 24
«Соттардың төрелік заңнаманы қолдануының кейбір мәселелері туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2023 жылғы 2 қарашадағы № 3 нормативтік қаулысы.....42	Нормативное постановление Верховного Суда от 2 ноября 2023 года № 3 «О некоторых вопросах применения судами арбитражного законодательства» ..63
Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының қылмыстық істер жөніндегі сот алқасының қаулылары.....86	Постановления судебной коллегии по уголовным делам Верховного Суда Республики Казахстан 86
Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының әкімшілік істер жөніндегі сот алқасының қаулылары.....95	Постановления судебной коллегии по административным делам Верховного Суда Республики Казахстан 95

Құрметті оқырмандар!

Ұлттық мереке – Республика күнімен құттықтауымды қабыл алыңыздар!

Мемлекеттік егемендік туралы декларация еліміздің Тәуелсіздігінің негізін қалады. Бұл – шын мәнінде тарихи құжат.

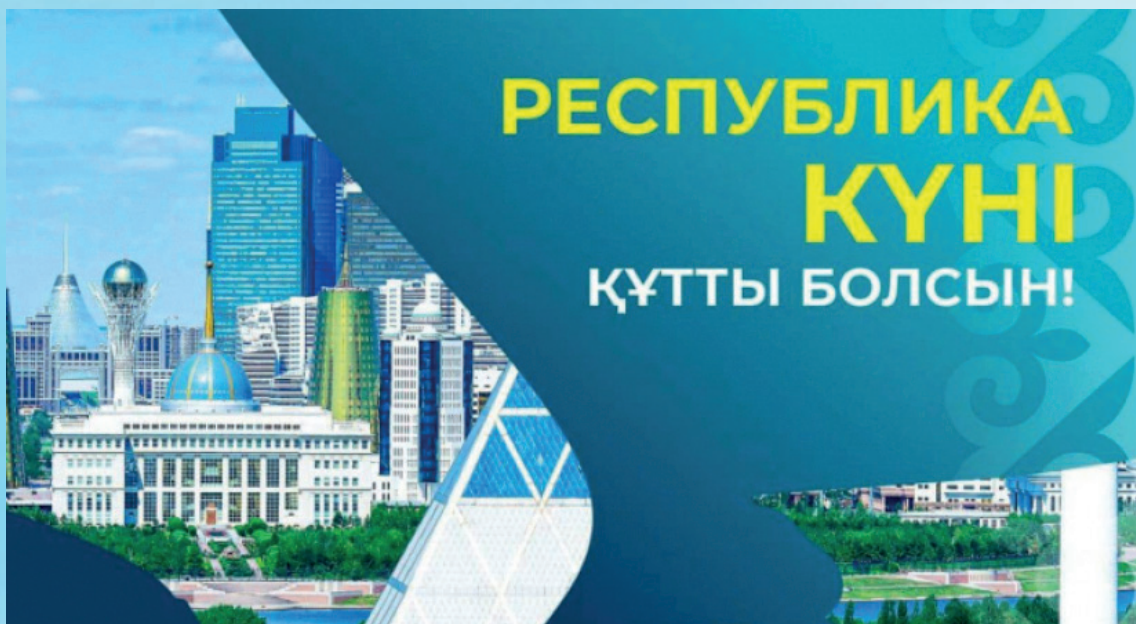
Жаңа мемлекеттің дамуының және оның әлемдік аренада танылуының негізгі шарты – ұлттық бірлік, бірігу және конфессияаралық келісім болып табылады.

Әділетті Қазақстанды құру жолындағы жаңа міндеттер мен реформалар бізден сот қызметін жетілдіруді, азаматтардың құқықтарын сапалы қорғауды және қоғамның сот жүйесіне деген сенімін нығайтуды талап етеді.

**Жоғарғы Соттың
Төрағасы**

Асламбек Мерғалиев

Уважаемые читатели!

Примите поздравление с Национальным праздником – Днем Республики Казахстан!

Декларация о государственном суверенитете заложила основы Независимости нашей страны. Это поистине исторический документ.

Основополагающим вектором развития нового государства и его признания на мировой арене стало национальное единство, сплоченность и межконфессиональное согласие.

Новые задачи и реформы по построению Справедливого Казахстана требуют от нас совершенствования судебной деятельности, качественной защиты прав граждан и укрепления доверия общества.

**Председатель
Верховного Суда**

Асламбек Мерғалиев

Президент Жоғарғы Соттың Төрағасы Асламбек Мерғалиевті қабылдады

Мемлекет басшысына сот жүйесінің қазіргі таңда атқарып отырған қызметі жөнінде есеп берілді.

Асламбек Мерғалиев Президенттің дербес кассациялық саты құру үшін консультациялар өткізу туралы тапсырмасының орындалу барысы туралы баяндады. Заңгерлермен, ғалымдармен, бизнес-қоғамдастық өкілдерімен және Парламент палаталарының депутаттарымен бірлесе талқылау жұмыстары жүргізіліп, соның негізінде елордада үш кассациялық сот (қылмыстық, азаматтық және әкімшілік істер бойынша) құру моделіне оң баға берілді.

Жоғарғы Сот алдын ала қарау институтын жоюды, «толық кассацияны» қолдануды, қаралуы 6 айдан аспайтын «ақылға қонымды мерзім» белгілеуді, сондай-ақ тараптардың міндетті түрде қатысуымен сот процесін жүргізуді ұсынады. Өз кезегінде, жоғары сот органы қадағалау ісіне және сот практикасының біркелкі болуын қамтамасыз етуге баса мән береді.

Сонымен қатар Қасым-Жомарт Тоқаевқа әкімшілік әділеттің жұмысы мен халықаралық ынтымақтастықты дамыту мәселесі жөнінде айтылды. Жоғарғы Соттың Төрағасы цифрландыру және сот қызметінің ашықтығы мен сот төрелігінің қолжетімді болуын жақсарту мақсатында жасанды интеллект элементтерін енгізу жайында айтты.

Мемлекет басшысы сот жүйесінде жүргізіліп жатқан реформалардың сапасына және барлық сатыдағы істерді қарау кезінде заңдылықты қамтамасыз етуге ерекше назар аударды.

Жоғарғы Соттың баспасөз қызметі
2023 жылғы 11 қараша

Президент принял Председателя Верховного суда Асламбека Мергалиева

Глава государства был проинформирован о текущей деятельности судебной системы.

Асламбек Мергалиев сообщил о ходе исполнения поручения Президента о проведении консультаций по созданию самостоятельной кассационной инстанции. По итогам обсуждения совместно с юридическим, научным, бизнес-сообществом и депутатами палат Парламента положительную оценку получила модель, предполагающая учреждение в столице трех кассационных судов (по уголовным, гражданским и административным делам).

Верховный суд предлагает упразднить институт предварительного рассмотрения, применять «сплошную кассацию», установить «разумный срок» рассмотрения, не превышающий 6 месяцев, а также проводить судебный процесс с обязательным участием сторон. В свою очередь, высший судебный орган сосредоточится на надзоре и обеспечении единообразия судебной практики.

Касым-Жомарту Токаеву также была представлена информация о работе административной юстиции и развитии международного сотрудничества. Председатель Верховного суда рассказал о цифровизации и внедрении элементов искусственного интеллекта с целью повышения прозрачности деятельности судов и доступа к правосудию.

Глава государства обратил особое внимание на качество проводимых реформ судебной системы и обеспечение законности при рассмотрении дел во всех инстанциях.

Пресс-служба Верховного Суда

14 ноября 2023 года

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЖОҒАРҒЫ СОТЫНЫҢ № 2 НОРМАТИВТІК ҚАУЛЫСЫ

2023 жылғы 2 қараша

Астана қаласы

Соттардың заңды тұлғалар мен дара кәсіпкерлерді оңалту және олардың банкроттығы туралы заңнаманы қолдануының кейбір мәселелері туралы

Соттардың оңалту және банкроттық туралы заңнаманы қолдану практикасын зерделеп және оны біркелкі қолдану мақсатында Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының жалпы отырысы мынадай түсініктемелер беруге қаулы етеді.

1. Қазақстан Республикасының заңнамасы оңалту және банкроттық рәсімдерін жүргізу кезінде Қазақстан Республикасының Конституциясына (бұдан әрі – Конституция) негізделеді және Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексінен (бұдан әрі – АК), Қазақстан Республикасының Азаматтық процестік кодексінен (бұдан әрі – АПК), Қазақстан Республикасының Кәсіпкерлік кодексінен (бұдан әрі – Кәсіпкерлік кодекс), «Оңалту және банкроттық туралы» Қазақстан Республикасының 2014 жылғы 7 наурыздағы № 176-V Заңынан (бұдан әрі – Заң), қазыналық кәсіпорындар мен мекемелерден, жинақтаушы зейнетақы қорларынан, банктерден, сақтандыру (қайта сақтандыру) ұйымдарынан басқа, заңды тұлғалар мен дара кәсіпкерлердің (бұдан әрі – борышкер) берешегін қайта құрылымдау рәсімін, оларды оңалту рәсімін жүзеге асыру және банкрот деп тану, борышкерді банкроттық рәсімін қозғамай тарату ерекшеліктерін белгілейтін өзге де заңдар мен нормативтік құқықтық актілерден тұрады.

Заңның 2-бабының 2-тармағына сәйкес, егер Қазақстан Республикасы ратификациялаған халықаралық шартта Заңда көзделгендегіден өзгеше қағидалар белгіленсе, онда халықаралық шарттың қағидалары қолданылады.

2. Заңды тұлғалар мен дара кәсіпкерлердің берешегін қайта құрылымдау, оларды оңалту және олардың банкроттығы, сондай-ақ оларды банкроттық рәсімін қозғамай тарату рәсімдерін қолдану туралы істерді, жоғарыда көрсетілген рәсімдерді жүргізу шеңберінде туындайтын даулар бойынша істерді соттар Заңда белгіленген ерекшеліктерімен азаматтық сот ісін жүргізу қағидалары бойынша қарайды.

Дара кәсіпкерлер мен заңды тұлғалардың берешегін қайта құрылымдау, оңалту және банкроттығы туралы, сондай-ақ оларды банкроттық рәсімін қозғамай тарату туралы істер ерекше іс жүргізу тәртібімен қаралады. Өтініштер сотқа борышкердің орналасқан жері бойынша ұсынылады.

Борышкердің банкроттықты немесе оңалтуды басқарушыларының талап қоюларына немесе көрсетілген рәсімдер шеңберінде қойылған талап қоюларға қатысты даулар талап қою ісін жүргізу қағидалары бойынша қаралады.

Заңда айқындалған оңалту рәсіміндегі және банкроттық рәсіміндегі өкілеттіктерге сәйкес оңалту рәсімдерін қолдану туралы немесе борышкерді банкрот деп тану туралы шешім шығарған сот борышкер (банкрот) жауапкер ретінде болатын мүліктік сипаттағы дауларды, сондай-ақ көрсетілген рәсімдерге қатысушылар арасындағы дауларды шешеді.

Аталған санаттағы істер соттылығы бойынша облыстардың, Алматы, Астана және Шымкент қалаларының мамандандырылған ауданаралық экономикалық соттарында қаралуға жатады.

Барлық өзге де даулар бойынша соттылық АПК-де айқындалады.

3. Соттар берешекті қайта құрылымдау рәсімін қолдану туралы өтінішпен борышкер ғана жүгінуге құқылы екенін ескеруі керек. Өзге тұлға берген өтініш қанағаттандырылуға жатпайды.

Берешекті қайта құрылымдау рәсімі азаматтардың талаптары бойынша олардың алдында өміріне немесе денсаулығына зиян келтіргені үшін, еңбек шарты бойынша жұмыс істеген тұлғаларға еңбекақы мен өтемақыларды төлеу бойынша жауапты болатын, Мемлекеттік әлеуметтік сақтандыру қорына әлеуметтік аударымдар бойынша, міндетті зейнетақы жарналары және міндетті кәсіптік зейнетақы жарналары бойынша, міндетті әлеуметтік медициналық сақтандыруға аударымдар және (немесе жарналар) бойынша, авторлық шарттар бойынша сыйақылар бойынша берешегі бар борышкерге қатысты қолданылмайды.

Берешекті қайта құрылымдау рәсімі мынадай шарттардың жиынтығында: борышкерге қатысты оңалту немесе банкроттық туралы іс қозғалмағанда; борышкер уақытша төлемге қабілетсіз болғанда қолданылады.

Уақытша төлем қабілетсіздігі ұғымы Заңның 5-1-бабының 1-тармағында айқындалған.

Сот борышкердің дәрменсіздігін емес, оның уақытша төлемге қабілетсіз болуын анықтауы қажет.

Берешекті қайта құрылымдау рәсімін қолдану туралы өтінішті қарау нәтижелері бойынша сот шешім нысанындағы сот актісін шығарады, ол дереу орындалуға жатады.

Борышкердің өтініші қанағаттандырылған кезде шешімнің қарар бөлігінде Заңның 28-2-бабында көзделген қайта құрылымдау рәсімін қолданудың салдары көрсетілуге тиіс.

Сот шешімі заңды күшіне енген кезден бастап екі ай ішінде борышкер барлық кредиторлармен берешекті қайта құрылымдау туралы келісім жасасуға міндетті, оған барлық кредиторлар қол қояды және онда келісімнің

шарттары, міндеттемелерді орындау тәртібі, тәсілдері мен мерзімдері туралы ережелер қамтылуға тиіс.

Келісімді сот Заңның 28-4-бабының нормаларына сәйкес бекітуге тиіс.

Борышкер берешекті қайта құрылымдау туралы келісімді бекіту туралы сотқа берген өтінішке барлық кредиторлардың тізімін қоса береді.

Келісім жасалмаған не берешекті қайта құрылымдау рәсімін қолдану туралы сот шешімі заңды күшіне енген кезден бастап екі ай мерзімде келісім сотқа ұсынылмаған кезде берешекті қайта құрылымдау рәсімі аяқталды деп есептеледі.

4. Заңның 63-бабына сәйкес борышкерлерге қатысты сот тәртібімен оңалту рәсімі қолданылуы мүмкін.

Өтініш беру күніне Заңның 5-1-бабы 1-тармағының 1) және 2) тармақшаларында көзделген бір немесе бірнеше мән-жайлар болған кезде борышкердің немесе кредитордың оңалту рәсімін қолдану туралы сотқа жүгінуі үшін борышкердің уақытша төлем қабілетсіздігі негіз болып табылады.

АК-нің 21-1-бабының ережелеріне орай дара кәсіпкер ретінде тіркелген борышкерге оның кәсіпкерлік қызметін тоқтатуын болғызбау мақсатында оның төлем қабілеттілігін қалпына келтіруге бағытталған, оңалту рәсімі шеңберінде іске асырылатын Қазақстан Республикасының заңнамасына қайшы келмейтін кез келген шаралар қолданылуы мүмкін.

Оңалту рәсімі банкрот деп тану туралы сот шешімі қабылданбаған борышкерге қатысты оны банкрот деп тану туралы іс бойынша қолданылуы мүмкін. Бұл жағдайда оңалту жоспарын борышкер кредиторлармен бірлесіп әзірлеуге және сот оңалту рәсімін қолдану туралы шешім заңды күшіне енген күннен бастап үш ай ішінде бекітуге тиіс.

5. Заңның 1-бабының 3) тармақшасында «әкімші» ұғымы - істі сотта қарау, сондай-ақ оңалту рәсімін және банкроттық рәсімін жүргізу кезеңінде осы Заңға сәйкес өкілеттіктерді жүзеге асыратын уақытша әкімші, оңалтуды, уақытша және банкроттықты басқарушылар деп айқындалған.

Уәкілетті органда тіркелген тұлға әкімші болып тағайындалады. Әкімшінің өкілеттіктері уәкілетті органның бұйрығымен расталады. Әкімші өзінің өкілеттіктерін борышкердің орналасқан жері бойынша жүзеге асыруға міндетті.

Борышкердің басқару органы ретінде:

оңалтуды басқарушы (ол оңалту рәсімінде тағайындалған жағдайда) немесе санацияға қатысушы – оңалту жоспарын бекіту туралы сот ұйғарымы заңды күшіне енген күнінен бастап;

уақытша басқарушы – борышкерді банкрот деп тану туралы сот шешімі заңды күшіне енген күннен бастап банкроттықты басқарушы тағайындалғанға дейін;

банкроттықты басқарушы – ол тағайындалған күннен бастап болады.

Әкімші борышкердің істері мен мүлкін басқарудан Заңда белгіленген тәртіппен шеттетілуі мүмкін.

6. Оңалту рәсімінде борышкерді басқару кредиторлар жиналысының шешімі негізінде: 1) борышкер – дара кәсіпкер не борышкер – заңды тұлға мүлкінің меншік иесі, құрылтайшысы (қатысушысы) уәкілеттік берген орган (тұлға); 2) оңалтуды басқарушы жүзеге асыруға құқылы.

Дара кәсіпкерді оңалту рәсімінде борышкерді басқару деп оның істері мен мүлкін Заң нормаларында көзделген ерекшеліктерді ескере отырып басқару түсініледі.

Егер кредиторлардың алғашқы жиналысында борышкерді басқару жөніндегі өкілеттіктерді оңалтуды басқарушыға жүктеу туралы шешім қабылданса, онда оның кандидатурасын кредиторлар жиналысы хабарламалары әкімшінің қызметін жүзеге асыруға құқығы бар тұлғалардың хабарламалар тізіліміне енгізілген тұлғалар арасынан таңдайды.

Уәкілетті орган кредиторлар жиналысының хаттамасын алған күннен бастап екі жұмыс күні ішінде кредиторлар жиналысы таңдаған кандидатураны оңалтуды басқарушы етіп тағайындауға міндетті. Уәкілетті орган ұсынылған кандидатураны тағайындаудан бас тартқан жағдайда кредиторлар жиналысы оңалтуды басқарушы етіп тағайындау үшін басқа кандидатураны ұсынуға міндетті.

Оңалту рәсімі барысында кредиторлар жиналысы Заңның 69-бабы 3-тармағының 1) және 2) тармақшаларына сәйкес тағайындалған адамдарды шеттету жолымен борышкерді басқару жөніндегі өкілеттіктерді жүктеу туралы шешімді бір рет өзгертуге құқылы.

7. Соттар Заңның ережелерінде кредитор мен борышкердің банкрот деп тану туралы өтінішпен сотқа жүгіну үшін негіздер көзделгенін ескеруі тиіс. Өтініш берген субъектіге: кредитор мен борышкерге байланысты негіздер әртүрлі болады.

Заңның 5-бабының 1-тармағына сәйкес борышкердің орнықты төлем қабілетсіздігі оның өзін банкрот деп тану және банкроттық рәсімін қозғай отырып тарату туралы өтінішпен сотқа жүгінуіне негіз болып табылады.

Егер борышкердің міндеттемелері сотқа өтініш берілген күнге және өтініш берілген жылдың басына, сондай-ақ егер борышкер өтінішті күнтізбелік жылдың бірінші тоқсанында берген жағдайда, өтініш берілген жылдың алдындағы жылдың басына оның мүлкінің құнынан асып кетсе, төлем қабілетсіздігі орнықты болып табылады.

Егер Заңның 5-бабының 2-тармағында өзгеше белгіленбесе, заңды күшіне енген сот актісі немесе борышкерден ақшаны өндіріп алу туралы атқарушылық құжат негізінде борышкердің кредитор алдындағы орындалмаған ақшалай міндеттемесі не борышкердің борышын мойындауы кредитордың борышкерді банкрот деп тану және банкроттық рәсімін қозғай

отырып оны тарату туралы өтінішпен сотқа жүгінуі үшін негіз болып табылады.

Борышкердің борышты мойындауы жазбаша нысанындағы жауабында; борышкер мен кредитордың уәкілетті өкілдері қол қойған және тараптардың мөрлерімен расталған өзара есеп айырысулардың екіжақты салыстырып тексеру актісінде; борышкердің борышты төлегені туралы кепілхатта білдірілуі мүмкін.

Борышкердің салықтық берешек сомасын, сондай-ақ кедендік төлемдер, арнайы, демпингке қарсы, өтемақы баждары, пайыздар бойынша берешекті Қазақстан Республикасының салық және кеден заңнамасында айқындалған тәртіппен мәжбүрлеп өндіріп алудың барлық шарасы қабылданғаннан кейін өтемеуі кредитордың салықтық және кедендік төлемдер бойынша борышкерді банкрот деп тану және банкроттық рәсімін қозғай отырып, оны тарату туралы өтінішпен сотқа жүгінуі үшін негіз болып табылады.

8. Заңның 3-бабына сәйкес жекелеген шаруашылық жүргізуші субъектілерге қатысты банкроттық рәсімдерін қолдану ерекшеліктері олардың құқықтық мәртебесі мен қызметіне байланысты Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленуі мүмкін.

Сот банкрот деп тану туралы шешім қабылдаған жағдайда банкті, сақтандыру (қайта сақтандыру) ұйымын, жинақтаушы зейнетақы қорын тарату ерекшеліктері банк заңнамасында, сақтандыру және сақтандыру қызметі туралы, зейнетақымен қамсыздандыру саласындағы әлеуметтік қорғау туралы заңнамада белгіленген.

Дара кәсіпкерлерді кәсіпкерлік қызмет субъектілері ретінде оңалту және олардың банкроттық рәсімі АҚ-нің 21 және 21-1-баптарының ережелерін ескере отырып, Қазақстан Республикасының оңалту және банкроттық туралы заңнамасында белгіленген тәртіппен жүзеге асырылады.

9. Борышкердің немесе кредитордың борышкерді банкрот деп тану не оңалту рәсімін қолдану туралы өтініштерін қарауға қабылдау кезінде сот өтініш берушінің құрылтай құжаттарының негізінде өтінішке тиісті адамның (органның) қол қойған-қоймағанын тексеруі керек.

Өтінішке заңды тұлғаның (борышкердің немесе кредитордың) басшысы не құрылтай құжаттарына сәйкес оны алмастыратын тұлға не борышкер – дара кәсіпкер қол қояды.

Өтініш берушінің өкілі өтінішке қол қоя алады. Бұл жағдайда АПК-нің 60, 61-баптарының қағидалары бойынша өтінішке өкілдің қол қоюға және оны сотқа жіберуге өкілеттігін көздейтін сенімхат қоса беріледі.

Егер өтінішті қабылдаған кезде сот оған өкілеттігі жоқ адам қол қойғанын не осы адамның өкілеттігін растайтын құжаттар, сондай-ақ Заңның 41, 42, 44, 45-баптарында көзделген құжаттар қоса берілмегенін

анықтаса, онда Заңның 45-1-бабының 3-тармағына сәйкес сот борышкердің немесе кредитордың (кредиторлардың) өтінішін қараусыз қайтарады.

Заңның 45-1-бабының 2-тармағына сәйкес борышкер үшін банкрот деп тану туралы өтінішпен сотқа жүгіну осы Заңға сәйкес міндетті болып табылатын және қажетті құжаттар өтінішке қоса берілмеген жағдайларда, сот өтінішті өзінің іс жүргізуіне қабылдауға және жетіспейтін құжаттарды істі сот талқылауына дайындау тәртібімен талап етуге міндетті.

Заңның 46-бабында кредитордың әртүрлі міндеттемелер бойынша борышкерге қойылған бірнеше талапты бір өтінішке біріктіруге құқығы көзделген. Бірнеше кредитордың бір борышкерге талаптары бір өтініште біріктірілуі мүмкін. Мұндай өтінішке өз талаптарын біріктірген кредиторлар қол қояды.

Егер борышкерді банкрот деп тану туралы кредитордың өтініші сотқа басқа кредитордың өтінішінің негізінде борышкерге қатысты іс қозғалғаннан кейін, бірақ іс бойынша шешім шығарылғанға дейін келіп түссе, сот өтінішті бір мезгілде қарау үшін қозғалған іске қосу туралы ұйғарым шығарады.

Бұл жағдайда сот банкроттық туралы істі басқа да осыған ұқсас ұйғарымдардан бұрын қозғау туралы ұйғарым шығарған азаматтық іске қатысушы әкімші уақытша басқарушы болып табылады.

Борышкерді банкрот деп тану және банкроттық рәсімін қозғай отырып, оны тарату туралы сот шешімі заңды күшіне енгеннен кейін өтініш түскен кезде сот АПК-нің 151-бабы бірінші бөлігінің 2) тармақшасына сілтеме жасай отырып, өтінішті қабылдаудан бас тартады.

10. Заңның 50-бабында сот оңалту немесе банкроттық туралы іс қозғаған кезде борышкер үшін туындайтын салдарлардың тізбесі белгіленген, оның ішінде – борышкерге, мүліктің меншік иесіне, құрылтайшысына (қатысушысына), заңды тұлғаның барлық органдарына мүлікті кәдімгі коммерциялық операциялар шеңберінен тыс пайдалануға және өткізуге тыйым салу, кредиторлардың оңалту және банкроттық рәсімдерінің шегінен тыс талаптарын қанағаттандыруға (заңда тікелей көрсетілген тұлғалардан басқа) тыйым салу, бұрын қабылданған сот шешімдерін орындауды (Заңда көрсетілген жағдайларды қоспағанда) тоқтата тұру.

Кредиторлардың Заңның 51-бабында көзделген талаптарын қамтамасыз ету жөніндегі шараларды сот кредиторлардың, прокурордың және іске қатысатын өзге де адамдардың өтініші негізінде ғана қабылдауы мүмкін.

Сот Заңның 51-бабында көзделген барлық қамтамасыз ету шараларын қабылдамауы мүмкін. Қабылданатын қамтамасыз ету шаралары ақылға қонымды болуға, кредиторлардың мүдделерін, мүліктің сақталуын қамтамасыз ету мақсаттарына сәйкес келуге және өндірістік қызметті

жүзеге асыруға, оның ішінде азаматтардың тыныс-тіршілігін қамтамасыз етуге және денсаулығына, қоршаған ортаны қорғауға, ұлттық қауіпсіздікке байланысты үздіксіз немесе маусымдық циклді өндірістерде жұмыстардың жалғасуына кедергі келтірмеуге тиіс.

Соттар борышкердің өтініші мен соттың оңалту жоспарын бекіту туралы заңды күшіне енген ұйғарымының көшірмесі негізінде борышкердің мүлкіне қойылған барлық шектеулер мен ауыртпалықтар (борышкердің шоттарына инкассалық өкімдер, мүлікке тыйым салулар және басқасы) оларды қойған органдардың тиісті шешімдер қабылдауынсыз алып тасталатынын ескеруі қажет.

11. Борышкердің банкроттығы туралы іс бойынша іс жүргізуді қозғау (берешекті оңалту немесе қайта құрылымдау рәсімдерін қолдану) борышкер жауапкер ретінде болатын мүліктік сипаттағы істер бойынша іс жүргізуді тоқтату үшін негіз болып табылмайды. Борышкерді банкрот деп тану (оңалту рәсімін қолдану немесе берешекті қайта құрылымдау) туралы шешім қабылданғанға дейін заңды күшіне енген осы шешімдердің орындалуы туралы мәселе Заңның 28-2 және 50-баптарының ережелерін ескере отырып шешіледі.

Оңалту немесе берешекті қайта құрылымдау рәсімдерін енгізгенге дейін де, енгізілгеннен кейін де өздерінің алдында ақшалай міндеттемелері туындаған кредиторлардың талаптары Қазақстан Республикасының заңнамалық актілерінде белгіленген тәртіппен қаралады.

Борышкердің берешекті қайта құрылымдау туралы келісімді бекіту, оңалту рәсімін қолдану туралы немесе борышкерді банкрот деп тану туралы туралы сот актілері заңды күшіне енгеннен кейін шығарылған сот шешімдерін орындау ерекшеліктері Заңның 28-5, 68, 87-баптарының ережелерінде белгіленген.

Заңның 28-2, 28-5, 50, 68 және 87-баптарында көзделген берешекті қайта құрылымдау рәсімін қолданудың, соттың берешекті қайта құрылымдау туралы келісімді бекітуінің, оңалту немесе банкроттық туралы іс бойынша іс жүргізуді қозғаудың, оңалту рәсімін қолданудың және банкроттық рәсімін қозғаудың салдарларын регламенттейтін нормалар орындалуға міндетті.

12. Сот борышкерді банкрот деп тану туралы шешім шығарған күннен бастап, егер олар бойынша қабылданған шешімдер заңды күшіне енбесе, сотта банкроттың қатысуымен қаралатын мүліктік сипаттағы барлық істер тоқтатылады. Кредиторлардың мүліктік талаптары банкротқа банкроттық рәсімінің шеңберінде ғана қойылуы мүмкін (үшінші тұлғалардың кепілдіктері мен кепілгерліктерін орындау жөніндегі талаптарды, сондай-ақ үшінші тұлғалар кепіл беруші болған жағдайларда кепіл нысанасына өндіріп алуды қоспағанда) және оларды борышкерді банкрот деп тану туралы шешім қабылдаған сот қарайды.

Уақытша (банкроттықты) басқарушы борышкерге қойылатын мүліктік талаптарды қарау жөніндегі істерді жүргізіп жатқан барлық соттарды оны банкрот деп тану туралы хабардар етуге және істер бойынша іс жүргізуді тоқтату туралы өтініш жіберуге міндетті.

Соттар банкроттық рәсімін жүргізудің кез келген сатысында борышкер мен кредиторлардың бітімгершілік келісім жасасуға құқылы екенін ескергені жөн.

Бітімгершілік келісімді бекіту кезінде сот бітімгершілік келісімді бекіту туралы ұйғарым шығарады, онда банкроттық рәсімі тоқтатылатынын және борышкерді банкрот деп тану және банкроттық рәсімін қозғау туралы шешім орындалуға жатпайтынын көрсетеді.

Бітімгершілік келісімді бұзу туралы өтінішті оны бекіткен сот қарайды.

13. Заңның 56-бабының 1-тармағына сәйкес борышкерді банкрот деп тану және банкроттық рәсімін қозғай отырып, оны тарату туралы шешімді сот уақытша басқарушының борышкердің қаржылық орнықтылығы туралы борышкердің қаржылық орнықтылықтың III сыныбына жатқызылатыны және оны банкрот деп тану үшін негіздер бар екендігі туралы тұжырымды қамтитын қорытындысын; немесе, егер борышкер уақытша басқарушыға есепке алу құжаттамасына қол жеткізуге рұқсат бермеген жағдайда, борышкердің қаржылық орнықтылығы туралы қорытынды жасаудың мүмкін еместігі туралы актіні ескере отырып қабылдайды.

Оңалту рәсімін қолдану туралы шешім Заңның 59-бабының 1-тармағына сәйкес – уақытша әкімшінің борышкердің қаржылық орнықтылықтың II сыныбына жатқызылатыны және оңалту рәсімін қолдану үшін негіздер бар екендігі туралы тұжырымды қамтитын борышкердің қаржылық орнықтылығы туралы қорытындысы ескеріле отырып қабылданады.

Борышкердің қаржылық орнықтылығы туралы қорытындыны уақытша басқарушы және уақытша әкімші борышкердің қаржылық жағдайы туралы мәліметтерді жинау нәтижелері бойынша Заңның 49 және 49-1-баптарының ережелерін ескере отырып, оның қаржы-шаруашылық қызметінің тиімділігін сипаттайтын коэффициенттерді есептеу арқылы жасайды. Сот қорытындыға жазбаша түсініктемелер беруді талап етуге құқылы, онда бухгалтерлік баланстан алынған мәліметтер негізінде барлық коэффициенттер бойынша көрсеткіштер түсіндірілуге тиіс.

Соттар уақытша басқарушының немесе уақытша әкімшінің қорытындысы іс бойынша дәлелдемелердің бірі болып табылатынын және іс бойынша басқа дәлелдемелердің жиынтығымен бірге олардың қатыстылығы, жол берілетіндігі мен анықтығы ескеріле отырып, АПК-нің 64, 65 және 67-баптарының қағидалары бойынша соттың

бағалауына жататынын ескеруі керек. Мұндай қорытындының сот үшін басқа дәлелдемелерден артықшылығы жоқ.

14. Заңның 58-бабының 1-тармағына сәйкес борышкерді банкрот деп танудан бас тарту туралы шешімді сот уақытша басқарушының Заңның 49-бабы 1-тармағының 1) және 2) тармақшаларында көзделген борышкердің қаржылық орнықтылығы туралы қорытындысын немесе, егер борышкерде өтініш берушіден бөлек, басқа кредиторлар болмаса, қорытынды жасаудың орынсыздығы туралы актіні ескере отырып қабылдайды.

Өтініш берушіден бөлек, басқа кредиторлар болмауына орай борышкердің қаржылық орнықтылығы туралы қорытынды жасалмау туралы Заңның 49-бабы 2-тармағы 1) тармақшасының нормасы өтініш беруші салық және кедендік төлемдер бойынша кредитор немесе «Атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» 2010 жылғы 2 сәуірдегі № 261-IV Қазақстан Республикасы Заңының 48-бабы 1-тармағының 2) тармақшасы негізінде атқарушылық құжат қайтарылған кредитор болып табылатын жағдайларға қолданылмайды.

15. Егер борышкер есепке алу құжаттамасына қолжетімділікті қамтамасыз етпесе, онда уақытша басқарушы Заңның 49-бабы 3-тармағының

2) тармақшасына сәйкес борышкердің қаржылық орнықтылығы туралы қорытынды жасаудың мүмкін еместігі туралы акт жасайды.

Соттар уақытша басқарушының Заңның 88-бабы 1-тармағының 1) тармақшасына сай мемлекеттік органдардан, жеке және заңды тұлғалардан борышкер және оның мүлкі туралы ақпаратты сұратуға құқылы екенін ескеруі тиіс.

Бұл ретте сот іс материалдарындағы өтініш беруші, әкімші, өзге де мүдделі тұлғалар ұсынған дәлелдемелерді, оның ішінде тиісті құқықтық баға берілуге тиіс уақытша басқарушы актісінің мазмұнын негізге алып шешім қабылдауға тиіс.

Борышкердің өзінің төлем қабілетсіздігін тануына негізделген, оны банкрот деп тану туралы сот шешімі әкімшінің қорытындысын талдау, сондай-ақ борышкердің қаржы-шаруашылық қызметі туралы қолда бар деректер негізінде жасалған дәріменсіздік туралы тұжырымдарды қамтуға тиіс.

16. Заңды тұлғалар мен дара кәсіпкерлердің банкроттығы туралы өтініштер ерекше іс жүргізу тәртібімен қаралады, сондықтан борышкердің төлем қабілетсіздігін тану үшін негіздердің болуы не болмауы сотқа жүгіну кезінде анықталады.

Соттың борышкерді банкрот деп танудан, оңалту рәсімін қолданудан бас тартуы не заңда белгіленген негіздер бойынша банкроттық, оңалту рәсімі туралы іс бойынша іс жүргізуді тоқтатуы (борышкерді таратуға байланысты іс бойынша іс жүргізуді тоқтатудан басқа) мән-жайлардың өзгеруіне байланысты берілген сол борышкерді банкрот деп тану не оңалту

рәсімін қолдану туралы кейінгі келіп түскен өтініштерді қабылдаудан бас тарту үшін негіз болып табылмайды.

Заңның 48-бабы 1-1-тармағының ережелеріне сәйкес кез келген кредитор мен борышкер, оның ішінде оңалту рәсімін қолданудан бас тартылғандар оңалту рәсімін қолданудан бас тарту туралы соттың шешімі немесе оңалту рәсімін тоқтату туралы соттың ұйғарымы заңды күшіне енген күннен бастап екі жыл өткен соң сотқа оңалту рәсімін қолдану туралы қайта жүгінуге құқылы. Көрсетілген мерзім өткенге дейін берілген өтінішті сот қайтаруға тиіс.

17. Егер бірінші сатыдағы сот оңалту рәсімін қолданудан бас тарту туралы не борышкерді банкрот деп танудан бас тарту туралы шешім шығарса, апелляциялық және кассациялық сатыдағы соттар АПК-нің 424-бабы бірінші бөлігінің 3) тармақшасында және 451-бабы екінші бөлігінің 8) тармақшасында көзделген өкілеттіктерді негізге ала отырып, бірінші сатыдағы сот шешімінің күшін жоюға және істі жаңадан қарауға жібермей, Заңның 67 және 86-баптарында айқындалған соттың оңалту рәсіміндегі және банкроттық рәсіміндегі өкілеттігін соттылығы бойынша тиісті мамандандырылған ауданаралық экономикалық сотқа жүктей отырып, өтінішті қанағаттандыру туралы шешім шығаруға құқылы.

18. Оңалту және банкроттық туралы заңнамада оңалтуды және банкроттықты басқарушылардың кредиторлар талаптарының тізілімін жүргізу міндеті белгіленген.

Кредиторлардың борышкерге талаптары кредиторлардың талаптарды мәлімдеу тәртібі туралы хабарландыру жарияланған кезден бастап бір ай мерзімнен кешіктірмей мәлімделуге тиіс.

Кредиторлардың бір ай мерзімде мәлімделген талаптарын уақытша әкімші немесе оңалтуды басқарушы (оңалту рәсімінде) не уақытша немесе банкроттықты басқарушы (банкроттық рәсімінде) олар мәлімделген күннен бастап он жұмыс күні ішінде қарауға тиіс және танылған талаптар тізілімге енгізіледі. Кредитордың бір ай мерзімнен кешіктіріп мәлімдеген талабы кредиторлар талаптарының тізіліміне енгізіледі, бірақ мұндай кредитор кредиторлардың бір ай мерзімде мәлімдеген талаптары толық қанағаттандырылғанға дейін кредиторлардың жиналысында дауыс беру құқығынан айырылады.

Тізілімге кредиторлардың Заңның 72-бабы 2-тармағының екінші және үшінші бөліктерінің, 90-бабы 3-тармағының талаптарын сақтай отырып, бұрын сотқа мәлімдеген талаптары да енгізілуі мүмкін.

Әкімші (уақытша әкімші, оңалтуды, уақытша және банкроттықты басқарушылар) кредиторлардың талаптарын қараудың нәтижелері туралы (танымау себептерін көрсете отырып, талаптарды толық көлемде немесе бір бөлігінде тану немесе танымау туралы) шешім қабылданған күннен кейінгі келесі күні әрбір кредиторға жазбаша хабарлауға міндетті.

Әкімшінің шешіміне кредитор талапты қарау нәтижелері туралы хабарламаны алған күннен бастап он жұмыс күні ішінде оңалту немесе банкроттық туралы істі қарап жатқан сотқа шағым беруі мүмкін.

Кредитор, борышкер, заңды тұлға мүлкінің меншік иесі және қатысушысы (құрылтайшысы) банкроттық рәсімінде жарияланған тізілімге енгізілген кредиторлар талаптарының мөлшері мен негіздеріне ол жарияланған күнінен бастап он жұмыс күні ішінде шағым жасауға құқылы.

Мерзімнің аяқталуы шағымды қайтаруға негіз болып табылады. АПК-нің 126-бабының ережелеріне сәйкес процестік мерзімді сот қалпына келтіре алады.

Кредитордың, құрылтайшының (қатысушының) шағымы негізді деп танылған жағдайда, сот кредитордың, құрылтайшының (қатысушының) талаптары енгізілуге тиіс кредиторлар талаптарының тізіліміндегі тиісті кезекті анықтауға міндетті.

19. Соттар Заңның 101-бабы 4-тармағының ережелерін ескеруі тиіс, оларға сәйкес бірінші кезек кредиторларының осы Заңның 90-бабы 3-тармағының бірінші бөлігінде көзделген мерзім өткеннен кейін, бірақ барлық кредиторлармен есеп айырысу аяқталғанға дейін мәлімделген талаптары бірінші кезек құрамында кредиторлар талаптарының тізіліміне енгізіледі және мүліктік масса есебінен қанағаттандыруға жатады.

Бірінші кезек кредиторларының барлық кредиторлармен есеп айырысу аяқталғаннан кейін, бірақ тарату балансы бекітілгенге дейін мәлімделген талаптары кредиторлардың талаптары қанағаттандырылғаннан кейін қалған банкрот мүлкінен қанағаттандырылады.

Әкімші кредиторлар талаптарының тізілімін борышкердің балансына кредиттік берешектерді ашып көрсету негізінде қалыптастыруға (жүргізуге) құқылы емес, өйткені бұл азаматтар мен заңды тұлғалардың өздеріне берілген құқықтарды, соның ішінде өздерін қорғау құқығын өз қалауынша пайдалануын көздейтін Заңға және АҚ-нің 8-бабына қайшы келеді. Сондықтан кредиторлар талаптарының тізілімін қалыптастыру (жүргізу) кезінде әкімші талаптың (кредиторлардың мәлімдемелері, заңды күшіне енген сот шешімдері, шарттар, борышкердің борышты мойындауы және басқалар) негізі мен сомасын растайтын құжаттардың бар-жоғын тексеруі қажет.

20. Бірінші кезекте өміріне немесе денсаулығына келтірілген зиянның орнын толтыру бойынша; алименттерді өндіріп алу бойынша; Мемлекеттік әлеуметтік сақтандыру қорына әлеуметтік аударымдар, міндетті зейнетақы жарналары, міндетті кәсіптік зейнетақы жарналары бойынша берешектерді төлей отырып, еңбек шарты бойынша жұмыс істеген адамдарға еңбекақы төлеу мен өтемақыларды төлеу бойынша; міндетті әлеуметтік медициналық сақтандыруға аударымдар және (немесе) жарналар бойынша; авторларға

қызметтік өнертабыс, пайдалы модель, өнеркәсіптік үлгі үшін сыйақылар төлеу жөніндегі талаптар қанағаттандырылады.

Бірінші кезектегі талаптарды өтеу Заңның 100-бабының 2-тармағында баяндалған кезектілік тәртібімен жүзеге асырылады.

Талаптарды өтеу үшін мүлік жеткіліксіз болған жағдайда, ол Заңда баяндалған кезектілікті сақтай отырып, талаптардың сомаларына пропорционалды бөлінеді.

21. Талаптары борышкердің мүлкін кепілге салумен қамтамасыз етілген міндеттемелер бойынша кредитор кепілді кредитор болып табылады

Соттар борышкердің мүлкі борышкердің және/немесе үшінші тұлғалардың міндеттемелері бойынша кепілге берілуі мүмкін екенін ескеруі керек.

Кепілді кредиторлардың талаптары тиісінше ресімделген кепіл мүлкі және тіркелген кепілдік міндеттеме мүліктік массада болған кезде (егер мүлік кепілін тіркеу талап етілсе) және кепілмен қамтамасыз етілген бөлікте ғана екінші кезек құрамындағы кредиторлар талаптарының тізіліміне енгізілуге жатады. Кепілді кредиторлардың талаптары, егер осы талаптар кепілмен қамтамасыз етілген және екінші кезектегі кредиторлар талаптарының тізіліміне енгізуге жатқызылған жағдайда, негізгі борыш сомасын, сыйақыны, өсімпұлды (айыппұлдарды) қамтиды.

Кепілді кредитор ретінде кредитордың талаптарын екінші кезекке енгізу туралы мәлімдеген, бірақ заңнама талаптарына сәйкес ресімделген немесе тіркеуден өтпеген (егер мүлік кепілін тіркеу талап етілсе) кепіл шартын ұсынбаған кредитордың талаптары төртінші кезектің құрамында ескеріледі.

Кепілді кредитор банкроттықты басқарушының кепілге салынған мүлікті заттай қабылдау туралы ұсынысын алған күннен бастап он жұмыс күнінен кешіктірмейтін мерзімде осы мүлікті қабылдауға келісімін немесе одан бас тартуын жазбаша түрде білдіруге міндетті.

Соттар кепіл мүлкін кепілді кредиторға беру ол бірінші кезектегі кредиторлардың еңбекақы төлеу жөніндегі талаптарын және кепілге салынған мүлікті бағалауға және күтіп-ұстауға байланысты әкімшілік шығыстарды өтегеннен кейін ғана, аталған талаптарды өтеу үшін борышкердің өзге мүлкі болмаған жағдайда берілетінін ескергені жөн.

Кепіл мүлкін заттай қабылдаудан бас тартқан, уақытша басқарушының ұсынысына белгіленген мерзімде жауап берілмеген не әкімшілік шығыстар мен кредиторлардың еңбекақы төлеу жөніндегі талаптары толық көлемде өтелмеген жағдайда, кепілді кредитордың талаптарын қанағаттандыру Заңның 103-бабында көзделген тәртіппен жүзеге асырылады.

22. Заңның 100-бабының 4-тармағында үшінші кезекте салықтық берешек, сондай-ақ кедендік төлемдер, арнайы, демпингке қарсы, өтемақы баждары, пайыздар бойынша берешек өтелетіні белгіленген.

Үшінші кезектегі кредиторлар талаптарының тізілімін қалыптастырудың дұрыстығын тексеру кезінде соттар «Салық және бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдер туралы (Салық кодексі)» Қазақстан Республикасы Кодексінің 1-бабы 1-тармағы 61) тармақшасының нормаларын қолдануға тиіс, оған сәйкес салықтық берешек бересі сомасын, сондай-ақ өсімпұл мен айыппұлдардың төленбеген сомаларын қамтиды.

Төртінші кезектегі кредиторлар талаптарының тізіліміне қатысты соттар борышкердің кредитор алдындағы міндеттемелерінің сомасын және міндеттемелерді орындамағаны үшін санкциялар мен залалдар сомасын жеке есепке алудың Заңда белгіленген тәртібіне назар аударуы керек, өйткені залалдарды өтеу және тұрақсыздық айыбын (айыппұлдарды, өсімпұлдарды) өндіріп алу жөніндегі талаптар бесінші кезектің құрамында қанағаттандырылуға жатады.

23. Мүліктік масса кредиторлардың талаптарын қанағаттандыруды қамтамасыз етеді, сондықтан банкроттықты басқарушының мүліктік массаны қалыптастыру жөніндегі әрекеттері Заңға сәйкес кредиторлар жиналысының бақылауында болады.

Банкроттықты басқарушы кредиторлар жиналысының шешімінсіз мүлікті бағалау және өткізу тәртібін дербес белгілеуге құқылы емес.

Мүліктік массаны банкроттықты басқарушы Заңның 96-бабында көзделген тәртіппен қалыптастырады.

Банкроттықты басқарушының міндеттеріне, оның ішінде Заңның 7-бабында көрсетілген жағдайларда борышкер жасаған мәмілелерді анықтау және борышкердің мүлкін қайтаруға шаралар қабылдау жатады.

Банкроттық басқарушы банкроттық (оңалту) туралы іс қозғалғанға дейін үш жыл ішінде қосылу, бөліну немесе бөлініп шығу жолымен жасалған және активтерді заңсыз шығаруға алып келген борышкер-заңды тұлғаның қайта ұйымдастырылуын жарамсыз деп тану туралы талап қоюмен сотқа жүгінуге құқылы.

Оңалту рәсiмiнде мүлiктiк массаның құрамын қалыптастыру банкроттық рәсiмдегi сияқты тәртіппен жүзеге асырылады.

24. Заңның 7-бабының 1-тармағына сәйкес, егер осы Заңда өзгеше көзделмесе, мәмілелер, егер оларды борышкер немесе ол уәкілеттік берген тұлға Қазақстан Республикасының азаматтық заңнамасында және Заңда көзделген негіздер болған кезде оңалту және (немесе) банкроттық туралы іс қозғалғанға дейін үш жыл ішінде жасасқан болса, жарамсыз деп танылады.

Заңның 7-бабының 2-тармағында АК-де көзделгеннен басқа мәмілелердің жарамсыздығының арнайы негіздері санамаланған.

Соттар мәмілелерді жарамсыз деп тану туралы банкроттықты және оңалтуды басқарушылардың талап қоюы бойынша мұндай талаптарға негіздер болып Заңның 7-бабының 2-тармағында көзделген арнайы негіздер де, АК-нің 158, 159, 160-баптарында көзделген жалпы негіздер

де келтірілуі мүмкін екенін Заңның 7-бабының 1-тармағында белгіленген үш жылдық мерзім АҚ-нің 158, 159, 160-баптарында көзделген негіздер бойынша қойылған мәмілелерді жарамсыз деп тану туралы талаптарға да қолданылады.

25. Заңның 7-бабының 3-тармағына байланысты Заңның 7-бабының 1 және 2-тармақтарында көрсетілген мән-жайлар кезінде жасалған мәмілелер анықталған кезде әкімші анықталған күннен бастап он жұмыс күні ішінде мұндай мәмілелерді жарамсыз деп тану туралы өтінішпен сотқа жүгінуге міндетті (оның ішінде мәмілені анықтаған кредитордың өтінішхаты бойынша).

Талап қоюмен сотқа жүгіну үшін он күндік мерзім түпкілікті болып табылмайды және оның аяқталуы талап қоюдан бас тартуға алып келмейді, сондай-ақ әкімшіні кредиторлардың мүдделері үшін бұзылған немесе даулы заңды құқықтарды қорғау үшін үш жылдық талап қоюдың ескіру мерзімі шегінде сотқа жүгіну құқығынан айырмайды.

26. АҚ-нің 44-бабының 3-тармағына сәйкес әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша іс жүргізу немесе қылмыстық сот ісін жүргізу тәртібімен әдейі банкроттыққа кінәлі деп танылған құрылтайшы (қатысушы) және (немесе) лауазымды адам банкроттық рәсімінің нәтижелері бойынша заңды тұлғада қаражат жеткіліксіз болған кезде кредиторлар алдында субсидиарлық жауаптылықта болады.

Заңның 6-бабының 1-тармағына сәйкес әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша іс жүргізу немесе қылмыстық сот ісін жүргізу тәртібімен әдейі банкроттыққа кінәлі деп танылған құрылтайшы (қатысушы) және (немесе) лауазымды адам кредиторлар алдында осы Заңның 96-бабының 3-тармағына сәйкес айқындалатын мөлшерде өздеріне тиесілі мүлікпен субсидиарлық жауаптылықта болады.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша іс жүргізу немесе қылмыстық сот ісін жүргізу тәртібімен әдейі банкроттыққа кінәлі деп екі және одан көп адам танылған жағдайда, мұндай адамдар ортақ жауаптылықта болады.

Сонымен қатар, Заңның 6-бабының 2-тармағына сәйкес банкроттықты басқарушы құрылтайшыны (қатысушыны) және (немесе) лауазымды адамды қылмыстық немесе әкімшілік жауаптылыққа тарту туралы сот актісі заңды күшіне енген күннен бастап он жұмыс күні ішінде мұндай тұлғаға қатысты оны субсидиарлық жауаптылыққа тарту және осы Заңның 96-бабының 3-тармағына сәйкес айқындалатын мөлшерде сомаларды өндіріп алу туралы талап қойып, сотқа жүгінуге міндетті.

Бұл ретте әкімші барлық кредиторлардың мүддесі үшін әрекет етуге тиіс. Жекелеген кредиторлардың өз мүдделері үшін талаптар қоюына жол берілмейді. Кредитор банкроттық рәсімі аяқталғаннан кейін талап қойып, сотқа жүгінуге құқылы.

Егер борышкердің жалғыз кредиторы мемлекеттік кірістер органы болып табылса, онда құрылтайшының (қатысушының) және (немесе) лауазымды адамның кінәлі әрекеттерімен келтірілген залалды өндіріп алу құқығына банкроттық рәсімінің нәтижелері бойынша банкрот мүлкінің жетіспеуіне байланысты талаптары қанағаттандырылмаған мемлекеттік кірістер органы да ие болатыны соттарға түсіндірілсін.

Заңның 6-бабының 2-тармағында көзделген он күндік мерзім құрылтайшыны (қатысушыны) және (немесе) борышкердің лауазымды адамын субсидиарлық жауаптылыққа тарту туралы талап қоюмен сотқа жүгіну үшін бұлтартпау болып табылмайды және оның аяқталуы талап қоюдан бас тартуға алып келмейді, сондай-ақ әкімшіні субсидиарлық жауаптылыққа тарту және кредиторлар талаптарының сомаларын өндіріп алу туралы талап қоюмен сотқа жүгіну құқығынан айырмайды.

Әкімшінің (және кредиторлардың – банкроттық рәсімі аяқталғаннан кейін) құрылтайшыны (қатысушыны) және (немесе) борышкердің лауазымды адамын субсидиарлық жауаптылыққа тарту туралы талап қою арыздары да сотқа дейінгі тергеп-тексеру органының ақталмайтын негіз бойынша іс бойынша іс жүргізуді тоқтату туралы қаулысының негізінде қаралуға жататынына соттардың назары аударылсын.

Соттар құрылтайшыны (қатысушыны) және (немесе) борышкердің лауазымды адамын субсидиарлық жауаптылыққа тарту туралы және Заңның 6-бабының 1-тармағында көзделген негіздер бойынша кредиторлар талаптарының сомаларын өндіріп алу туралы талап қоюлар заңды күшіне енген сот үкімдері, қылмыстық қудалау органының немесе әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша соттың тиісті қаулылары болған кезде АПК-нің 76-бабының үшінші, төртінші және бесінші бөліктерінде көзделген талаптарды сақтай отырып қаралуға жататынын ескергені жөн.

27. АК-нің 44-бабының 2-тармағына сәйкес заңды тұлғаның құрылтайшысы (қатысушысы) немесе оның мүлкінің меншік иесі оның міндеттемелері бойынша жауап бермейді, ал заңды тұлға заңды тұлғаның құрылтайшысының (қатысушысының) немесе оның мүлкінің меншік иесінің міндеттемелері бойынша жауап бермейді, бұған АК-де, өзге заң актілерінде не заңды тұлғаның құрылтай құжаттарында көзделген жағдайлар қосылмайды.

Заңнама заңды тұлға құрылтайшысының (қатысушысының) немесе оның мүлкінің меншік иесінің жауаптылығы үшін негіздердің өзге де заңнамалық актілердің нормаларында болу жағдайларын жоққа шығармайды.

Соттар осы санаттағы істерді қараған кезде борышкердің құрылтайшысының (қатысушысының) немесе оның мүлкінің меншік иесінің әдейі банкроттығы үшін жауаптылығынан басқа, төлем қабілетсіздігі басталған кезде Заңның 11-бабының 2-тармағында көзделген талаптарды да

орындамағаны үшін банкроттың лауазымды адамдарының жауаптылығы көзделгенін негізге алуға тиіс.

Борышкердің мүлкі барлық кредитордың талаптарын толық көлемде қанағаттандыру үшін жеткіліксіз болған жағдайда Заңның 11-бабы 2-тармағының 1), 2), 7) және 8) тармақшаларында көзделген талаптарды бұзған лауазымды адамдар Қазақстан Республикасының заңдарына сәйкес банкроттық рәсімінің нәтижелері бойынша орындалмай қалған, банкроттың кредиторлар алдындағы міндеттемелері мөлшерінде ортақ субсидиарлық жауаптылықта болады.

28. АК-нің 357-бабының 1-тармағында субсидиарлық жауаптылыққа тарту үшін шарт көзделген, оған сәйкес заңдарға немесе міндеттеменің шарттарына сәйкес негізгі борышкер болып табылатын (субсидиарлық жауаптылық) басқа адамның жауаптылығына қосымша жауапты болатын адамға талап қойғанға дейін кепіл беруші талапты негізгі борышкерге қоюға тиіс.

Егер негізгі борышкер кредитордың талабын қанағаттандырудан бас тартса, не оны толық орындамаса немесе кредитор одан қойылған талапқа ақылға қонымды мерзімде жауап алмаса, бұл талаптың орындалмаған бөлігі субсидиарлық жауаптылығы бар адамға қойылуы мүмкін.

Осы санаттағы істерді қараған кезде соттар Заңның 72, 90-баптарының ережелеріне сәйкес оңалту және банкроттық рәсімдерін жүргізу барысында кредиторлар өздерінің берешек сомаларын енгізу туралы қойған талаптарының негізінде әкімші борышкердің кредиторлары талаптарының тізілімін қалыптастыратынын негізге алуы қажет.

АК-нің 357-бабының 1-тармағында көзделген талапты кредиторлар әкімшінің борышкер кредиторларының талаптары тізілімін қалыптастыруы барысында орындауға тиіс екендігіне соттардың назары аударылсын. Тиісінше, банкроттықты басқарушы құрылтайшыны (қатысушыны) және (немесе) борышкердің лауазымды адамын субсидиарлық жауаптылыққа тарту және залал сомасын өндіріп алу туралы талап қою барысында оны қайталап орындау талап етілмейді.

29. Заңның 110-бабының 1-тармағына сәйкес, кредиторлар талаптары қанағаттандырылғаннан кейін банкроттықты басқарушы сотқа тарату балансын және кредиторлар талаптары қанағаттандырылғаннан кейін қалған мүлікті пайдалану туралы есепті қоса бере отырып, өз қызметі туралы кредиторлар жиналысымен келісілген қорытынды есепті ұсынады.

Әдейі банкроттық туралы қорытынды бойынша қылмыстық қудалау органының түпкілікті процестік шешімінің болмауы қорытынды есепті бекітуден бас тарту үшін дербес негіз болып табылмайды.

Банкроттық рәсімін жүргізудің бес жылдық мерзімінің өтуі әкімшіні қорытынды есепті бекіту туралы өтінішпен сотқа жүгіну міндетінен босатпайды.

Банкроттықты басқарушының қорытынды есебі кредиторлар жиналысының келісімі болмаған кезде сотқа бекітуге ұсынылады. Қорытынды есепті келісуден бас тартудың негізділігі есепті бекіту туралы өтінішті соттың қарауы шеңберінде бағалануға жатады.

30. Банкроттық (оңалту) ісін жүргізудегі әкімшілік шығыстар Заңның 1 және 100-баптарының ережелеріне сай банкроттық (оңалту) рәсімдеріне бастамашы болу және оларды жүргізу жөніндегі барлық шығыстарды, оның ішінде әкімші сыйақысының сомаларын да қамтиды. Әкімшілік шығыстар банкрот мүлкінің есебінен кезектен тыс жабылады.

АК-нің 20-бабына сай азамат өз міндеттемелері бойынша, заңнамалық актілерге сәйкес ақы өндіріп алуды қолдануға болмайтын мүліктерді қоспағанда, өзіне тиесілі бүкіл мүлікпен жауап беретініне соттардың назары аударылсын.

Банкрот-дара кәсіпкердің мүлкі деп дара кәсіпкердің жеке мүлкін, оның ішінде жеке тұлғаның банктік шоттарындағы ақшалай қаражатты түсінген жөн.

Әкімшілік шығыстарды жабуға арналған қаражаттың нысаналы пайдаланылуын бақылауды кредиторлар комитеті жүзеге асырады.

Әкімшілік шығыстарға арналған қаражатты нысаналы пайдаланбау, сондай-ақ лимиттен артық жұмсау банкроттықты (оңалтуды) басқарушыны борышкердің мүлкі мен істерін басқарудан шеттету үшін, сондай-ақ оны Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес жауаптылыққа тарту үшін негіз болып табылады.

31. Заңның 84-бабының 1-тармағында банкроттық рәсімін жүргізу мерзімі тоғыз айды құрайтындығы және оны кредиторлар жиналысы екі жылға дейін ұзартуы мүмкін екендігі көзделген.

Іс бойынша Заңның 84-бабының 2-тармағында көзделген банкроттық рәсімін жүргізу мерзімін ұзарту үшін бір немесе бірнеше негіздер болған жағдайларда банкроттық рәсімін жүргізу мерзімін қайта ұзартуға жол беріледі, оны ескере отырып, мұндай рәсімді жүргізудің жалпы мерзімі бес жылдан аспауға тиіс.

32. Мыналардың күші жойылды деп танылсын:

1) «Оңалту және банкроттық туралы заңнаманы қолдану практикасы туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2015 жылғы 2 қазандағы № 5 нормативтік қаулысы;

2) «Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының кейбір нормативтік қаулыларына азаматтық және азаматтық процестік заңнама бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2017 жылғы 31 наурыздағы № 2 нормативтік қаулысының 22-тармағы;

3) «Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының кейбір нормативтік қаулыларына азаматтық және азаматтық процестік заңнама бойынша

өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2018 жылғы 20 сәуірдегі № 7 нормативтік қаулысының 13-тармағы.

33. Конституцияның 4-бабына сәйкес осы нормативтік қаулы қолданыстағы құқық құрамына қосылады, жалпыға бірдей міндетті болып табылады және алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап қолданысқа енгізіледі.

**Қазақстан Республикасы
Жоғарғы Сотының Төрағасы**

А. Мерғалиев

**Қазақстан Республикасы
Жоғарғы Сотының судьясы,
жалпы отырыс хатшысы**

Г. Әлмағамбетова

НОРМАТИВНОЕ ПОСТАНОВЛЕНИЕ № 2 ВЕРХОВНОГО СУДА РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

2 ноября 2023 года

город Астана

О некоторых вопросах применения судами законодательства о реабилитации и банкротстве юридических лиц и индивидуальных предпринимателей

Изучив практику применения судами законодательства о реабилитации и банкротстве и в целях его единообразного применения, пленарное заседание Верховного Суда Республики Казахстан постановляет дать следующие разъяснения.

1. Законодательство Республики Казахстан при проведении процедур реабилитации и банкротства основывается на Конституции Республики Казахстан (далее - Конституция) и состоит из Гражданского кодекса Республики Казахстан (далее – ГК), Гражданского процессуального кодекса Республики Казахстан (далее – ГПК), Предпринимательского кодекса Республики Казахстан (далее – Предпринимательский кодекс), Закона Республики Казахстан от 7 марта 2014 года № 176–V «О реабилитации и банкротстве» (далее – Закон), иных законов и нормативных правовых актов, устанавливающих особенности осуществления процедуры реструктуризации задолженности, реабилитационной процедуры и признания юридических лиц и индивидуальных предпринимателей (далее – должника) банкротом, ликвидации должника без возбуждения процедуры банкротства, кроме казенных предприятий и учреждений, накопительных пенсионных фондов, банков, страховых (перестраховочных) организаций.

В соответствии с пунктом 2 статьи 2 Закона, если международным договором, ратифицированным Республикой Казахстан, установлены иные правила, чем те, которые предусмотрены Законом, то применяются правила международного договора.

2. Дела о применении процедур реструктуризации задолженности, реабилитации и банкротства юридических лиц и индивидуальных предпринимателей, а также их ликвидации без возбуждения процедуры банкротства, дела по спорам, возникающим в рамках проведения вышеуказанных процедур, рассматриваются судами по правилам гражданского судопроизводства с особенностями, установленными Законом.

Дела о реструктуризации задолженности, реабилитации и банкротстве индивидуальных предпринимателей и юридических лиц, а также их

ликвидации без возбуждения процедуры банкротства рассматриваются в порядке особого производства. Заявления предъявляются в суд по месту нахождения должника.

Споры по искам банкротного или реабилитационного управляющих должника или предъявленные в рамках указанных процедур рассматриваются по правилам искового производства.

В соответствии с полномочиями в реабилитационной процедуре и процедуре банкротства, определенными Законом, суд, вынесший решение о применении реабилитационной процедуры или о признании должника банкротом, разрешает споры имущественного характера, по которым должник (банкрот) выступает в качестве ответчика, а также споры между участниками указанных процедур.

Дела указанной категории подсудны специализированным межрайонным экономическим судам областей, городов Алматы, Астаны и Шымкента.

Подсудность по всем иным спорам определяется ГПК.

3. Судам следует учесть, что с заявлением о применении процедуры реструктуризации задолженности вправе обратиться только должник. Заявление, поданное иным лицом, удовлетворению не подлежит.

Процедура реструктуризации задолженности не применяется в отношении должника по требованиям граждан, перед которыми он несет ответственность за причинение вреда жизни или здоровью, по оплате труда и выплате компенсаций лицам, работавшим по трудовому договору, имеет задолженности по социальным отчислениям в Государственный фонд социального страхования, по обязательным пенсионным взносам и обязательным профессиональным пенсионным взносам, по отчислениям и (или взносам) на обязательное социальное медицинское страхование, по вознаграждениям по авторским договорам.

Процедура реструктуризации задолженности применяется при совокупности следующих условий: в отношении должника не возбуждено дело о реабилитации или банкротстве; должник является временно неплатежеспособным.

Понятие временной неплатежеспособности определено пунктом 1 статьи 5-1 Закона.

Суду необходимо установить наличие временной неплатежеспособности должника, а не его несостоятельность.

По результатам рассмотрения заявления о применении процедуры реструктуризации задолженности суд выносит судебный акт в форме решения, который подлежит немедленному исполнению.

При удовлетворении заявления должника в резолютивной части решения должны быть указаны последствия применения процедуры реструктуризации, предусмотренные статьей 28-2 Закона.

В течение двух месяцев с момента вступления в законную силу решения суда должник обязан заключить со всеми кредиторами соглашение о реструктуризации задолженности, которое подписывается всеми кредиторами и должно содержать положения об условиях соглашения, порядке, способах и сроках исполнения обязательств.

Соглашение подлежит утверждению судом в соответствии с нормами статьи 28-4 Закона.

К заявлению в суд об утверждении соглашения о реструктуризации задолженности должник прилагает список всех кредиторов.

При незаключении соглашения либо непредоставлении в суд соглашения, в двухмесячный срок с момента вступления в законную силу решения суда о применении процедуры реструктуризации задолженности, процедура реструктуризации считается завершенной.

4. Согласно статье 63 Закона в судебном порядке в отношении должников может быть применена реабилитационная процедура.

Основанием для обращения должника или кредитора в суд о применении реабилитационной процедуры является такая временная неплатежеспособность должника, когда на дату подачи заявления имеется одно или несколько обстоятельств, предусмотренных подпунктами 1) и 2) пункта 1 статьи 5-1 Закона.

В силу положений статьи 21-1 ГК к должнику, зарегистрированному в качестве индивидуального предпринимателя, могут быть применены любые не противоречащие законодательству Республики Казахстан меры, направленные на восстановление его платежеспособности, с целью предотвращения прекращения его предпринимательской деятельности, которые реализуются в рамках реабилитационной процедуры.

Реабилитационная процедура может быть применена по делу о признании должника банкротом, по которому не принято решение суда о признании банкротом. В этом случае план реабилитации должен быть разработан должником совместно с кредиторами и утвержден судом в течение трех месяцев со дня вступления в законную силу решения о применении реабилитационной процедуры.

5. Подпунктом 3) статьи 1 Закона определено понятие «администратор» - временный администратор, реабилитационный, временный и банкротный управляющие, осуществляющие полномочия в соответствии с Законом в период рассмотрения дела в суде, а также проведения реабилитационной процедуры и процедуры банкротства.

Администратором назначается лицо, зарегистрированное в уполномоченном органе. Полномочия администратора подтверждаются приказом уполномоченного органа. Администратор обязан осуществлять свои полномочия по месту нахождения должника.

В качестве органа управления должника выступают:

реабилитационный управляющий (в случае его назначения в реабилитационной процедуре) или участник санации - со дня вступления в законную силу определения суда об утверждении плана реабилитации;

временный управляющий - со дня вступления в законную силу решения суда о признании должника банкротом до назначения банкротного управляющего;

банкротный управляющий - со дня его назначения.

Администратор может быть отстранен от управления делами и имуществом должника в установленном Законом порядке.

6. На основании решения собрания кредиторов управление должником в реабилитационной процедуре вправе осуществлять: 1) индивидуальный предприниматель – должник либо орган (лицо), уполномоченные собственником имущества, учредителем (участником) юридического лица – должника; 2) реабилитационный управляющий.

Под управлением должником в реабилитационной процедуре индивидуального предпринимателя понимается управление его делами и имуществом с учетом особенностей, предусмотренных нормами Закона.

Если на первом собрании кредиторов принято решение о возложении полномочий по управлению должником на реабилитационного управляющего, то его кандидатура выбирается собранием кредиторов из числа лиц, уведомления которых включены в реестр уведомлений лиц, имеющих право осуществлять деятельность администратора.

Уполномоченный орган обязан назначить реабилитационным управляющим выбранную собранием кредиторов кандидатуру в течение двух рабочих дней со дня получения протокола собрания кредиторов. В случае отказа уполномоченного органа в назначении представленной кандидатуры собрание кредиторов обязано представить другую кандидатуру для назначения реабилитационным управляющим.

В ходе реабилитационной процедуры собрание кредиторов вправе один раз изменить решение о возложении полномочий по управлению должником путем отстранения назначенных лиц в соответствии с подпунктами 1) и 2) пункта 3 статьи 69 Закона.

7. Судам следует иметь в виду, что положениями Закона предусмотрены основания для обращения в суд кредитора и должника с заявлением о признании банкротом. Основания различны в зависимости от субъекта обращения: кредитора и должника.

Согласно пункту 1 статьи 5 Закона основанием для обращения должника с заявлением в суд о признании его банкротом и ликвидации с возбуждением процедуры банкротства является его устойчивая неплатежеспособность.

Неплатежеспособность является устойчивой, если обязательства должника превышают стоимость его имущества на дату подачи заявления

в суд и на начало года, в котором подано заявление, а также на начало года, предшествующего году подачи заявления, в случае, если заявление подано должником в первом квартале календарного года.

Основанием для обращения кредитора с заявлением в суд о признании должника банкротом и его ликвидации с возбуждением процедуры банкротства является неисполненное денежное обязательство должника перед кредитором на основании вступившего в законную силу судебного акта или исполнительного документа о взыскании с должника денег либо признание долга должником, если иное не установлено пунктом 2 статьи 5 Закона.

Признание долга должником может быть выражено в письменной форме в ответе на претензию; двустороннем акте сверки взаиморасчетов, подписанном уполномоченными представителями должника и кредитора и заверенном печатями сторон; гарантийном письме должника о выплате долга и др.

Основанием для обращения кредитора по налогам и таможенным платежам с заявлением в суд о признании должника банкротом и его ликвидации с возбуждением процедуры банкротства является непогашение должником суммы налоговой задолженности, а также задолженности по таможенным платежам, специальным, антидемпинговым, компенсационным пошлинам, процентам после принятия всех мер принудительного взыскания в порядке, определенном налоговым и таможенным законодательством Республики Казахстан.

8. Согласно статье 3 Закона особенности применения процедур банкротства в отношении отдельных субъектов в зависимости от их правового статуса и деятельности могут быть установлены законодательством Республики Казахстан.

Особенности ликвидации банка, страховой (перестраховочной) организации, накопительного пенсионного фонда, в случае принятия судом решения о признании банкротом, установлены банковским законодательством, законодательством о страховании и страховой деятельности, о социальной защите в области пенсионного обеспечения.

Процедура реабилитации и банкротства индивидуальных предпринимателей как субъектов предпринимательской деятельности осуществляется в порядке, установленном законодательством Республики Казахстан о реабилитации и банкротстве, с учетом положений статей 21 и 21-1 ГК.

9. При принятии к рассмотрению заявлений должника или кредитора о признании должника банкротом либо о применении реабилитационной процедуры суду, исходя из учредительных документов заявителя, следует проверить, надлежащим ли лицом (органом) подписано заявление.

Заявление подписывается руководителем юридического лица (должника или кредитора), либо лицом, его заменяющим в соответствии с учредительными документами, либо должником – индивидуальным предпринимателем.

Заявление может быть подписано представителем заявителя. В этом случае, по правилам статей 60, 61 ГПК, к заявлению прилагается доверенность, предусматривающая полномочия представителя на подписание заявления и его направление в суд.

Если при принятии заявления суд установит, что оно подписано лицом, не имеющим полномочий, либо не приложены документы, подтверждающие полномочия этого лица, а также документы, предусмотренные статьями 41, 42, 44, 45 Закона, то в соответствии с пунктом 3 статьи 45-1 Закона суд возвращает заявление должника или кредитора (кредиторов) без рассмотрения.

Согласно пункту 2 статьи 45-1 Закона в случаях, когда обращение в суд с заявлением о признании банкротом является для должника обязательным в соответствии с Законом, и к заявлению не приложены необходимые документы, суд обязан принять заявление в свое производство и истребовать недостающие документы в порядке подготовки дела к судебному разбирательству.

Статьей 46 Закона предусмотрено право кредитора соединить в одном заявлении несколько требований к должнику по различным обязательствам. Требования нескольких кредиторов к одному должнику могут быть объединены в одном заявлении. Такое заявление подписывается кредиторами, объединившими свои требования.

Если заявление кредитора о признании должника банкротом поступило в суд после возбуждения дела в отношении должника на основании заявления другого кредитора, но до вынесения решения по делу, суд выносит определение о присоединении заявления к производству для одновременного рассмотрения.

В этом случае временным управляющим будет являться администратор, участвующий в гражданском деле, по которому судом вынесено определение о возбуждении дела о банкротстве ранее других аналогичных определений.

При поступлении заявления после вступления в законную силу решения суда о признании должника банкротом и его ликвидации с возбуждением процедуры банкротства суд отказывает в принятии заявления со ссылкой на подпункт 2) части первой статьи 151 ГПК.

10. Статьей 50 Закона установлен перечень наступающих для должника последствий при возбуждении судом производства по делу о реабилитации или банкротстве, в том числе – это запрет должнику, собственнику имущества, учредителю (участнику), всем органам

юридического лица на использование и реализацию имущества вне рамок обычных коммерческих операций, запрет на удовлетворение требований кредиторов вне пределов процедур реабилитации и банкротства (кроме лиц, прямо указанных в законе), приостановление исполнения ранее принятых решений судов (кроме случаев, указанных в Законе).

Меры по обеспечению требований кредиторов, предусмотренные в статье 51 Закона, могут быть приняты судом только на основании заявления кредиторов, прокурора либо иных лиц, участвующих в деле.

Судом могут быть приняты не все меры обеспечения, предусмотренные статьей 51 Закона. Принимаемые меры обеспечения должны быть разумными, соответствовать целям обеспечения интересов кредиторов, сохранности имущества и не препятствовать осуществлению производственной деятельности, в том числе продолжению работ на производствах с непрерывным или сезонным циклом, связанных с жизнеобеспечением и здоровьем граждан, охраной окружающей среды, национальной безопасности.

Судам необходимо учитывать, что на основании заявления должника и копии вступившего в законную силу определения суда об утверждении плана реабилитации снимаются все ограничения и обременения на имущество должника (инкассовые распоряжения на счета должника, аресты на имущество и другое) без принятия соответствующих решений органов, их наложивших.

11. Возбуждение производства по делу о банкротстве должника (применении процедур реабилитации или реструктуризации задолженности) не является основанием для прекращения производства по делам имущественного характера, по которым должник выступает в качестве ответчика. Вопрос об исполнении этих решений, вступивших в законную силу до принятия решения о признании должника банкротом (применении реабилитационной процедуры или реструктуризации задолженности), разрешается с учетом положений статей 28-2 и 50 Закона.

Требования кредиторов, денежные обязательства перед которыми возникли как до, так и после введения процедур реабилитации или реструктуризации задолженности, рассматриваются в порядке, установленном законодательными актами Республики Казахстан.

Особенности исполнения должником решений судов, вынесенных после вступления в законную силу судебных актов об утверждении соглашения о реструктуризации задолженности, о применении реабилитационной процедуры или о признании должника банкротом, установлены положениями статей 28-5, 68, 87 Закона.

Нормы, регламентирующие последствия применения процедуры реструктуризации задолженности, утверждения судом соглашения о реструктуризации задолженности, возбуждения производства по делу

о реабилитации или банкротстве, применения реабилитационной процедуры и возбуждения процедуры банкротства, предусмотренные статьями 28-2, 28-5, 50, 68 и 87 Закона, обязательны к исполнению.

12. Со дня вынесения судом решения о признании должника банкротом прекращаются все дела имущественного характера с участием банкрота, рассматриваемые в суде, если принятые по ним решения не вступили в законную силу. Имущественные требования кредиторов могут быть предъявлены банкроту только в рамках процедуры банкротства (за исключением требований по исполнению гарантий и поручительств третьих лиц, а также обращения взыскания на предмет залога в случаях, когда залогодателем выступают третьи лица), и рассматриваются судом, принявшим решение о признании должника банкротом.

Временный (банкротный) управляющий обязан известить все суды, в производстве которых находятся дела по рассмотрению имущественных требований к должнику, о признании его банкротом и направить заявления о прекращении производства по делам.

Судам следует иметь в виду, что на любой стадии проведения процедуры банкротства должник и кредиторы вправе заключить мировое соглашение.

При утверждении мирового соглашения суд выносит определение об утверждении мирового соглашения, в котором указывает, что процедура банкротства прекращается и решение о признании должника банкротом и возбуждении процедуры банкротства не подлежит исполнению.

Заявление о расторжении мирового соглашения рассматривается судом, утвердившим его.

13. Согласно пункту 1 статьи 56 Закона решение о признании должника банкротом и его ликвидации с возбуждением процедуры банкротства принимается судом с учетом заключения временного управляющего о финансовой устойчивости должника, содержащего вывод о том, что должник относится к III классу финансовой устойчивости и имеются основания для признания его банкротом; или акта о невозможности составления заключения о финансовой устойчивости должника, в случае если должником не предоставлен доступ временному управляющему к учетной документации.

Решение о применении реабилитационной процедуры принимается в соответствии с пунктом 1 статьи 59 Закона - с учетом заключения временного администратора о финансовой устойчивости должника, содержащего вывод о том, что должник относится ко II классу финансовой устойчивости и имеются основания для применения реабилитационной процедуры.

Заключение о финансовой устойчивости должника составляется временным управляющим и временным администратором по результатам

сбора сведений о финансовом состоянии должника, путем расчета коэффициентов, характеризующих эффективность его финансово-хозяйственной деятельности, с учетом положений статей 49 и 49-1 Закона. Суд вправе потребовать представления письменных пояснений к заключению, в котором должны быть разъяснены показатели по всем коэффициентам на основании сведений из бухгалтерского баланса.

Судам следует учесть, что заключение временного управляющего или временного администратора является одним из доказательств по делу и подлежит оценке судом по правилам статей 64, 65 и 67 ГПК, в совокупности с другими доказательствами по делу, с учетом их относимости, допустимости и достоверности. Такое заключение не имеет для суда преимущества перед другими доказательствами.

14. В соответствии с пунктом 1 статьи 58 Закона решение об отказе в признании должника банкротом выносится судом с учетом заключения временного управляющего о финансовой устойчивости должника, предусмотренного подпунктами 1) и 2) пункта 1 статьи 49 Закона, или акта о нецелесообразности составления заключения в случае, если у должника отсутствуют другие кредиторы, кроме заявителя.

Норма подпункта 1) пункта 2 статьи 49 Закона о вынесении акта о нецелесообразности составления заключения о финансовой устойчивости должника ввиду отсутствия других кредиторов, кроме заявителя, не распространяется на случаи, когда заявителем является кредитор по налогам и таможенным платежам или кредитор, которому исполнительный документ возвращен на основании подпункта 2) пункта 1 статьи 48 Закона Республики Казахстан от 2 апреля 2010 года № 261-IV «Об исполнительном производстве и статусе судебных исполнителей».

15. Если должником не предоставлен доступ к учетной документации, то временный управляющий в соответствии с подпунктом 2) пункта 3 статьи 49 Закона составляет акт о невозможности составления заключения о финансовой устойчивости должника.

Судам следует учитывать, что в силу подпункта 1) пункта 1 статьи 88 Закона временный управляющий вправе запрашивать в государственных органах, у физических и юридических лиц информацию о должнике и его имуществе.

При этом суд должен принять решение, исходя из имеющихся в материалах дела доказательств, представленных заявителем, администратором, иными заинтересованными лицами, в том числе из содержания самого акта временного управляющего, которым должна быть дана надлежащая правовая оценка.

Решение суда о признании должника банкротом, основанное на признании им своей неплатежеспособности, должно содержать выводы о несостоятельности, сделанные на основе анализа заключения

администратора, а также имеющихся данных о финансово-хозяйственной деятельности должника.

16. Заявления о банкротстве юридических лиц и индивидуальных предпринимателей рассматриваются в порядке особого производства, в связи с чем наличие либо отсутствие оснований для признания должника неплатежеспособным устанавливается на момент обращения в суд.

Отказ суда в признании должника банкротом, применении процедуры реабилитации либо прекращение производства по делу о банкротстве, процедуре реабилитации по основаниям, установленным законом (кроме прекращения производства по делу в связи с ликвидацией должника), не является основанием для отказа в приеме поступивших в последующем заявлений о признании того же должника банкротом либо применении процедуры реабилитации, поданных в связи с изменившимися обстоятельствами.

В силу положений пункта 1-1 статьи 48 Закона любой кредитор и должник, в том числе которым отказано в применении процедуры реабилитации, вправе вновь обратиться в суд о применении процедуры реабилитации по истечении двух лет со дня вступления в законную силу решения суда об отказе в применении реабилитационной процедуры или определения суда о прекращении реабилитационной процедуры. Заявление, поданное до истечения указанного срока, подлежит возвращению судом.

17. В случае если судом первой инстанции вынесено решение об отказе в применении процедуры реабилитации либо об отказе в признании должника банкротом, суды апелляционной и кассационной инстанций, исходя из полномочий, предусмотренных подпунктом 3) части первой статьи 424 и подпунктом 8) части второй статьи 451 ГПК, вправе отменить решение суда первой инстанции и не передавая дело на новое рассмотрение, вынести решение об удовлетворении заявления, возложив полномочия суда в реабилитационной процедуре и процедуре банкротства, определенных в статьях 67 и 86 Закона, на соответствующий по подсудности специализированный межрайонный экономический суд.

18. Законодательством о реабилитации и банкротстве установлена обязанность реабилитационного и банкротного управляющих по ведению реестра требований кредиторов.

Требования кредиторов к должнику должны быть заявлены не позднее чем в месячный срок с момента публикации объявления о порядке заявления требований кредиторами.

Требования кредиторов, заявленные в месячный срок, должны быть рассмотрены временным администратором или реабилитационным управляющим (в реабилитационной процедуре) либо временным или банкротным управляющим (в процедуре банкротства) в течение десяти рабочих дней с даты их заявления, и признанные требования включаются

в реестр. Требование кредитора, заявленное позднее месячного срока, включается в реестр требований кредиторов, но такой кредитор лишается права голоса на собрании кредиторов до полного удовлетворения требований кредиторов, заявленных в месячный срок.

В реестр также могут быть включены требования кредиторов, заявленные ими ранее в суд с соблюдением требований частей второй и третьей пункта 2 статьи 72, пункта 3 статьи 90 Закона.

О результатах рассмотрения требований кредиторов (о признании или непризнании требования в полном объеме или в части с указанием причин непризнания) администратор (временный администратор, реабилитационный, временный и банкротный управляющие) обязан письменно уведомить каждого кредитора в день, следующий за днем принятия решения.

Решение администратора может быть обжаловано кредитором в течение десяти рабочих дней со дня получения уведомления о результатах рассмотрения требования в суд, рассматривающий дело о реабилитации или банкротстве.

Кредитор, должник, собственник имущества и участник (учредитель) юридического лица в процедуре банкротства вправе обжаловать размер и основания требований кредиторов, включенных в опубликованный реестр, в течение десяти рабочих дней со дня его опубликования.

Истечение срока является основанием для возвращения жалобы. В соответствии с положениями статьи 126 ГПК процессуальный срок может быть восстановлен судом.

19. Судам следует учесть положения пункта 4 статьи 101 Закона, согласно которым требования кредиторов первой очереди, заявленные после истечения срока, предусмотренного частью первой пункта 3 статьи 90 Закона, но до окончания расчетов со всеми кредиторами, включаются в реестр требований кредиторов в состав первой очереди и подлежат удовлетворению за счет имущественной массы.

Требования кредиторов первой очереди, заявленные после окончания расчетов со всеми кредиторами, но до утверждения ликвидационного баланса, удовлетворяются из имущества банкрота, оставшегося после удовлетворения требований кредиторов.

Администратор не вправе формировать (вести) реестр требований кредиторов на основании расшифровки кредиторской задолженности к балансу должника, поскольку это противоречит Закону и статье 8 ГК, предоставляющим гражданам и юридическим лицам по собственному усмотрению распоряжаться принадлежащими им правами, в том числе и правом на защиту. Поэтому при формировании (ведении) реестра требований кредиторов администратору необходимо проверить наличие документов, подтверждающих основание и сумму требования (заявления

кредиторов, вступившие в законную силу решения судов, договоры, признание долга должником и другие).

20. В первую очередь удовлетворяются требования по возмещению вреда, причиненного жизни или здоровью; по взысканию алиментов; по оплате труда и выплате компенсаций лицам, работавшим по трудовому договору, с выплатой задолженностей по социальным отчислениям в Государственный фонд социального страхования, обязательным пенсионным взносам, обязательным профессиональным пенсионным взносам; по отчислениям и (или) взносам на обязательное социальное медицинское страхование; по выплате вознаграждений авторам за служебные изобретение, полезную модель, промышленный образец.

Погашение требований первой очереди осуществляется в порядке очередности, изложенной в пункте 2 статьи 100 Закона.

В случае недостаточности имущества для погашения требований оно распределяется пропорционально суммам требований, с соблюдением очередности, изложенной в Законе.

21. Залоговым кредитором является кредитор по обязательствам, требования которого обеспечены залогом имущества должника.

Судам следует учесть, что имущество должника может быть предоставлено в залог по обязательствам должника и/или третьих лиц.

Требования залоговых кредиторов подлежат включению в реестр требований кредиторов в составе второй очереди при наличии в имущественной массе залогового имущества, надлежаще оформленного и зарегистрированного залогового обязательства (если требуется регистрация залога имущества), и только в части, обеспеченной залогом. Требования залоговых кредиторов включают сумму основного долга, вознаграждение, пени (штрафы) в случае, если данные требования обеспечены залогом и подлежат включению в реестр требований кредиторов второй очереди.

Требования кредитора, заявляющего о включении его требований во вторую очередь, как залогового кредитора, но не представившего договор залога, оформленный в соответствии с требованиями законодательства или не прошедший регистрацию (если требуется регистрация залога имущества), учитываются в составе четвертой очереди.

Залоговый кредитор обязан в срок не позднее десяти рабочих дней со дня получения предложения банкротного управляющего о принятии заложенного имущества в натуре выразить в письменном виде согласие на принятие этого имущества или отказ от него.

Судам следует учесть, что передача залогового имущества залоговому кредитору производится только после погашения им требований кредиторов первой очереди по оплате труда и административных расходов, связанных с оценкой и содержанием залогового имущества, при условии отсутствия иного имущества должника для погашения указанных требований.

В случае отказа от принятия залогового имущества в натуре, непредоставления в установленный срок ответа на предложение временного управляющего либо непогашения в полном объеме административных расходов и требований кредиторов по оплате труда, удовлетворение требований залогового кредитора осуществляется в порядке, предусмотренном статьей 103 Закона.

22. Пунктом 4 статьи 100 Закона установлено, что в третью очередь погашаются налоговая задолженность, а также задолженность по таможенным платежам, специальным, антидемпинговым, компенсационным пошлинам, процентам.

При проверке правильности формирования реестра требований кредиторов третьей очереди, суды должны применять нормы подпункта 61) пункта 1 статьи 1 Кодекса Республики Казахстан «О налогах и других обязательных платежах в бюджет (Налоговый кодекс)», согласно которому налоговая задолженность включает в себя сумму недоимки, а также неуплаченные суммы пени и штрафов.

Относительно реестра требований кредиторов четвертой очереди судам следует обратить внимание на установленный Законом порядок отдельного учета суммы обязательств должника перед кредитором, санкций за неисполнение обязательств и убытков, поскольку требования по возмещению убытков и взысканию неустоек (штрафов, пени) подлежат удовлетворению в составе пятой очереди.

23. Имущественная масса обеспечивает удовлетворение требований кредиторов, поэтому действия банкротного управляющего по формированию имущественной массы находятся, согласно Закону, под контролем собрания кредиторов.

Банкротный управляющий не вправе самостоятельно, без решения собрания кредиторов, устанавливать порядок оценки и реализации имущества.

Имущественная масса формируется банкротным управляющим в порядке, предусмотренном статьей 96 Закона.

К обязанностям банкротного управляющего отнесено, в том числе, выявление сделок, совершенных должником при обстоятельствах, указанных в статье 7 Закона, и принятие мер к возврату имущества должника.

Банкротный управляющий вправе обратиться в суд с иском о признании недействительной реорганизации юридического лица-должника, совершенной путем присоединения, разделения или выделения в течение трех лет до возбуждения дела о банкротстве (реабилитации) и приведшей к незаконному выводу активов.

Формирование состава имущественной массы в реабилитационной процедуре осуществляется аналогично, как и в процедуре банкротства.

24. Согласно пункту 1 статьи 7 Закона сделки признаются недействительными, если они совершены должником или уполномоченным им лицом в течение трех лет до возбуждения дела о банкротстве и (или) реабилитации, если иное не предусмотрено Законом, при наличии оснований, предусмотренных гражданским законодательством Республики Казахстан и Законом.

В пункте 2 статьи 7 Закона перечислены специальные основания недействительности сделок, кроме предусмотренных ГК.

Судам следует учесть, что по искам банкротных и реабилитационных управляющих о признании сделок недействительными основаниями таких требований могут быть приведены как специальные основания, предусмотренные пунктом 2 статьи 7 Закона, так и общие, предусмотренные статьями 158, 159, 160 ГК.

Установленный пунктом 1 статьи 7 Закона трехгодичный срок распространяется и на требования о признании сделок недействительными, предъявленные по основаниям, предусмотренным статьями 158, 159, 160 ГК.

25. В силу пункта 3 статьи 7 Закона при выявлении сделок, совершенных при обстоятельствах, указанных в пунктах 1 и 2 статьи 7 Закона, администратор обязан (в том числе по ходатайству кредитора, выявившего сделку) обратиться в суд с заявлением о признании таких сделок недействительными в течение десяти рабочих дней со дня выявления.

Десятидневный срок для обращения в суд с иском не является пресекательным и его истечение не влечет отказ в иске, а также не лишает администратора права на обращение в суд за защитой нарушенных или оспариваемых законных прав в интересах кредиторов в пределах трехлетнего срока исковой давности.

26. В соответствии с пунктом 3 статьи 44 ГК учредитель (участник) и (или) должностное лицо, признанные виновными в преднамеренном банкротстве в порядке производства по делам об административных правонарушениях или уголовного судопроизводства, при недостаточности средств у юридического лица по результатам процедуры банкротства несут перед кредиторами субсидиарную ответственность.

Согласно пункту 1 статьи 6 Закона учредитель (участник) и (или) должностное лицо, признанные виновными в преднамеренном банкротстве в порядке производства по делу об административном правонарушении или уголовного судопроизводства, несут субсидиарную ответственность перед кредиторами принадлежащим им имуществом в размере, определяемом в соответствии с пунктом 3 статьи 96 Закона.

В случае признания виновными в преднамеренном банкротстве в порядке производства по делу об административном правонарушении или уголовного судопроизводства двух и более лиц, такие лица несут ответственность солидарно.

Вместе с тем, в силу пункта 2 статьи 6 Закона, банкротный управляющий в течение десяти рабочих дней со дня вступления в законную силу судебного акта о привлечении учредителя (участника) и (или) должностного лица к уголовной или административной ответственности обязан обратиться в суд с иском к такому лицу о привлечении его к субсидиарной ответственности и взыскании сумм в размере, определяемом в соответствии с пунктом 3 статьи 96 Закона.

При этом администратор должен действовать в интересах всех кредиторов. Предъявление требований отдельными кредиторами в своих интересах не допускается. Кредитор вправе обратиться в суд с иском после завершения процедуры банкротства.

Разъяснить судам, что в случае, если единственным кредитором должника является орган государственных доходов, то правом на взыскание ущерба, причиненного виновными действиями учредителя (участника) и (или) должностного лица, также обладает орган государственных доходов, требования которого остались неудовлетворенными из-за недостатка имущества банкрота по результатам процедуры банкротства.

Десятидневный срок, предусмотренный пунктом 2 статьи 6 Закона для обращения в суд с иском о привлечении к субсидиарной ответственности учредителя (участника) и (или) должностного лица должника не является пресекательным и его истечение не влечет отказ в иске, а также не лишает администратора права на обращение в суд с иском о привлечении к субсидиарной ответственности и взыскании сумм требований кредиторов.

Обратить внимание судов, что также подлежат рассмотрению исковые заявления администратора (и кредиторов - после завершения процедуры банкротства) о привлечении к субсидиарной ответственности учредителя (участника) и (или) должностного лица должника на основании постановления органа уголовного преследования о прекращении производства по делу по нереабилитирующему основанию.

Судам следует учесть, что иски о привлечении учредителя (участника) и (или) должностного лица должника к субсидиарной ответственности и о взыскании сумм требований кредиторов по основаниям, предусмотренным пунктом 1 статьи 6 Закона, подлежат рассмотрению с соблюдением требований, предусмотренных частями третьей, четвертой и пятой статьи 76 ГПК, при наличии вступивших в законную силу приговоров суда, соответствующих постановлений органа уголовного преследования или суда по делу об административном правонарушении.

27. В соответствии с пунктом 2 статьи 44 ГК учредитель (участник) юридического лица или собственник его имущества не отвечает по его обязательствам, а юридическое лицо не отвечает по обязательствам учредителя (участника) юридического лица или собственника его имущества,

за исключением случаев, предусмотренных ГК, иными законодательными актами либо учредительными документами юридического лица.

Гражданским кодексом не исключены случаи наличия в нормах иных законодательных актов оснований для ответственности учредителя (участника) юридического лица или собственника его имущества.

При рассмотрении дел данной категории судам необходимо исходить из того, что помимо ответственности учредителя (участника) или собственника имущества должника за преднамеренное банкротство, также предусмотрена ответственность должностных лиц банкрота за невыполнение требований, предусмотренных пунктом 2 статьи 11 Закона, при наступлении неплатежеспособности.

В случае недостаточности имущества должника для удовлетворения требований всех кредиторов в полном объеме, должностные лица, нарушившие требования, предусмотренные подпунктами 1), 2), 7) и 8) пункта 2 статьи 11 Закона, солидарно несут субсидиарную ответственность в соответствии с законами Республики Казахстан в размере обязательств банкрота перед кредиторами, оставшихся неисполненными по результатам процедуры банкротства.

28. Пунктом 1 статьи 357 ГК предусмотрено условие для привлечения к субсидиарной ответственности, согласно которому до предъявления требований к лицу, которое в соответствии с законодательством или условиями обязательства несет ответственность дополнительно к ответственности другого лица, являющегося основным должником (субсидиарную ответственность), кредитор должен предъявить требование к основному должнику.

Если основной должник отказался удовлетворить или не исполнил полностью требование кредитора или кредитор не получил от него в разумный срок ответа на предъявленное требование, это требование в неисполненной части может быть предъявлено лицу, несущему субсидиарную ответственность.

При рассмотрении дел данной категории судам необходимо исходить из того, что согласно положениям статей 72, 90 Закона в ходе проведения процедур реабилитации и банкротства администратором на основании предъявленных кредиторами требований о включении их сумм задолженности формируется реестр требований кредиторов должника.

Обратить внимание судов на то, что требование, предусмотренное пунктом 1 статьи 357 ГК, подлежит исполнению кредиторами в ходе формирования администратором реестра требований кредиторов должника. Соответственно, повторное его исполнение в ходе предъявления банкротным управляющим иска о привлечении учредителя (участника) и (или) должностного лица должника к субсидиарной ответственности и взыскании суммы ущерба, не требуется.

29. Согласно пункту 1 статьи 110 Закона, после удовлетворения требований кредиторов банкротный управляющий представляет в суд согласованный с собранием кредиторов заключительный отчет о своей деятельности с приложением ликвидационного баланса и отчета об использовании имущества, оставшегося после удовлетворения требований кредиторов.

Отсутствие окончательного процессуального решения органа уголовного преследования по заключению о преднамеренном банкротстве не является самостоятельным основанием для отказа в утверждении заключительного отчета.

Истечение пятилетнего срока проведения процедуры банкротства не освобождает администратора от обязанности обращения в суд с заявлением об утверждении заключительного отчета.

Заключительный отчет банкротного управляющего, при отсутствии согласования собранием кредиторов, представляется в суд на утверждение. Обоснованность отказа в согласовании заключительного отчета подлежит оценке в рамках рассмотрения судом заявления об утверждении отчета.

30. Административные расходы в банкротном (реабилитационном) производстве согласно положениям статей 1 и 100 Закона включают все расходы по инициированию и проведению процедур банкротства (реабилитации), в том числе и суммы вознаграждения администратора. Административные расходы покрываются вне очереди за счет имущества банкрота.

Обратить внимание судов, что согласно статье 20 ГК гражданин отвечает по своим обязательствам всем принадлежащим ему имуществом, за исключением имущества, на которое в соответствии с законодательными актами не может быть обращено взыскание.

Под имуществом банкрота – индивидуального предпринимателя следует понимать личное имущество индивидуального предпринимателя, в том числе денежные средства, находящиеся на банковских счетах физического лица.

Контроль за целевым использованием средств, предназначенных для покрытия административных расходов, осуществляется комитетом кредиторов.

Нецелевое использование, а также перерасход лимита средств на административные расходы, является основанием для отстранения банкротного (реабилитационного) управляющего от управления имуществом и делами должника, а также для привлечения его к ответственности в соответствии с законодательством Республики Казахстан.

31. Пунктом 1 статьи 84 Закона предусмотрен срок проведения процедуры банкротства, который составляет девять месяцев и может быть продлен собранием кредиторов до двух лет.

В тех случаях, когда по делу имеются одно или несколько оснований для продления срока проведения процедуры банкротства, предусмотренных пунктом 2 статьи 84 Закона, допускается повторное продление срока проведения процедуры банкротства, с учетом которого общий срок проведения такой процедуры не должен превышать пяти лет.

32. Признать утратившими силу:

1) нормативное постановление Верховного Суда Республики Казахстан от 2 октября 2015 года № 5 «О практике применения законодательства о реабилитации и банкротстве»;

2) пункт 22 нормативного постановления Верховного Суда Республики Казахстан от 31 марта 2017 года № 2 «О внесении изменений и дополнений в некоторые нормативные постановления Верховного Суда Республики Казахстан по гражданскому и гражданскому процессуальному законодательству»;

3) пункт 13 нормативного постановления Верховного Суда Республики Казахстан от 20 апреля 2018 года № 7 «О внесении изменений и дополнений в некоторые нормативные постановления Верховного Суда Республики Казахстан по гражданскому и гражданскому процессуальному законодательству».

33. Согласно статье 4 Конституции настоящее нормативное постановление включается в состав действующего права, является общеобязательным и вводится в действие со дня первого официального опубликования.

**Председатель Верховного Суда
Республики Казахстан**

А. Мерғалиев

**Судья Верховного Суда
Республики Казахстан,
секретарь пленарного заседания**

Г. Альмагамбетова

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЖОҒАРҒЫ СОТЫНЫҢ № 3 НОРМАТИВТІК ҚАУЛЫСЫ

2023 жылғы 2 қараша

Астана қаласы

Соттардың төрелік заңнаманы қолдануының кейбір мәселелері туралы

Соттардың төрелік заңнаманы қолдануы кезінде сот практикасының біркелкілігін қамтамасыз ету мақсатында Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының жалпы отырысы мынадай түсініктемелер беруге қаулы етеді.

1. Төрелік азаматтық-құқықтық дауларды шешудің балама тәсілі болып табылады.

Тараптардың азаматтық-құқықтық дауды төрелікке қарауға беру құқығы Қазақстан Республикасы Конституциясының (бұдан әрі – Конституция) 13-бабының 1-тармағында, Қазақстан Республикасы Азаматтық кодексінің (бұдан әрі – АК) 9-бабының 1-тармағында көзделген.

Тараптардың еркінің дербестігі, заңдылық, тәуелсіздік, жарыспалылық және тең құқықтылық, әділеттілік, құпиялылық, төрелік келісімнің дербестігі қағидаттарын сақтау төрелік талқылаудың ерекшеліктері болып табылады («Төрелік туралы» 2016 жылғы 8 сәуірдегі № 488-V Қазақстан Республикасы Заңының 5-бабы (бұдан әрі – Төрелік туралы заң)).

2. Істерді соттарда қарау рәсімін құқықтық реттеуден төрелік талқылауды құқықтық реттеу ерекшеленеді.

Төрелік талқылауды жүзеге асырған кезде төрешілер Конституцияны, Қазақстан Республикасы келісім білдірген халықаралық шарттарды, сондай-ақ Қазақстан Республикасының өзге де халықаралық міндеттемелерін, Төрелік туралы заңды, төрелік келісімді, төрелік регламентін басшылыққа алады.

Төрешілер құқықты қолдану кезінде Төрелік туралы заңның 5-бабы 2) тармақшасының, 44-бабының нормаларын басшылыққа алады.

Тұрақты жұмыс істейтін төреліктің регламентінде, сондай-ақ Төрелік туралы заңның ережелерінде айқындалмаған және тараптармен келісілмеген төрелік талқылау қағидаларын төрешілер айқындайды.

Төрелік Конституцияда айқындалған соттар жүйесіне кірмейді, сондықтан дауларды қараған кезде Қазақстан Республикасы Азаматтық процесілік кодексінің (бұдан әрі – АПК) нормаларының әрекеті, егер АПК-де өзгеше көзделмесе, төрелік келісімде және төрелік регламентінде белгіленген төрелік талқылау рәсіміне қолданылмайды.

Мынадай:

құзыреттің аражігін ажырату (төрелік ескертпе болған кезде, егер заңда өзгеше көзделмесе, сот дауды қарауға құқылы емес);

қамтамасыз ету шараларын ұсынуға және дәлелдемелер алуға жәрдемдесу үшін құзыретті сотқа жүгіну;

төрелік шешімдердің күшін жою;

төрелік шешімдерді тану және мәжбүрлеп орындату жағдайларында төрелік АПК-ні қолдануға тиіс екенін назарда ұстаған жөн.

3. Төрелік шешімдердің күшін жою туралы өтінішхаттарды қарауды соттар жүзеге асырады, осыған байланысты оларды қарау кезінде Конституция, Қазақстан Республикасы келісім білдірген халықаралық шарттардың, сондай-ақ Республиканың өзге де халықаралық міндеттемелерінің нормалары, АҚ, АПК, Төрелік туралы заң, өзге де заңдар мен нормативтік құқықтық актілер құқықтық негіз болады.

Қазақстан Республикасының төреліктері шығарған төрелік шешімдерді мәжбүрлеп орындату туралы арыздарды қараған кезде соттар Конституцияны, Қазақстан Республикасы келісім білдірген халықаралық шарттардың, сондай-ақ Республиканың өзге де халықаралық міндеттемелерінің нормаларын, АПК-ні, Төрелік туралы заңды, «Атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» 2010 жылғы 2 сәуірдегі № 261-IV Қазақстан Республикасының Заңын (бұдан әрі – Атқарушылық іс жүргізу туралы заң) және басқа да нормативтік құқықтық актілерді басшылыққа алады.

Шетелдік төреліктердің төрелік шешімдерін мәжбүрлеп орындату туралы арыздарды қараған кезде Қазақстан Республикасы келісім білдірген халықаралық шарттардың, сондай-ақ Республиканың өзге де халықаралық міндеттемелерінің нормалары, АПК және басқа да нормативтік құқықтық актілер қолданылады.

4. Қазақстан Республикасы келісім білдірген халықаралық шарттар, оның ішінде мыналар болып табылады:

Шетелдік төрелік шешімдерді тану және орындау туралы конвенция (Нью-Йорк, 1958 жылғы 10 маусым, Қазақстан Республикасы үшін 1996 жылғы 18 ақпанда күшіне енген) (бұдан әрі – Нью-Йорк конвенциясы);

Сыртқы сауда төрелігі туралы Еуропалық конвенция (Женева, 1961 жылғы 21 сәуір, Қазақстан Республикасы оған 1995 жылғы 20 қарашада қосылды) (бұдан әрі – Еуропалық конвенция);

Мемлекеттер мен шетелдік тұлғалар арасындағы инвестициялық дауларды шешу тәртібі туралы Вашингтон конвенциясы (Вашингтон, 1965 жылғы 18 наурыз, Қазақстан Республикасы үшін 2000 жылғы 21 қазанда күшіне енген) (бұдан әрі – Вашингтон конвенциясы).

Нью-Йорк конвенциясы жеке, сонымен қатар заңды тұлғалар да тараптары болуы мүмкін даулар бойынша осындай шешімдерді тану және

орындау сұралатын мемлекеттен өзге мемлекеттің аумағында шығарылған төрелік шешімдерді тануға және орындауға қатысты қолданылады. Сонымен қатар ол тану және орындау сұралатын мемлекетте ішкі шешімдер болып саналмайтын төрелік шешімдерге де қолданылады (Нью-Йорк конвенциясының 1-бабының 1-тармағы).

Еуропалық конвенция төрелік келісім жасалу сәтінде әртүрлі Уағдаласушы мемлекеттерде тұрақты тұрғылықты жері немесе тиісінше өзінің орналасқан жері бар жеке, сонымен қатар заңды тұлғалардың сыртқы сауда жөніндегі операцияларды жүзеге асыру кезінде туындайтын дауларды төрелік тәртіппен шешу туралы төрелік келісімдерге, сондай-ақ осындай төрелік келісімдерге негізделген төрелік процестер мен шешімдерге қолданылады (Еуропалық конвенцияның 1-бабының 1-тармағы).

Вашингтон конвенциясы Мемлекеттердің, басқа мемлекеттердің жеке және заңды тұлғаларының арасындағы инвестициялық дауларды реттеу жөніндегі халықаралық орталықтың шешімдерін орындауға қолданылады.

Қазақстан Республикасы келісім білдірген конвенциялар мен басқа да халықаралық шарттарды қолданған кезде соттар олардың қолданылу аясын ескергені, сондай-ақ осы халықаралық шарттарға қатысушы мемлекеттердің мәртебесін және ескертпелердің бар-жоғын тексергені жөн.

5. Төрелік шешімдерді тану және орындау тәртібі туралы ережелер Қазақстан Республикасы ратификациялаған Қазақстан Республикасының өзге мемлекеттермен екіжақты халықаралық келісімдерінде қамтылуы мүмкін.

Нью-Йорк конвенциясының 7 бабының ережелеріне байланысты «осы Конвенцияның қаулылары Уағдаласушы Мемлекеттер жасасқан төрелік шешімдерді тануға және орындауға қатысты көпжақты немесе екіжақты келісімдердің жарамдылығын қозғамайды және ешқандай мүдделі тарапты заңда немесе мұндай төрелік шешімді тану және орындау сұралатын елдің халықаралық шарттарында жол берілетін тәртіппен және шектерде кез келген төрелік шешімді пайдалану құқығынан айырмайды.»

6. Шаруашылық қызметті жүзеге асыруға байланысты дауларды шешу тәртібі туралы келісімнің (Киев, 1992 жылғы 20 наурыз), Азаматтық, отбасылық және қылмыстық істер бойынша құқықтық көмек және құқықтық қатынастар туралы конвенцияның (Минск, 1993 жылғы 22 қаңтар), Азаматтық, отбасылық және қылмыстық істер бойынша құқықтық көмек және құқықтық қатынастар туралы конвенцияның (Кишинев, 2002 жылғы 7 қазан) ережелері шетелдік төрелік шешімдерді тану және орындау мәселелерін реттемейді.

7. Шетелдік халықаралық коммерциялық немесе инвестициялық төрелік шығарған төрелік шешімдер Қазақстан Республикасының соттарында АПК-де көзделген тәртіппен шағымдануға және қарауға жатпайды.

8. Төрелік тараптардың келісімі бойынша жеке және (немесе) заңды тұлғалар арасындағы азаматтық-құқықтық қатынастардан туындайтын дауларды қарайды.

Төрелікке ведомстволық бағынысты емес даулардың тізбесі Төрелік туралы заңның 8-бабының 8, 9, 10-тармақтарында көзделген.

Көрсетілген норманы ескере отырып, жария-құқықтық қатынастардан туындайтын даулар (мысалы, салық, кеден және т.б.) төреліктің қарауына жатпайды.

Мүліктік қатынастармен байланысты емес жеке мүліктік емес қатынастардан туындайтын даулар, оның ішінде АҚ-нің 141-бабының 2-тармағына байланысты моральдық зиянды өтеу туралы, ар-намысты, қадір-қасиетті, іскерлік беделді қорғау туралы талап қоюлар және басқалары төреліктің қарауына жатпайды.

9. Мемлекеттік органдар, мемлекеттік кәсіпорындар, дауыс беретін акцияларының (жарғылық капиталға қатысу үлестерінің) елу және одан да көп пайызы мемлекетке тікелей немесе жанама тиесілі заңды тұлғалар қатысатын даулардың төреліктің соттылығына жататындығы туралы мәселені шешу кезінде мынадай шарттар сақталуға тиіс:

дау азаматтық-құқықтық болуға тиіс;

даудың екінші тарапы жеке және (немесе) заңды тұлға болуға тиіс;

тараптар арасында төрелік келісім жасалуы тиіс;

тиісті саланың уәкілетті органының (республикалық мүлікке қатысты) немесе жергілікті атқарушы органның (коммуналдық мүлікке қатысты) арнайы келісімі алынуға тиіс.

Мемлекеттік органдар, мемлекеттік кәсіпорындар, дауыс беретін акцияларының (жарғылық капиталға қатысу үлестерінің) елу және одан да көп пайызы тікелей немесе жанама түрде мемлекетке тиесілі заңды тұлғалар Қазақстан Республикасының бейрезиденттерімен төрелік келісімдер жасасқан кезде мұндай келісімді алу талап етілмейді.

Төрелік келісімді тиісті саланың уәкілетті органы болып табылатын мемлекеттік орган жасаған жағдайда, мемлекеттік органдардың бағыныстылығы мәселелерін регламенттейтін заңнама нормаларын басшылыққа алған жөн, осылайша Конституцияға және «Мемлекеттік мүлік туралы» 2011 жылғы 1 наурыздағы № 413-IV Қазақстан Республикасының Заңына сәйкес Қазақстан Республикасының Үкіметі министрлік үшін уәкілетті орган болып табылады.

Бұл ретте соттар Төрелік туралы заңның 8-бабының тиісті саланың уәкілетті органының (республикалық мүлікке қатысты) немесе жергілікті атқарушы органның (коммуналдық мүлікке қатысты) келісімінің болуы туралы 10-тармағы Төрелік туралы заң қолданысқа енгізілгеннен кейін жасалған төрелік келісімдерге ғана қолданылатынын ескеруге тиіс (АҚ-нің 4-бабы, «Құқықтық актілер туралы» 2016 жылғы 6 сәуірдегі

№ 480-V Қазақстан Республикасы Заңының (бұдан әрі – Құқықтық актілер туралы заң) 43-бабының 1, 2-тармақтары).

Төрелік туралы заңның 8-бабының 10-тармағында Қазақстан Республикасының аумағында жұмыс істейтін кез келген төрелікке (тұрақты жұмыс істейтін немесе нақты дауды қарау үшін құрылған) қатысты уәкілетті органның немесе жергілікті атқарушы органның келісімінің болуы қажеттігі туралы императивті талап қамтылған.

10. Төрелік келісім болған кезде тараптар төрелікке жүгінуге құқылы.

Төрелік келісім – бұл тараптардың азаматтық-құқықтық қатынастардан туындаған немесе туындауы мүмкін дауды төрелікке қарауға беру туралы жазбаша келісімі.

Төрелік келісім:

тараптар қол қойған құжатта төрелік ескертпе (әдетте, төрелік ескертпе негізгі шарттың мәтініне енгізіледі);

негізгі шартқа тәуелсіз дербес төрелік келісім;

хаттар, жеделхаттар, телефонограммалар, факстер, электрондық құжаттар немесе субъектілердің құрамы мен олардың ерік білдіру мазмұнын айқындайтын өзге де құжаттар алмасу арқылы жасалатын төрелік келісім;

тараптардың бірі келісімнің бар екенін растаса, ал екінші тарап бұған қарсы болмаса, талап қоюлармен және талап қоюға пікірмен алмасу арқылы жасалатын төрелік келісім;

шарт жазбаша нысанда жасалған және бұл сілтеме төрелік келісімді шарттың бір бөлігі ретінде қарастырған жағдайда, оның мазмұнынан дауды төреліктің шешіміне беру туралы құжатқа шартта сілтемелер жасау арқылы жасалуы мүмкін (Төрелік туралы заңның 9-бабы).

Төрелік келісімнің жарамдылығы немесе жарамсыздығы туралы мәселе тараптар тиісті төрелік келісімді жасауға негізге алған құқық бойынша шешілуге тиіс.

Төрелік келісімде мұндай сілтеме болмағанда, сот төрелік шешімнің күшін жою туралы өтінішхатты қараған кезде төрелік келісімнің жарамдылығы немесе жарамсыздығы Қазақстан Республикасының заңнамасы бойынша айқындалады.

11. Төрелік келісімге АҚ-нің шарттар туралы нормалары қолданылады.

Төрелік келісімнің шарттарын тараптар келісім бойынша айқындайды.

АҚ-нің 393-бабының 1-тармағына сәйкес тараптар арасында шарттың барлық елеулі ережелері бойынша тиісті жағдайларда талап етілетін нысанда келісімге қол жеткен кезде шарт жасалды деп есептеледі.

Төрелік келісімнің нысанасына тараптардың осы немесе өзге де дауды төреліктің қарауына беру міндеті жатады, сондықтан төрелік келісімде тараптар бұрыннан туындаған немесе туындауы мүмкін дауды қарауға беруге шешім қабылдаған төрелікті дараландыруға мүмкіндік беретін

мәліметтер болуы тиіс. Төрелік келісімде мұндай мәліметтер болмаған кезде, сондай-ақ толықтырушы нормаларды (атап айтқанда, Сыртқы сауда төрелігі туралы Еуропалық конвенцияның ережелерін) қолдану мүмкін болмаған кезде мұндай төрелік келісімді жасалмады деп есептеген жөн.

Еуропалық конвенцияның 1-бабында конвенцияны қолдану жағдайлары көзделген, оның 4-бабы, егер тараптар дау қаралатын нақты төрелікті көрсетпеген жағдайда, төрелікті дараландыру тетігін қамтиды.

Еуропалық конвенцияның 4-бабының мағынасынан: «егер тараптар олардың арасында туындауы мүмкін дауларды тұрақты төрелік органның қарауына беруді көздесе, бірақ бұл органды тағайындамаса және бұл жөніндегі келісімге қол жеткізбесе, онда талап қоюшы, егер тараптар төреліктің орны туралы уағдаласса, өз таңдауы бойынша не тараптармен келісілген төрелік орнындағы Құзыретті сауда палатасының төрағасына, не істі төрелікке беру туралы арыз берген сәтте ол тұратын немесе өзінің орналасқан жері бар жауапкер елдің құзыретті сауда палатасының төрағасына: не құрамы мен қызметінің сипаты Конвенцияға қосымшада айқындалған Арнаулы комитетке осындай тағайындау туралы арыз жібере алады. Егер талап қоюшы өзіне берілген құқықтарды пайдаланбаса, жауапкер немесе төрешілер бұл құқықтарды пайдалана алады.».

12. Төрелік туралы заңның 8-бабының 7-тармағына сәйкес төрелік келісімнің қолданысы тараптардың келісімімен оны қандай тәртіппен жасаса, сондай тәртіппен тоқтатылуы мүмкін.

Төрелік туралы заңның 10-бабының бірінші бөлігіне сәйкес төрелік талқылау нысанасы бойынша талап қою берілген сот, егер төрелік келісім жарамсыз, күшін жойған немесе орындалуы мүмкін емес деп таппаса, егер тараптардың кез келгені бұл туралы өтінсе, даудың мәні бойынша өзінің алғашқы өтінішін ұсынудан кешіктірмей тараптарды төрелікке жіберуге тиіс.

Мұндай жағдайда судья (сот) талап қоюды АПК-нің 152-бабы бірінші бөлігінің 7) тармақшасына немесе АПК-нің 279-бабының 5) тармақшасына сілтеме жасап қайтарады.

Талап қоюды қайтару немесе оны қараусыз қалдыру үшін судья (сот) кез келген тараптың даудың мәні бойынша өзінің алғашқы өтінішін ұсынудан кешіктірмей жүзеге асырған, тараптарды төрелікке жіберу туралы арызының бар-жоғын анықтауы, сонымен қатар мына мәселелерді: төрелік келісімнің жарамдылығын, оның күшінің жойылмағанын және орындалу мүмкіндігін зерделеуі тиіс.

Төрелік өзіне шешуге берілген дауды қарауға өкілеттіктері (юрисдикциясы) бар немесе жоқ екендігі туралы мәселені, оның ішінде тараптардың бірі төрелік келісім жарамсыз деген себеппен төрелік талқылауға қарсылық білдірген жағдайда дербес шешеді.

Төрелік туралы заңның 20-бабының 2-тармағы тараптың төрелікке шешуге берілген дауды төреліктің қарауға өкілеттіктерінің жоқтығы туралы мәлімдеуге құқығы болатын мерзімді белгілейді. Көрсетілген құқық даудың мәні бойынша алғашқы өтініш берілгенге дейін ғана іске асырылуы мүмкін. Төрелік туралы заң мұндай арыздың нысанын (даудың мәні бойынша пікір, ауызша түсініктемелер) анықтамайды. Бұл мәселені регламенттің ережелерін, сондай-ақ істің мән-жайларын ескере отырып, төрелік құрамы шешуге тиіс.

Төрелік туралы заңның 10-бабының екінші бөлігінен Төрелік туралы заңның 10-бабының бірінші бөлігінде көрсетілген талап қоюдың берілгеніне қарамастан, сот төрелік талқылау нысанасы оның соттылығына жататыны туралы мәселені қарағанша, төрелік талқылау басталуы немесе жалғастырылуы және төрелік шешім шығарылуы мүмкін.

13. Жарамсыз төрелік келісімнен төрелік келісім өзінің қолданысын тоқтатқан, күшін жойған немесе оның орындалуы мүмкін емес жағдайларды ажыратқан жөн.

Төрелік келісімнің күші жойылуының мысалы ретінде төрелік келісімнің қолданыс мерзімінің аяқталуы немесе оның жойылатын жағдайының туындауы болып табылады.

Төрелік келісімді орындау мүмкін еместігі, мысалы, даудың туындау сәтінде төрелік ескертпеде көзделген тұрақты жұмыс істейтін төрелік өзінің жұмыс істеуін тоқтатқан жағдайда болуы мүмкін.

Төрелік келісімнің дербестігі қағидаттарын қолдануға байланысты негізгі келісімнің күшінің жойылуы, өзгеруі немесе жарамсыз деп танылуы төрелік ескертпені тоқтатуға, өзгертуге немесе жарамсыз деп тануға әкеп соқтырмайды.

14. Төрелік туралы заңның (2019 жылғы 3 ақпанға дейінгі редакцияда) 8-бабының 4-тармағына сәйкес талаптарын тараптардың бірі формулярларда немесе өзге стандартты нысандарда айқындаған және басқа тарап ұсынылған шартқа тұтастай қосылуы (қосылу шарты) арқылы ғана қабылдауы мүмкін болған шарт бойынша төрелік келісім дау, егер мұндай келісім талап қою үшін негіздер туындағаннан кейін жасалса, жарамды болады.

Төрелік ескертпе шартқа талап қою үшін негіздер туындағанға дейін енгізілген жағдайда мұндай төрелік келісім жарамсыз болады.

15. «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне меншік құқығын қорғауды күшейту, төрелік, сот жүктемесін оңтайландыру және қылмыстық заңнаманы одан әрі ізгілендіру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» 2019 жылғы 21 қаңтардағы № 217-VI Қазақстан Республикасының Заңымен (бұдан әрі – 2019 жылғы 21 қаңтардағы № 217-VI Заң) Төрелік туралы заңның 8-бабының 4-тармағына толықтырулар енгізілген, олар бойынша коммерциялық ұйым

мен дара кәсіпкер болып табылмайтын жеке тұлға арасындағы қарыз шарты бойынша дауды шешу туралы төрелік келісім, егер мұндай келісім талап қою үшін негіздер туындағаннан кейін жасалса, жарамды болатыны көзделген.

Осы нормалар 2019 жылғы 2 ақпаннан кейін жасалған төрелік келісімдерге қолданылады, өйткені заңда оның кері күші туралы ереже көрсетілмеген (АК-нің 4-бабы, Құқықтық актілер туралы заңның 43-бабының 1, 2-тармақтары).

Жоғарыда көрсетілген қарыз шартынан туындайтын дауды төрелікте шешу үшін дау туындағаннан кейін қосымша келісіммен ресімделуі мүмкін төрелік келісім жасасу қажет.

Коммерциялық ұйым мен дара кәсіпкер болып табылмайтын жеке тұлға арасында 2019 жылғы 3 ақпанға дейін жасалған және төрелік ескертпесі бар қарыз шарттары бойынша даулар тараптардың келісінде айқындалған төрелікте қаралуға жатады.

16. АК-нің 339-бабының 1-тармағына сәйкес міндеттеме негізінде кредиторға тиесілі құқық (талап) оларға мәміле бойынша басқа тұлғаға берілуі (талапты басқаға беру) немесе заңнамалық акт негізінде басқа тұлғаға өтуі мүмкін.

Кредитордың басқа тұлғаға берілген құқықтарының көлемін бағалау кезінде АК-нің 341-бабының ережелерін басшылыққа алу қажет.

АК-нің 341-бабына сәйкес, егер заңнамалық актілерде немесе шартта өзгеше көзделмесе, бастапқы кредитордың құқығы жаңа кредиторға құқықтың ауысуы кезінде болған көлемде және сондай жағдайларда ауысады. Атап айтқанда, жаңа кредиторға міндеттемені орындауды қамтамасыз ететін, сондай-ақ басқа да құқықты, оның ішінде алынбаған сыйақыға (мүддеге) құқықты талап етуге байланысты құқықтар ауысады.

Осыған байланысты алғашқы кредитор мен қарыз алушы арасындағы жазбаша шартта көзделген төрелік ескертпе осы шарттың бір бөлігі және тараптардың орындауына жататын міндеттеме болып табылады, бұл тарапқа дау туындаған жағдайда төрелікке талап қоюмен жүгінуге құқық береді.

Тараптар цессия шартында тараптардың шартта бұрын келісілген төрелік ескертпе туралы талапты алып тастау жөніндегі шешімге келгенін білдіретін ескертпелерді көздеген кезде ерекшеліктер болуы мүмкін.

17. Төрелік туралы заңның 21-бабының 1-тармағы төрелік талқылауды тұрақты жұмыс істейтін төрелік өзінің регламентіне және төрелік келісімге сәйкес жүзеге асыратынын көздейді.

Төрелік туралы заңның 8-бабының 6-тармағына сәйкес, егер тараптар өзге жөнінде уағдаласпаса, дауды тұрақты жұмыс істейтін төрелікке беру кезінде тұрақты жұмыс істейтін төреліктің регламенті төрелік келісімнің ажырамас бір бөлігі ретінде қаралады. Бұл ереже Төрелік туралы заңда диспозитивті нормалар қамтылған және тараптарға төрелік келісімде Заңда

көзделгеннен өзгеше ережелер белгілеуге мүмкіндік берген жағдайларда қолданылады.

18. Соттылық туралы мәселелерді шешкен кезде соттар төрелік шешімнің күшін жою туралы өтінішхаттың, егер мұндай төрелік Қазақстан Республикасының аумағында болса, тұрақты жұмыс істейтін төреліктің орналасқан жері бойынша апелляциялық сатыдағы тиісті сотқа берілетінін ескеруі қажет.

Төрелік шешімді мәжбүрлеп орындату туралы арыз жалпы юрисдикция сотына беріледі.

Егер төрелік талқылаудың тараптары заңды тұлғалар немесе заңды тұлға құрмай-ақ дара кәсіпкерлік қызметті жүзеге асыратын жеке тұлғалар, заңды тұлғалар болса, онда төрелік шешімді мәжбүрлеп орындату туралы арыз АПК-нің 253-бөлігінің бірінші бөлігінде, 503-бабының бірінші бөлігінде белгіленген соттылыққа сәйкес мамандандырылған ауданаралық экономикалық сотқа беріледі.

19. Төрелік талқылаудың тарапы үшінші тұлға апелляциялық сатыдағы сотқа төрелік шешімнің күшін жою туралы өтінішхатпен жүгіне отырып, «Салық және бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдер туралы» Қазақстан Республикасы Кодексінің (Салық кодексі) 610-бабы 1-тармағының 9) тармақшасына сәйкес мемлекеттік бажды төлеуге міндетті.

Өндіріп алушы (төрелік талқылау тарапы) бірінші сатыдағы сотқа төрелік шешімді мәжбүрлеп орындату туралы атқару парағын беру туралы арызбен жүгіне отырып, Салық кодексінің 610-бабы 1-тармағының 11) тармақшасының негізінде мемлекеттік бажды төлейді.

Мемлекеттік баждың төленбеуі не толық көлемде төленбеуі АПК-нің 152-бабы бірінші бөлігінің 3) тармақшасының негізінде жоғарыда көрсетілген өтінішхаттарды және арызды қабылдау сатысында оларды қайтару үшін негіз болып табылады.

20. АПК нормалары, сондай-ақ Төрелік туралы заң төрелік шешімнің күшін жою туралы өтінішхатпен, төрелік шешімді мәжбүрлеп орындату туралы арызбен жүгіну субъектілерін айқындайды.

Төрелік шешімнің күшін жою туралы өтінішхат беруге төрелік талқылаудың тараптары мен үшінші тұлғалардың құқығы бар (АПК-нің 464-бабының бірінші бөлігі, Төрелік туралы заңның 52-бабының 1-тармағы).

Іске қатысуға тартылмаған, бірақ құқықтары мен міндеттеріне қатысты төрелік шешім қабылдаған тұлға үшінші тұлға болып табылады.

Өндіріп алушының, яғни төрелік талқылау тарапының төрелік шешімді мәжбүрлеп орындату туралы арызбен жүгінуге құқығы бар (АПК-нің 253-бабының бірінші бөлігі).

Сондықтан, егер тиісті емес адам өтінішхатпен, арызбен жүгінсе, сот өтінішхатты, арызды қанағаттандырудан бас тарту туралы сот актісін шығарады.

21. Өкілдер қол қойған төрелік шешімнің күшін жою туралы өтінішхатты, төрелік шешімді мәжбүрлеп орындату туралы арызды қабылдау туралы мәселені шешкен кезде сот олардың аталған әрекеттерді жасауға өкілеттіктерін тексеруі тиіс.

Өкілдің өкілеттігі АПК-нің 58-бабының, 60-бабы бірінші бөлігінің және 61-бабының талаптарына сәйкес келетін сенімхатта көрсетілуге тиіс.

Адвокат болып табылатын өкіл сенімхатпен бірге қорғау (өкілдік ету) туралы жазбаша хабарлама мен адвокат куәлігінің көшірмесін, ал заң консультанты заң консультанттары палатасына мүшелігін растайтын құжатты ұсынуға міндетті.

Көрсетілген талаптар төрелікке талап қоюды беру кезінде өкілдердің өтініштеріне қолданылмайды, өйткені Төрелік туралы заңның 32-бабында мұндай талаптар көзделмеген.

Соттар заңды тұлғаның қызметкері болып табылатын өкілдің істерді қарау кезінде сенімхат негізінде сотқа қатысатынын назарда ұстауы қажет.

Өкілге заңды тұлғаның атынан сенімхатты тиісті заңды тұлғаның басшысы немесе осыған уәкілеттік берілген өзге тұлға береді.

Дара кәсіпкердің атынан өкілге берілген сенімхатты нотариат куәландыруға тиіс. Егер нотариат куәландырған сенімхат электрондық құжат нысанында берілсе, оған сенім білдірушінің электрондық цифрлық қолтаңбасы да қойылуға тиіс.

Егер сенімхатта өкілдің қол қоюға және өтінішхат (арыз) беруге өкілеттігі көрсетілмесе, онда сот АПК-нің 152-бабы бірінші бөлігінің 5) тармақшасының негізінде өтінішхатты (арызды) қайтарады.

22. Сот ісін жүргізу тілі төрелік талқылау жүргізілген іс жүргізу тіліне қарамастан, сотқа төрелік шешімнің күшін жою туралы өтінішхат берілген тілге байланысты сот ұйғарымымен белгіленеді, өйткені АПК-нің 465-бабының бірінші бөлігіне сәйкес төрелік шешімнің күшін жою туралы өтінішхатты сот АПК қағидалары бойынша қарайды.

Тараптардың өтінішхаты бойынша сот ісін жүргізу тілі одан әрі өзгертілуі мүмкін, бұл АПК-нің 14-бабының екінші бөлігінен туындайды.

23. Соттың талап қоюды қамтамасыз ету туралы арызды қарауы АПК-нің 15-тарауында белгіленген тәртіппен жүзеге асырылады.

Талап қоюды қамтамасыз ету туралы арызды тарап сотқа төрелік талқылау орны бойынша немесе мүлікке қатысты қамтамасыз ету шаралары қабылдануы мүмкін осы мүліктің орналасқан жері бойынша береді.

Сотқа жүгіне отырып, тарап талап қоюды қамтамасыз ету туралы арызға төрелік талқылауды қозғау туралы ұйғарымды қоса береді.

Талап қоюды қамтамасыз ету туралы арызды судья ол сотқа келіп түскен күні шешеді.

АПК-нің 156-бабында көзделген талап қоюды қамтамасыз етудің барлық шаралары төрелік қарайтын талап қоюға қолданыла бермейді.

АПК-нің 156-бабының үшінші бөлігіне сәйкес талап қоюды қамтамасыз ету жөніндегі шаралар мәлімделген талаптың мөлшеріне тең болуға және үшінші тұлғалардың жария мүдделері мен мүдделерін бұзбауға тиіс.

Өзінің мазмұны бойынша қамтамасыз ету шарасы материалдық-құқықтық талаптарға сәйкес келуге, төрелік шешімді орындауды қиындату немесе мүмкін етпеу мақсатындағы борышкердің ықтимал әрекеттерінің жолын кесуді қамтамасыз етуге тиіс.

Соттар төреліктің қамтамасыз ету шараларын қабылдауы талап қоюшының талап қоюды қамтамасыз ету туралы арызбен сотқа жүгінуіне кедергі келтірмейтінін және соттың қамтамасыз ету шараларын қабылдаудан бас тартуы үшін негіз болып табылмайтынын назарда ұстағаны жөн. Осылайша, төреліктің де, соттың да бір мезгілде қамтамасыз ету шараларын қабылдауына жол беріледі.

Шетелдік төрелікте қаралатын талап қоюды қамтамасыз ету туралы арыз халықаралық шарттарға сәйкес мүлікке қатысты қамтамасыз ету шаралары қабылдануы мүмкін оның орналасқан жері бойынша беріледі.

24. Тараптар төрешілердің келісімімен дәлелдемелерді алуға жәрдемдесу туралы өтінішхатпен сотқа жүгіне алады. Арызда дәлелдемелерді өз бетінше алуға кедергі келтіретін себептер, олардың орналасқан жері міндетті түрде көрсетілуге тиіс. Егер сот төрелік талқылаудың тараптары үшін дәлелдемелерді ұсыну қиын екендігін анықтаса, онда сот дәлелдемелерді алуға жәрдемдесу туралы өтінішхатты қанағаттандырады.

Дәлелдемелерді алуға жәрдемдесу туралы өтінішхат сотқа төрелік талқылау орны бойынша беріледі және АПК-нің 73-бабы бірінші бөлігінің бірінші абзацы негізінде қарауға жатады.

25. АПК-нің 464-бабының бірінші бөлігіне сәйкес төрелік шешімнің күшін жою туралы өтінішхат төрелік шешімді алған күннен бастап бір ай ішінде мәлімделуі мүмкін.

Сондықтан судья, егер АПК-нің 464-бабының үшінші бөлігі негізінде оның күшін жою мерзімі өтіп кеткен болса, төрелік шешімнің күшін жою туралы өтінішхатты қайтарады.

Өтінішхат берудің өткізіп алған мерзімін қалпына келтіру туралы арыз АПК-нің 126-бабында көзделген тәртіппен қаралуға жатады. Егер сот мерзімді өткізіп алу себептерін дәлелді деп таныса, сот өтінішхат беру мерзімін қалпына келтіре алады.

26. Төрелік шешімнің күшін жою туралы өтінішхат сот отырысында қаралады, осыған байланысты сот АПК-нің 465-бабының екінші бөлігіне сәйкес төрелік талқылау тараптарына, сондай-ақ төрелік шешімнің күшін жою туралы өтінішхат берген жағдайда үшінші тұлғаларға сот отырысының уақыты мен орны туралы хабарлайды.

Төрелікке немесе төрешілерге хабарлау талап етілмейді.

27. Төреліктер Қазақстан Республикасында тұрақты жұмыс істейтін төрелік және нақты дауды шешетін төрелік түрінде құрылуы мүмкін (Төрелік туралы заңның 4-бабы).

Егер төрелік шешімді тұрақты жұмыс істейтін төрелік шығарған болса, онда төрелік талқылау регламентіне сәйкес төрелік талқылау жүзеге асырылады, бұл тұрақты жұмыс істейтін төреліктің тараптарды хабардар ету, төрелік актілерін жіберу жөніндегі және т.б. әрекеттерді жүзеге асыруын болжайды.

Егер төрелік шешімді нақты дауды шешу үшін құрылған төрелік шығарса, онда көрсетілген әрекеттерді тараптар, төреші немесе төрелік талқылауға әкімшілік жүргізуді жүзеге асыратын өзге тұлға тараптардың келісіміне сәйкес жүзеге асырады.

Сондықтан, егер тарап төрелік шешімнің күшін жою туралы өтінішхатта, мерзімді қалпына келтіру туралы арызда төрелік іс материалдары болған кезде ғана тексерілуі мүмкін дәлелдер келтірсе (мысалы, төрелік талқылауды тағайындау туралы тиісті хабарламаның болмауы туралы, оның ішінде төрелік отырыстың уақыты мен орны, төрелік шешімді уақтылы алмау туралы), сот АПК-нің 15-бабының төртінші бөлігі негізінде тараптардың арызы бойынша немесе өз бастамасы бойынша төреліктен тараптардың дәлелдерін тексеру үшін қажетті құжаттарды талап етуге құқылы.

Егер төрелік талқылауды нақты дауды шешетін төрелік жүзеге асырса, бұл жағдайда төрелік шешімнің күшін жою туралы өтінішхат беру мерзімін өткізіп алуды дәлелдеу ауыртпалығы төрелікке талап қоюмен жүгінген тарапта болады.

28. Төрелік шешімнің күшін жою туралы өтінішхатты қараған кезде тарап төрелік талқылауды қайта бастау және төрелік шешімнің күшін жоятын негізді жою мақсатында іс бойынша іс жүргізуді тоқтата тұру туралы өтінішхат беруге құқылы.

Іс бойынша іс жүргізуді тоқтата тұру туралы арыз сот отырысында қаралады, онда сот төреліктің Төрелік туралы заңның 52-бабы 1-тармағының 1) тармақшасынан бастап 5) тармашақсын қоса алғанда көзделген процестік бұзушылықтарға жол берген-бермегенін анықтайды.

Сот іс жүргізуді тоқтата тұра алатын негіздер, атап айтқанда, төреліктің мына:

төрешіні тағайындау немесе төрелік талқылау туралы тарапты тиісті хабардар ету;

тарапқа өз түсіндірулерін ұсынуға мүмкіндік беру;

төрелік талқылауды тараптардың келісіміне дәл келетін талқылау рәсіміне сәйкес жүргізу;

төрелік келісімнің шегінен шығатын мәселе бойынша төрелік шешім шығарылған жағдайда, төрелік шешімнен осы мәселенің шешімін алып тастау әрекеттерін жүзеге асыруы болып табылады.

Егер көрсетілген процестік бұзушылықтар орын алса, сот іс жүргізуді тоқтата тұру туралы ұйғарымда осы бұзушылықтар туралы, сондай-ақ жол берілген процестік бұзушылықтарды төрелік талқылау қайталанған кезде қалай жоюға болатынын көрсетеді.

Іс жүргізу тоқтатыла тұратын мерзім заң нормаларында көзделмеген, осыған байланысты сот оны тоқтата тұру негізіне қарай белгілеуге құқылы. Мерзім үш айдан аспауға тиіс.

Егер төрелік талқылау сот белгілеген мерзімде жүргізілмесе, сот іс жүргізуді төрелік шешімнің күшін жою туралы өтінішхат бойынша қайта бастайды және оны мәні бойынша қарайды.

Іс бойынша іс жүргізуді тоқтата тұруы соттың міндеті емес, құқығы екенін соттар назарда ұстағаны жөн.

29. Төрелік туралы заңның 52-бабының 1 және 2-тармақтарында көзделген төрелік шешімдердің күшін жою негіздерінің тізбесі толық болып табылады және кеңінен түсіндірілмеуге тиіс.

Төрелік туралы заңның 52-бабының 1-тармағында көрсетілген мән-жайларды дәлелдеу ауыртпалығы төрелік шешімнің күшін жою туралы өтінішхатты мәлімдейтін тарапта болады, ал аталған баптың 2-тармағында көрсетілген мән-жайларды сот өз бетінше анықтауы мүмкін.

Сонымен қатар, сот тараптың уәжді өтінішхаты бойынша не өз бастамасы бойынша азаматтық сот ісін жүргізу міндеттеріне қол жеткізуге бағытталған шараларды қабылдайтын АПК-нің 15-бабы төртінші бөлігінің күші төрелік шешімнің күшін жою туралы өтінішхатты қарау кезінде туындайтын құқықтық қатынастарға да қолданылатынын соттар назарда ұстағаны жөн.

30. Төреліктің төрешінің тағайындалуы туралы немесе төрелік талқылау туралы ұйғарым қабылдағаны туралы тиісінше хабардар етпеуі (Төрелік туралы заңның 52-бабы 1-тармағының 3) тармақшасы) төрелік шешімнің күшін жою, атқару парағын беруден бас тарту үшін негіз болып табылады.

Сот тараптың осындай негіздердің болуы туралы дәлелдерін және іске қатысатын адамдарды хабардар ету жөніндегі төрелік әрекеттерінің Төрелік туралы заңның 30-бабының талаптарына, регламенттің ережелеріне немесе қағидаларына және тараптардың келісіміне сәйкестігін тексеруге міндетті.

Төрелік шешімнің күшін жою туралы талаптарды тарапқа төрешінің және төрелік талқылаудың тағайындалғаны туралы хабарланғаны, бірақ объективті мән-жайларға байланысты өз түсініктемелер бере алмады деген негізбен бойынша қарау кезінде төрелік шешім қарсы қабылданған тарап түсініктемелер беруге кедергі келтіретін дәлелді себептердің болуын

дәлелдеуге міндетті екенін ескерген жөн. Түсіндірме деп жауапкердің пікірді ұсынуы ғана емес, түсіндірмелер сот отырысында ауызша да берілуі мүмкін.

Бұл ретте төрелік істі қарау ауызша тындаулар өткізілместен жүргізілуі мүмкін екенін ескеру қажет, өйткені тараптар төрелік келісімде жазбаша құжаттардың негізінде төрелік рәсімді өткізуді көздеуге құқылы.

31. Төрелік туралы заңның 52-бабы 1-тармағының 4) тармақшасы бойынша төрелік шешімнің күшін жою үшін негіздер төрелік құрамы немесе талқылаудың төрелік рәсімі тараптардың келісіміне, Төрелік туралы заңның талабына сәйкес келмеген кезде орын алуы мүмкін.

Бұл норма тараптардың келісінде немесе Төрелік туралы заңда көзделген төрелік рәсімнің кез келген бұзылуы болған жағдайда төрелік шешімнің күшін жоюға әкеп соқпайды.

Төрелік туралы заңда елеулі бұзушылықтарға не жататыны көрсетілмеген, сондықтан сот әрбір іс бойынша төрелік шешім шығарған кезде төреліктің елеулі бұзушылыққа жол берген-бермегенін белгілейді және анықтайды.

32. Егер Заңның 52-бабының 2-тармағында көзделген негіздер бойынша төрелік шешімнің күші жойылса, сондай-ақ егер:

төрелік шешім төрелік келісімде көзделмеген мәселе бойынша шешімді қамтыса;

төрелік шешім төрелік келісімнің шарттарына тура келмейтін мәселе бойынша шешімді қамтыса;

төрелік шешім төрелік келісімнің шегінен шығатын мәселелер жөніндегі қаулыларды қамтыса;

дау төреліктің ведомстволық қарауына жатпаса;

төрелік келісім тараптар төрелік келісімді жасауға негізге алған заң бойынша, ал мұндай сілтеме болмаған кезде - Қазақстан Республикасының заңнамасы бойынша жарамсыз болса, тарап дауды шешу үшін сотқа жүгінуге құқылы.

Қалған жағдайларда тараптардың арасында жасалған төрелік келісімге сәйкес төрелікке жүгіну құқығы жойылмайды.

Соттар Төрелік туралы заңның 52-бабы 1-тармағының 1) тармақшасының екінші абзацында баяндалған қағида төрелік келісімде қамтылатын мәселелер бойынша төрелік шешімді күшінде сақтауға мүмкіндік беретінін назарда ұстауы қажет. Бірақ оны, егер бұл мәселелер бойынша төрелік шешімдер төрелік келісіммен қамтылмаған мәселелер бойынша шешімдерден бөлініп шығарылуы мүмкін жағдайында ғана қолдануға болады.

33. Егер сот Төрелік туралы заңның 52-бабы 1-тармағының 1) тармақшасынан бастап 5) тармақшасын қоса алғанда көзделген негіздер бойынша төрелік шешімнің күшін жоятын болса, онда төрелік шешімді

мәні бойынша сот қайта қарауға құқылы емес, бұл Төрелік туралы заңның 52-бабының 3-тармағынан туындайды.

34. Соттың төрелік шешім Қазақстан Республикасының жария тәртібіне қайшы келетінін немесе төрелік шешім шығарылған дау Қазақстан Республикасының заңнамасы бойынша төрелік талқылаудың нысанасы болып табылмайтынын айқындауы төрелік шешімнің күшін жоюға сөзсіз негіз болып табылады.

Төрелік туралы заңның 52-бабының 2-тармағында көзделген негіздердің болуын немесе жоқтығын анықтау сотқа төрелік шешімнің күшін жою туралы арызбен жүгінген тараптың осы негіздемеге сілтеме жасамағанына қарамастан, сот нақтылауға жататын мән-жайлар шеңберіне кіреді.

Төрелік туралы заңның 2-бабының 1) тармақшасына сәйкес Қазақстан Республикасының жария тәртібі – Қазақстан Республикасының заңнамалық актілерінде бекітілген құқық тәртібінің негіздері болып табылады.

Құқық тәртібінің негіздері – қоғамның қоғамдық, экономикалық және әлеуметтік құрылымы туралы мемлекет белгілеген, осындай құрылымды сақтауға және құрметтеуге, құқықтық нұсқамалардың сақталуын қамтамасыз етуге және азаматтардың құқықтары мен бостандықтарын қорғауға бағытталған негіз құраушы нормалар.

Төрелік шешімнің күшін жою үшін өзге де негіздерді және Төрелік туралы заңда көзделген төрелік шешімдерді танудан және орындаудан бас тарту негіздерін алмастырмай, ерекше жағдайларда жария тәртіп институтын қолдануға болады.

Осы негіз бойынша төрелік шешімнің күші жойылған кезде сот құқық тәртібінің негіздерін құрайтын қандай негізгі нормалардың бұзылғанын, төреліктің шешімі және оның одан әрі орындалуы жария тәртіпке қандай түрде қайшы келетіндігін уәждеуі керек.

Дау бойынша шығарылған төрелік шешім Қазақстан Республикасының заңнамасы бойынша төрелік талқылаудың мәні бола алмайтын жағдайда:

тараптар арасындағы төрелік келісімнің болмауы;

уәкілетті органның дауды төреліктің шешуіне келісімі болмауы;

төрелік келісімнің жарамсыздығы;

заңнама нормаларында, мысалы, Төрелік туралы заңның 8-бабының 8, 9-тармақтарында көзделген шектеулердің болуы төрелік шешімнің күшін жоюға негіз болып табылады.

35. Соттар төрелік жол берген бұзушылықтарды бағалау кезінде Төрелік туралы заңның 6-бабының ережелерін ескеруі қажет, олар бойынша Төрелік туралы заңның қандай да бір ережесінің немесе төрелік келісімнің қандай да бір талабының сақталмағанын және оның үстіне, осы мақсаттар үшін төрелік регламентінде айқындалған мерзім ішінде осындай сақталмауға қарсылығын мәлімдемей төрелік талқылауға одан әрі қатысып

жатқанын білетін тарап өзінің қарсылық білдіру құқығынан бас тартқан болып есептеледі.

Тараптың қарсылық білдіру құқығынан бас тартуы – мұндай жағдайларда тараптың бұдан әрі төрелік талқылау барысында да, төрелік шешімнің күшін жою мәселесі бойынша немесе төрелік шешімнің күшін жою немесе тану және орындалуы туралы мәселе бойынша істі сотта қарау кезінде де өз ұстанымын негіздеу үшін төрелік талқылау тәртібінің бұзылуына сілтеме жасауға құқығы жоқ екенін білдіреді.

36. АПК-нің 246-бабының нормалары шешім немесе бұйрық нысанында сот шығарған актілерді айқындайды, оларға қатысты сот шешімін орындауды кейінге қалдыру және оның мерзімін ұзарту, оны орындау тәсілі мен тәртібін өзгерту қолданылуы мүмкін, сонымен қарау субъектісі – сот және тізбесіне төрелік шешім кірмейтін сот актілері айқындалған.

Азаматтық процестік заңнамада төрелік шешімнің күшін жою немесе төрелік шешімді тану және орындау туралы арызды қарау сияқты соттың төрелік шешім бойынша процестік әрекеттері регламенттелген, соттың төрелік шешімді орындау шеңберіндегі өзге өкілеттіктері көзделмеген, осыған байланысты соттар төрелік шешімдерге қатысты төрелік шешімнің орындалуын кейінге қалдыруды, мерзімін ұзартуды, орындау тәсілі мен тәртібін өзгертуді қолдана алмайды.

37. АПК-нің 247-бабының бірінші бөлігіне сәйкес заңды күшіне енген, толық немесе бір бөлігінде орындалған сот актілерінің күші жойылған және сот талап қоюдан толық немесе бір бөлігінде бас тарту туралы жаңа шешім шығарған жағдайда сот шешімінің орындалуын бұру жүргізіледі.

Заңнамада төрелік шешімнің күші жойылған жағдайда соттың жаңа шешім шығаруы көзделмеген, сондықтан төрелік шешім орындалған жағдайда сот шешімін орындауды бұру жүргізілмейді.

Егер тарап орындаған төрелік шешімнің күшін сот жойса, ал екінші тарап орындалған шешімді өз еркімен қайтармаса, онда шешімді орындаған тараптың құқықтарын қорғау негізсіз баюды өндіріп алу туралы талап қоюмен сотқа жүгіну арқылы мүмкін болады.

38. Соттың бұрын қаралған іс бойынша заңды күшіне енген шешімімен немесе қаулысымен анықталған мән-жайлар сот үшін міндетті және тап сол тұлғалар қатысатын басқа да азаматтық істерді талқылау кезінде қайта дәлелденбейді (АПК-нің 76-бабының екінші бөлігі).

Төрелік шешім сот актілеріне жатпайды, сондықтан төрелік шешіммен анықталған мән-жайлар тап сол тұлғалар қатысатын сотта азаматтық істерді талқылау кезінде преюдициялық маңызға ие болмайды.

39. Төрелік туралы заңның 55-бабының 3-тармағына сәйкес төрелік шешімді мәжбүрлеп орындату туралы арыз АПК-ге сәйкес сотқа беріледі.

АПК-нің 253-бабының бірінші бөлігіне сәйкес, егер төрелік шешім онда белгіленген мерзімде ерікті түрде орындалмаған жағдайда, өз пайдасына төрелік шешім шығарылған төрелік талқылау тарапы (өндіріп алушы) төрелік шешімді мәжбүрлеп орындату туралы арызбен:

төреші дауды қараған жердегі;

борышкердің тұрғылықты жеріндегі немесе заңды тұлғаның органы орналасқан жердегі;

егер тұрғылықты жері немесе орналасқан жері белгісіз болса, онда борышкердің мүлкі орналасқан жердегі сотқа жүгінуге құқылы.

Соттар төрелік шешімде оны ерікті түрде орындау мерзімі белгілене бермейтінін назарда ұстауы керек. Мұндай жағдайларда соттар Төрелік туралы заңның 54-бабының 2-тармағын негізге алуға тиіс, осы тармақта, егер төрелік шешімде мерзім белгіленбесе, онда мұндай төрелік шешім дереу орындалуға тиіс екендігі көзделген. Сондықтан аталған мән-жайды соттар өндіріп алушының сотқа мерзімінен бұрын жүгінуіне байланысты төрелік шешімді мәжбүрлеп орындатудан бас тарту үшін негіз ретінде бағаламауға тиіс.

АПК-нің 253-бабының екінші бөлігі негізінде атқару парағын беру туралы арызға:

төрелік шешімнің төлнұсқасы немесе көшірмесі қоса берілуге тиіс. Тұрақты жұмыс істейтін төрелік шешімнің көшірмесін осы төреліктің басшысы куәландырады, нақты дауды шешу үшін төрелік шешімнің көшірмесі нотариаттық куәландырылуға тиіс;

заңда белгіленген тәртіппен жасалған төрелік келісімнің төлнұсқасы немесе нотариат куәландырған көшірмесі қоса берілуге тиіс.

Атқару парағын беру туралы арыз нысаны мен мазмұны бойынша АПК-нің 148-бабының талаптарына сәйкес келуге тиіс.

Сондықтан төрелік шешімді мәжбүрлеп орындату туралы арыз келіп түскен кезде судья арыздың АПК-нің 148-бабы екінші бөлігі 1), 2), 3), 5), 7), 8) тармақшаларының және төртінші бөлігінің талаптарына сәйкестігін, сондай-ақ АПК-нің 253-бабында көзделген ережелердің сақталуын тексереді.

Сот ісін жүргізуге арызды қабылдау үшін АПК-нің 253-бабы екінші бөлігінің 1), 2) тармақшаларында көрсетілген құжаттарды қоса тіркеу міндетті шарт болып табылады.

Атқару парағын беру туралы арыз сотқа электрондық құжат нысанында жіберілуі мүмкін, сондықтан сот АПК-нің 253-бабының талаптарын сақтау мақсатында төрелік шешім мен төрелік келісімнің түпнұсқаларын немесе тиісінше расталған көшірмелерін талап етуге құқылы.

Өндіріп алушы арызға мемлекеттік баждың төленгенін растайтын құжатты (Салық кодексінің 610-бабы 1-тармағының 11) тармақшасы) қоса тіркейді.

АПК-нің жоғарыда көрсетілген нормаларына сәйкес келмейтін атқару парағын беру туралы арыз АПК-нің 253-бабы төртінші бөлігінің тәртібімен қараусыз қайтарылуға жатады.

40. Қазақстан Республикасының аумағында шетелдік төрелік шығарған төрелік шешімдерді мәжбүрлеп орындату туралы арызды қабылдаған кезде соттар мұндай шешімдерді мәжбүрлеп орындатудың негіздері мен тәртібі, атқару парақтарын беру АПК-нің 501, 503, 504-баптарында реттелетінін ескеруі қажет.

Бұл ретте шетелдік төрелік шығарған атқару парағын беруден бас тарту және беру АПК-нің 254, 255-баптарында көзделген қағидалар бойынша жүзеге асырылады.

Қазақстан Республикасының аумағында шетелдік төреліктердің шешімдерін тану және орындау Нью-Йорк конвенциясына және Қазақстан Республикасы келісім білдірген өзге де халықаралық келісімдерге сәйкес жүзеге асырылады.

АПК-нің 503-бабының екінші бөлігіне және Нью-Йорк конвенциясының 4-бабына сәйкес төреліктің шешімін тануды және орындауды сұрап отырған тарап арыз берген кезде:

төрелік шешімнің төлнұсқасын немесе көшірмесін ұсынады. Тұрақты жұмыс істейтін төрелік шешімнің көшірмесін осы төрелік басшысы куәландырады, нақты дауды шешу үшін төрелік шешімінің көшірмесін нотариат куәландыруға тиіс;

заңда белгіленген тәртіппен жасалған төрелік келісімнің төлнұсқасын немесе нотариат куәландырған көшірмесін ұсынады.

Егер төрелік шешім немесе келісім осы шешімді тану және орындау сұралатын елдің ресми тілінде жазылмаса, осы шешімді тану және орындау туралы сұрайтын тарап осы шешімді тану және орындау сұралатын елдің тіліне осы құжаттардың аудармасын ұсынады. Аударманы ресми немесе алқаби аудармашы немесе дипломатиялық немесе консулдық мекеме куәландырады.

Сот іс жүргізуге арызды қабылдау үшін көрсетілген құжаттарды қоса тіркеу міндетті шарт болып табылады.

Өндіріп алушы арызға мемлекеттік баждың төленгенін растайтын құжатты қоса тіркейді (Салық кодексінің 610-бабы 1-тармағының 11) тармақшасы).

Жоғарыда көрсетілген құқық нормаларына сәйкес келмейтін шетелдік төрелік шешімдерді мәжбүрлеп орындату туралы арыз АПК-нің 253-бабының төртінші бөлігінің тәртібімен қаралмай қайтарылуға жатады.

41. Соттардың төрелік шешімнің заңды күшіне енуі туралы мәліметтерді (төрелік шешімдегі ақпаратты, төрелік шешімнің заңды күшіне енуі туралы анықтаманы көрсету) ұсынуды талап етуге құқығы жоқ, өйткені мұндай талап Төрелік туралы заңның нормаларына және Нью-Йорк конвенциясының 4-бабының ережелеріне негізделмеген.

42. Төрелік туралы заңның 57-бабында, АПК-нің 255-бабында көзделген негіздер бойынша ғана Қазақстан Республикасының төреліктері шығарған төрелік шешімді орындаудан бас тартылуы мүмкін.

Нью-Йорк конвенциясының 5-бабының негізінде Қазақстан Республикасының аумағында шетелдік төрелік шешімді мәжбүрлеп орындатудан бас тартылуы мүмкін.

Атқару парағын беруден бас тарту негіздерінің тізбесі толық сипаты қамтылған.

Атқару парағын беруден бас тарту туралы мәселені шешкен кезде сот АПК-нің 269-бабының бірінші бөлігі негізінде сот актісін шығарады.

Сот мәжбүрлеп орындатудан бас тартқан әрбір негіздеме сот актісінде уәждер және құқық нормалары келтіріле отырып, көрсетілуге тиіс.

Атқару парағын беру туралы арызды қарайтын сот шешімді мәжбүрлеп орындату мүмкін болатын мән-жайларды анықтаумен шектеледі.

43. Төрелік туралы заңның 57-бабы 1-тармағы 1) тармақшасының екінші абзацына, АПК-нің 255-бабы бірінші бөлігі 1) тармақшасының екінші абзацына сәйкес, егер өзіне қарсы төрелік шешім қабылданған тарап, сотқа тараптар төрелік келісімді жасауға негізге алған мемлекеттің заңдары бойынша, ал мұндай заңға сілтеме болмаған кезде шешім шығарылған елдің заңы бойынша жарамсыз екендігі туралы дәлелдемелерді ұсынса, сот төрелік шешімді қай елде шығарылғанына қарамастан, оны танудан және (немесе) орындаудан бас тартады.

Мұндай жағдайда төрелік шешімді танудан және (немесе) орындаудан бас тарта отырып, сот Нью-Йорк және Еуропалық конвенциялардың талаптарын негізге алуға тиіс, олардың мағынасынан тараптар төрелік келісімге қолданылатын құқықты өз бетінше таңдағандықтан, бұл құқық тараптар негізгі шартқа қолдану ретінде таңдаған құқықтан өзгеше болуы мүмкін.

Сондықтан төрелік келісімге тараптар таңдаған заң қолданылады, ал мұндайлар болмаған жағдайда шешім шығарылуға тиіс елдің құқығы қолданылады.

44. АПК-нің 504-бабына сәйкес шетелдік төрелік шығарған төрелік шешім бойынша атқару парағын беруден бас тарту және беру АПК-нің 20-тарауында көзделген қағидалар бойынша жүзеге асырылады.

АПК-нің 255-бабында атқару парағын беруден бас тарту негіздері көзделген.

АПК-нің 255-бабы бірінші бөлігі 1) тармақшасының алтыншы абзацына сәйкес сол бір тараптардың арасындағы дау бойынша, сол бір нысана туралы және сол бір негіздер бойынша шығарылған, заңды күшіне енген соттың шешімі немесе төрелік шешім не талап қоюшының талап қоюдан бас тартуына байланысты іс бойынша іс жүргізуді тоқтату туралы соттың немесе төреліктің ұйғарымы болса, төрелік шешімді танудан және (немесе) орындаудан бас тартылуы мүмкін.

Ұқсас норма Төрелік туралы заңның 57-бабы 1-тармағы 1) тармақшасының жетінші абзацында көзделген.

Сонымен қатар Нью-Йорк конвенциясының 5-бабында көрсетілген негіздер көзделмеген.

Конвенция шетелдік төрелік шешімдерді тану және орындау туралы мәселелерді реттейді, сондықтан оның басымдығы болады, бұл АПК-нің 255-бабы бірінші бөлігінің алтыншы абзацында және Төрелік туралы заңның 57-бабы 1-тармағы 1) тармақшасының жетінші абзацында көзделген негіздер бойынша шетелдік төрелік шығарған төрелік шешімді орындатуға атқару парағын беруден бас тарту туралы соттың құқығын жоққа шығарады.

45. Төрелік туралы заңның 57-бабы 1-тармағы 1) тармақшасының тоғызыншы абзацына, сондай-ақ АПК-нің 255-бабы бірінші бөлігі 1) тармақшасының сегізінші абзацына сәйкес, егер шешім тараптар үшін әлі міндетті болмаса немесе оның күші жойылса немесе оның орындалуын өз заңына сәйкес шешім шығарған елдің соты тоқтата тұрса, төрелік шешімді танудан және (немесе) орындаудан бас тартылуы мүмкін.

Сот «шешім тараптар үшін әлі де міндетті болмады» деген негіз бойынша қазақстандық төрелік шығарған төрелік шешімді мәжбүрлеп орындатудан бас тарта алмайды, өйткені Төрелік туралы заңның 45-бабы 3-тармағының нормаларында төрелік шешім төрелік талқылау орнында қабылданған болып есептелетіні және оған төреші (төрешілер) қол қойған күні күшіне енетіні көзделген, Төрелік туралы заңның 54-бабының 1-тармағына сәйкес төрелік шешім міндетті болып табылады.

Көрсетілген негіз бойынша тек шетелдік төрелік шешімдерге қатысты шетелдік төрелік шешімді танудан және орындаудан бас тартылуы мүмкін (Нью-Йорк конвенциясының 5-бабы 1-тармағының е) тармақшасы).

Бұл ретте шетелдік төрелік шешімді танудан және орындаудан бас тарту кезінде соттар Нью-Йорк конвенциясының 5-бабы 1-тармағының е) тармақшасын қолдануды шектейтін Сыртқы сауда төрелігі туралы Еуропалық конвенцияның 9-бабының 2-тармағын да басшылыққа алуы қажет.

Яғни, шығарылған жері бойынша сот күшін жойған төрелік шешім, егер шешімнің күшін жою себебі Нью-Йорк конвенциясының 5-бабы 1-тармағының а) – d) тармақшаларында көзделмеген негіз болса, басқа

мемлекеттерде мәжбүрлеп орындатуға өзінің міндеттілігін және мүмкіндігін сақтайды.

46. Төрелік шешімдерді тану және орындау туралы арыздарды қараған кезде сот мұндай шешімнің мазмұнының Қазақстан Республикасының жария тәртібіне сәйкестігін тексеруге тиіс емес.

Нью-Йорк конвенциясының 5-бабы 2-тармағы б) тармақшасының, АПК-нің 255-бабы бірінші бөлігі 2) тармақшасының, Төрелік туралы заңның 57-бабының, сондай-ақ АПК-нің 253-бабы сегізінші бөлігінің мазмұнына сай төрелік шешімнің мәні емес, төрелік шешімді орындаудың жария тәртібіне сәйкестік мәселесі ғана тексерілуге жататды.

47. Қазақстан Республикасының төреліктері мен шетелдік төреліктер шығарған төрелік шешімдерді мәжбүрлеп орындату туралы арыз төрелік шешімді ерікті түрде орындау үшін мерзім аяқталған күннен бастап үш жыл өткен соң берілуі мүмкін емес.

Егер өндіріп алушы мерзімді қалпына келтіру туралы арызды және мерзімді өткізіп алу себептерін растайтын құжаттарды қоса берсе, сот оны АПК-нің 126-бабының екінші бөлігі негізінде қарайды, бұл ретте, егер сот мерзімді өткізіп алу себептерін дәлелді деп таныса, мерзім қалпына келтіруге жатады (АПК-нің 253-бабының бесінші бөлігі).

Белгіленген мерзімді өткізіп алып берілген мерзімді қалпына келтіру туралы өтінішхат қоса берілмеген атқару парағын беру туралы арызды және мерзімді өткізіп алу себептерін растайтын құжаттарды сот АПК-нің 253-бабының төртінші бөлігі негізінде қараусыз қайтарады.

48. Төрелік туралы заңның 56-бабына сәйкес төрелік шешімді мәжбүрлеп орындатуға байланысты қосымша шығыстар шешімді ерікті түрде орындамаған тарапқа жүктеледі, осыған байланысты төрелік шешімді мәжбүрлеп орындату туралы арызды қанағаттандыру туралы ұйғарым шығарылған кезде сот өндіріп алушының мемлекеттік бажды төлеу бойынша шеккен шығыстарын борышкердің өтеуі туралы мәселені шешуге міндетті.

49. Конституцияның 4-бабына сәйкес осы нормативтік қаулы қолданыстағы құқық құрамына қосылады, жалпыға бірдей міндетті болып табылады және алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап қолданысқа енгізіледі.

**Қазақстан Республикасы
Жоғарғы Сотының Төрағасы**

А. Мерғалиев

**Қазақстан Республикасы
Жоғарғы Сотының судьясы,
жалпы отырыс хатшысы**

Г. Әлмағамбетова

НОРМАТИВНОЕ ПОСТАНОВЛЕНИЕ № 3 ВЕРХОВНОГО СУДА РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

2 ноября 2023 года

город Астана

О некоторых вопросах применения судами арбитражного законодательства

В целях обеспечения единообразия судебной практики при применении судами арбитражного законодательства, пленарное заседание Верховного Суда Республики Казахстан постановляет дать следующие разъяснения.

1. Арбитраж является альтернативным способом разрешения гражданско-правовых споров.

Право сторон передать гражданско-правовой спор на рассмотрение в арбитраж предусмотрено пунктом 1 статьи 13 Конституции Республики Казахстан (далее – Конституция), пунктом 1 статьи 9 Гражданского кодекса Республики Казахстан (далее – ГК).

Особенностями арбитражного разбирательства являются соблюдение принципов автономии воли сторон, законности, независимости, состязательности и равноправия сторон, справедливости, конфиденциальности, автономности арбитражного соглашения (статья 5 Закона Республики Казахстан от 8 апреля 2016 года № 488-V «Об арбитраже» (далее – Закон об арбитраже)).

2. Правовое регулирование арбитражного разбирательства отличается от правового регулирования процедуры рассмотрения дел в судах.

При осуществлении арбитражного разбирательства арбитры руководствуются Конституцией, международными договорами, согласием на которые выражено Республикой Казахстан, а также иными международными обязательствами Республики Казахстан, Законом об арбитраже, арбитражным соглашением, регламентом арбитража.

При применении права арбитры руководствуются нормами подпункта 2) статьи 5, статьей 44 Закона об арбитраже.

Правила арбитражного разбирательства, не определенные регламентом постоянно действующего арбитража, а также положениями Закона об арбитраже и не согласованные сторонами, определяются арбитрами.

Арбитраж не входит в систему судов, определенную Конституцией, поэтому при рассмотрении споров нормы Гражданского процессуального кодекса Республики Казахстан (далее – ГПК) не распространяют свое

действие на процедуру арбитражного разбирательства, если иное не предусмотрено ГПК.

Следует иметь в виду, что ГПК подлежит применению арбитражем в случаях:

разграничения компетенции (при наличии арбитражной оговорки суд не вправе рассматривать спор, если иное не предусмотрено законом);

обращения в компетентный суд для оказания содействия в предоставлении обеспечительных мер и получении доказательств;

отмены арбитражных решений;

признания и принудительного исполнения арбитражных решений.

3. Рассмотрение ходатайств об отмене арбитражных решений осуществляется судами, в связи с чем правовую основу при их рассмотрении составляют Конституция, нормы международных договоров, согласие на которые выражено Республикой Казахстан, а также иных международных обязательств Республики, ГК, ГПК, Закон об арбитраже, иные законы и нормативные правовые акты.

При рассмотрении заявлений о принудительном исполнении арбитражных решений, вынесенных арбитражами Республики Казахстан, суды руководствуются Конституцией, нормами международных договоров, согласие на которые выражено Республикой Казахстан, а также иных международных обязательств Республики, ГПК, Законом об арбитраже, Законом Республики Казахстан от 2 апреля 2010 года № 261-IV «Об исполнительном производстве и статусе судебных исполнителей» (далее – Закон об исполнительном производстве) и другими нормативными правовыми актами.

При рассмотрении заявлений о принудительном исполнении арбитражных решений иностранных арбитражей применяются нормы международных договоров, согласие на которые выражено Республикой Казахстан, а также иных международных обязательств Республики, ГПК и другие нормативные правовые акты.

4. Международными договорами, согласие на которые выражено Республикой Казахстан, в том числе являются:

Конвенция о признании и приведении в исполнение иностранных арбитражных решений (Нью-Йорк, 10 июня 1958 года, вступившая в силу для Республики Казахстан 18 февраля 1996 года) (далее - Нью-Йоркская конвенция);

Европейская конвенция о внешнеторговом арбитраже (Женева, 21 апреля 1961 года, к которой Республика Казахстан присоединилась 20 ноября 1995 года) (далее - Европейская конвенция);

Вашингтонская конвенция о порядке разрешения инвестиционных споров между государствами и иностранными лицами (Вашингтон,

18 марта 1965 года, вступившая в силу для Республики Казахстан 21 октября 2000 года) (далее – Вашингтонская конвенция).

Нью-Йоркская конвенция применяется в отношении признания и приведения в исполнение арбитражных решений, вынесенных на территории государства иного, чем то государство, где испрашивается признание и приведение в исполнение таких решений, по спорам, сторонами в которых могут быть как физические, так и юридические лица. Она применяется также к арбитражным решениям, которые не считаются внутренними решениями в том государстве, где испрашивается их признание и приведение в исполнение (пункт 1 статьи 1 Нью-Йоркской конвенции).

Европейская конвенция применяется к арбитражным соглашениям как физических, так и юридических лиц, которые на момент заключения такого соглашения имеют постоянное местожительство или соответственно свое местонахождение в различных Договаривающих государствах, о разрешении в порядке арбитража споров, возникающих при осуществлении операций по внешней торговле, а также к арбитражным процессам и решениям, основанным на таких арбитражных соглашениях (пункт 1 статьи I Европейской конвенции).

Вашингтонская конвенция применяется к исполнению решений Международного центра по урегулированию инвестиционных споров между государствами, физическими и юридическими лицами других государств.

При применении конвенций и других международных договоров, согласие на которые выражено Республикой Казахстан, судам следует учитывать сферу их применения, а также проверять статус государств, являющихся участниками этих международных договоров, и наличие оговорок.

5. Положения о порядке признания и приведения в исполнение арбитражных решений могут содержаться в двусторонних международных соглашениях Республики Казахстан с иными государствами, ратифицированными Республикой Казахстан.

В силу положений статьи 7 Нью-Йоркской конвенции «постановления настоящей Конвенции не затрагивают действительности многосторонних или двусторонних соглашений в отношении признания и приведения в исполнение арбитражных решений, заключенных Договаривающимися Государствами, и не лишают никакую заинтересованную сторону права воспользоваться любым арбитражным решением в том порядке и в тех пределах, которые допускаются законом или международными договорами страны, где испрашивается признание и приведение в исполнение такого арбитражного решения.».

6. Положения Соглашения о порядке разрешения споров, связанных с осуществлением хозяйственной деятельности (Киев, 20 марта 1992 года),

Конвенции о правовой помощи и правовых отношениях по гражданским, семейным и уголовным делам (Минск, 22 января 1993 года), Конвенции о правовой помощи и правовых отношениях по гражданским, семейным и уголовным делам (Кишинев, 7 октября 2002 года) не регулируют вопросы признания и приведения в исполнение иностранных арбитражных решений.

7. Арбитражные решения, вынесенные иностранным международным коммерческим или инвестиционным арбитражем, не подлежат обжалованию и рассмотрению в судах Республики Казахстан в порядке, предусмотренном ГПК.

8. Арбитраж по соглашению сторон рассматривает споры, вытекающие из гражданско-правовых отношений, между физическими и (или) юридическими лицами.

Перечень не подведомственных арбитражу споров предусмотрен в пунктах 8, 9, 10 статьи 8 Закона об арбитраже.

С учетом указанной нормы, не подлежат рассмотрению арбитражем споры, вытекающие из публично-правовых отношений (например, налоговых, таможенных и др.).

Не подлежат рассмотрению арбитражем споры, возникающие из личных неимущественных отношений, не связанных с имущественными отношениями, в том числе иски о возмещении морального вреда, о защите чести, достоинства, деловой репутации и другие в силу пункта 2 статьи 141 ГК.

9. При решении вопроса о подсудности арбитражу споров с участием государственных органов, государственных предприятий, юридических лиц, пятьдесят и более процентов голосующих акций (долей участия в уставном капитале) которых прямо или косвенно принадлежат государству, должны быть соблюдены следующие условия:

- спор должен быть гражданско-правовым;
- второй стороной в споре должно быть физическое и (или) юридическое лицо;
- между сторонами заключено арбитражное соглашение;
- получено специальное согласие уполномоченного органа соответствующей отрасли (в отношении республиканского имущества) или местного исполнительного органа (в отношении коммунального имущества).

При заключении арбитражных соглашений государственными органами, государственными предприятиями, юридическими лицами, пятьдесят и более процентов голосующих акций (долей участия в уставном капитале) которых прямо или косвенно принадлежат государству, с нерезидентами Республики Казахстан получение такого согласия не требуется.

В случае заключения арбитражного соглашения государственным органом, который может являться уполномоченным органом соответствующей отрасли, следует руководствоваться нормами законодательства, регламентирующими вопросы подчиненности государственных органов, так, уполномоченным органом для министерства в соответствии с Конституцией и Законом Республики Казахстан от 1 марта 2011 года № 413-IV «О государственном имуществе» является Правительство Республики Казахстан.

При этом суды должны иметь ввиду, что пункт 10 статьи 8 Закона об арбитраже о наличии согласия уполномоченного органа соответствующей отрасли (в отношении республиканского имущества) или местного исполнительного органа (в отношении коммунального имущества) распространяется только на те арбитражные соглашения, которые были заключены после введения в действие Закона об арбитраже (статья 4 ГК, пункты 1, 2 статьи 43 Закона Республики Казахстан от 6 апреля 2016 года № 480-V «О правовых актах» (далее - Закон о правовых актах).

Пункт 10 статьи 8 Закона об арбитраже содержит императивное требование о необходимости наличия согласия уполномоченного органа или местного исполнительного органа в отношении любого арбитража (постоянно действующего или созданного для рассмотрения конкретного спора), функционирующего на территории Республики Казахстан.

10. В арбитраж стороны вправе обратиться при наличии арбитражного соглашения.

Арбитражное соглашение – это письменное соглашение сторон о передаче на рассмотрение в арбитраж спора, который возник или может возникнуть из гражданско-правовых отношений.

Арбитражное соглашение может быть заключено путем совершения: арбитражной оговорки в документе, подписанном сторонами (как правило, арбитражная оговорка включается в текст основного договора);

самостоятельного арбитражного соглашения, независимого от основного договора;

арбитражного соглашения, заключаемого путем обмена письмами, телеграммами, телефонограммами, факсами, электронными документами или иными документами, определяющими состав субъектов и содержание их волеизъявления;

арбитражного соглашения, заключаемого путем обмена исками и отзывом на иск, в которых одна из сторон утверждает о наличии соглашения, а другая против этого не возражает;

отсылки в договоре на документ, из содержания которого следует о передаче спора на разрешение арбитража при условии, что договор заключен в письменной форме, и данная ссылка такова, что делает арбитражное соглашение частью договора (статья 9 Закона об арбитраже).

Вопрос о действительности или недействительности арбитражного соглашения должен разрешаться по праву, которому стороны подчинили соответствующее арбитражное соглашение.

В отсутствие такого указания в арбитражном соглашении при рассмотрении судом ходатайства об отмене арбитражного решения действительность или недействительность арбитражного соглашения определяется по законодательству Республики Казахстан.

11. К арбитражному соглашению применяются нормы ГК о договорах.

Условия арбитражного соглашения определяются по соглашению сторон.

Согласно пункту 1 статьи 393 ГК договор считается заключенным, когда между сторонами в требуемой в подлежащих случаях форме достигнуто соглашение по всем существенным его условиям.

К предмету арбитражного соглашения относятся обязанность сторон передать тот или иной спор на рассмотрение арбитража, поэтому в арбитражном соглашении должны содержаться сведения, позволяющие индивидуализировать арбитраж, в который стороны решили передать на рассмотрение уже возникший или могущий возникнуть спор. При отсутствии таких сведений в арбитражном соглашении, а также при невозможности применения восполняющих норм (в частности, положений Европейской конвенции о внешнеторговом арбитраже) такое арбитражное соглашение следует считать незаключенным.

Статья 1 Европейской конвенции предусматривает случаи применения конвенции, статья 4 содержит механизм индивидуализации арбитража в том случае, если стороны не указали конкретный арбитраж, в котором будет рассматриваться спор.

Из смысла статьи 4 Европейской конвенции следует, что «если стороны предусмотрели передать могущие возникнуть между ними споры на рассмотрение постоянного арбитражного органа, но не назначили этого органа и не достигли соглашения на этот счет, то истец может направить просьбу о таком назначении, если стороны договорились о месте арбитража, по своему выбору либо к Председателю компетентной торговой палаты места арбитража, согласованными сторонами, либо председателю компетентной торговой палаты места арбитража, согласованного сторонами, либо председателю компетентной торговой палаты того места страны ответчика, в котором на момент подачи просьбы о передаче дела в арбитраж он проживает или имеет свое местонахождение: либо Специальному комитету, состав и характер деятельности которого определены в приложении к Конвенции. Если истец не воспользовался предоставленными ему правами, этими правами могут воспользоваться ответчик или арбитры.».

12. В соответствии с пунктом 7 статьи 8 Закона об арбитраже действие арбитражного соглашения может быть прекращено соглашением сторон в том же порядке, в котором оно заключалось.

В соответствии с частью первой статьи 10 Закона об арбитраже суд, в который подан иск по предмету арбитражного разбирательства, должен, если любая из сторон просит об этом, не позднее представления своего первого заявления по существу спора направить стороны в арбитраж, если не найдет, что арбитражное соглашение недействительно, утратило силу или не может быть исполнено.

В этом случае судья (суд) возвращает иск со ссылкой на подпункт 7) части первой статьи 152 ГПК или подпункт 5) статьи 279 ГПК.

Для возвращения иска или оставления его без рассмотрения судьей (суду) следует установить наличие заявления любой из сторон о направлении сторон в арбитраж, осуществленного не позднее представления своего первого заявления по существу спора, а также исследовать следующие вопросы: действительно ли арбитражное соглашение, не утратило ли оно силу и может ли быть исполнено.

Арбитраж самостоятельно решает вопрос о наличии или отсутствии у него полномочий (юрисдикции) рассматривать переданный на его разрешение спор, в том числе и в случаях, когда одна из сторон возражает против арбитражного разбирательства по причине недействительности арбитражного соглашения.

Пункт 2 статьи 20 Закона об арбитраже устанавливает срок, в течение которого сторона вправе заявить об отсутствии у арбитража полномочий рассматривать переданный на его разрешение спор. Указанное право может быть реализовано только до представления ею первого заявления по существу спора. Закон об арбитраже не определяет форму такого заявления (отзыв по существу спора, устные пояснения). Этот вопрос должен решаться составом арбитража с учетом положений регламента, а также обстоятельств дела.

Из части второй статьи 10 Закона об арбитраже следует, что несмотря на предъявление иска, указанного в части первой статьи 10 Закона об арбитраже, арбитражное разбирательство может быть начато или продолжено, и арбитражное решение вынесено, пока суд рассматривает вопрос о подсудности ему предмета арбитражного разбирательства.

13. От недействительного арбитражного соглашения следует отличать случаи, когда арбитражное соглашение прекратило свое действие, утратило силу или не может быть исполнено.

Примерами, когда арбитражное соглашение утрачивает силу, является истечение срока действия арбитражного соглашения или наступление отменительного условия.

Невозможность исполнения арбитражного соглашения может выражаться, например, в случае, когда в арбитражной оговорке предусмотрен постоянно действующий арбитраж, который к моменту возникновения спора прекратил свое существование.

В силу действия принципа автономности арбитражного соглашения отмена, изменение или признание недействительным основного соглашения не повлекут прекращение, изменение или признание недействительной арбитражной оговорки.

14. Согласно пункту 4 статьи 8 Закона об арбитраже (в редакции до 3 февраля 2019 года) арбитражное соглашение о разрешении спора по договору, условия которого определены одной из сторон в формулярах или иных стандартных формах и могли быть приняты другой стороной не иначе как путем присоединения к предложенному договору в целом (договор присоединения), действительно, если такое соглашение заключено после возникновения оснований для предъявления иска.

В случае включения арбитражной оговорки в договор до возникновения оснований для предъявления иска такое арбитражное соглашение недействительно.

15. Законом Республики Казахстан от 21 января 2019 года № 217-VI «О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Республики Казахстан по вопросам усиления защиты права собственности, арбитража, оптимизации судебной нагрузки и дальнейшей гуманизации уголовного законодательства» (далее – Закон от 21 января 2019 года № 217-VI) в пункт 4 статьи 8 Закона об арбитраже внесены дополнения, которыми предусмотрено, что арбитражное соглашение о разрешении спора по договору займа между коммерческой организацией и физическим лицом, не являющимся индивидуальным предпринимателем, действительно, если такое соглашение заключено после возникновения оснований для предъявления иска.

Данные нормы распространяют свое действие на арбитражные соглашения, которые были заключены после 2 февраля 2019 года, поскольку законом не оговорено положение об обратной его силе (статья 4 ГК, пункты 1, 2 статьи 43 Закона о правовых актах).

Для разрешения в арбитраже спора, вытекающего из вышеуказанного договора займа, необходимо заключение арбитражного соглашения после возникновения спора, которое может быть оформлено дополнительным соглашением.

Споры по договорам займа, заключенным между коммерческой организацией и физическим лицом, не являющимся индивидуальным предпринимателем, до 3 февраля 2019 года и содержащим арбитражную оговорку, подлежат рассмотрению в арбитраже, определенном соглашением сторон.

16. В соответствии с пунктом 1 статьи 339 ГК право (требование), принадлежащее кредитору на основании обязательства, может быть передано им другому лицу по сделке (уступка требования) или перейти к другому лицу на основании законодательного акта.

При оценке объема прав кредитора, переданных другому лицу, следует руководствоваться положениями статьи 341 ГК.

Согласно статье 341 ГК, если иное не предусмотрено законодательными актами или договором, право первоначального кредитора переходит к новому кредитору в том объеме и на тех условиях, которые существовали к моменту перехода права. В частности, к новому кредитору переходят права, обеспечивающие исполнение обязательства, а также другие связанные с требованием права, в том числе право на неполученное вознаграждение (интерес).

В этой связи арбитражная оговорка, предусмотренная в письменном договоре между первоначальным кредитором и заемщиком, является частью этого договора и обязательством, подлежащим исполнению сторонами, что дает право стороне в случае возникновения спора обратиться с иском в арбитраж.

Исключения могут быть, когда в договоре цессии стороны предусмотрели оговорки, из которых следует, что ранее согласованное в договоре условие об арбитражной оговорке стороны решили исключить.

17. Пункт 1 статьи 21 Закона об арбитраже предусматривает, что постоянно действующий арбитраж осуществляет арбитражное разбирательство в соответствии со своим регламентом и арбитражным соглашением.

В соответствии с пунктом 6 статьи 8 Закона об арбитраже, если стороны не договорились об ином, то при передаче спора в постоянно действующий арбитраж нормы регламента арбитража рассматриваются в качестве неотъемлемой части арбитражного соглашения. Данное положение применимо в тех случаях, когда Закон об арбитраже содержит диспозитивные нормы и позволяет сторонам в арбитражном соглашении установить иные правила, чем предусмотрено в Законе.

18. При решении вопросов о подсудности судам необходимо иметь в виду, что ходатайство об отмене арбитражного решения подается в соответствующий суд апелляционной инстанции по месту нахождения постоянно действующего арбитража, если такой арбитраж находится на территории Республики Казахстан.

Заявление о принудительном исполнении арбитражного решения подается в суд общей юрисдикции.

Если сторонами арбитражного разбирательства являются физические лица, осуществляющие индивидуальную предпринимательскую деятельность без образования юридического лица, юридические лица, то

заявление о принудительном исполнении арбитражного решения подается в специализированный межрайонный экономический суд в соответствии с подсудностью, установленной частью первой статьи 253, частью первой статьи 503 ГПК.

19. Сторона арбитражного разбирательства, третье лицо, обращаясь в суд апелляционной инстанции с ходатайством об отмене арбитражного решения, обязаны уплатить государственную пошлину в соответствии с подпунктом 9) пункта 1 статьи 610 Кодекса Республики Казахстан «О налогах и других обязательных платежах в бюджет (Налоговый кодекс).

Взыскатель (сторона арбитражного разбирательства), обращаясь в суд первой инстанции с заявлением о выдаче исполнительного листа о принудительном исполнении арбитражного решения уплачивает государственную пошлину на основании подпункта 11) пункта 1 статьи 610 Налогового Кодекса.

Отсутствие уплаты государственной пошлины либо уплата не в полном размере является основанием для возвращения вышеуказанных ходатайства и заявления со стадии их принятия на основании подпункта 3) части первой статьи 152 ГПК.

20. Нормы ГПК, а также Закон об арбитраже определяют субъектов обращения с ходатайством об отмене арбитражного решения, с заявлением о принудительном исполнении арбитражного решения.

Правом на подачу ходатайства об отмене арбитражного решения обладают стороны арбитражного разбирательства и третьи лица (часть первая статьи 464 ГПК, пункт 1 статьи 52 Закона об арбитраже).

Третьим лицом является лицо, которое не было привлечено к участию в деле, но в отношении прав и обязанностей которых арбитраж принял решение.

Обратиться с заявлением о принудительном исполнении арбитражного решения имеет право взыскатель, то есть сторона арбитражного разбирательства (часть первая статьи 253 ГПК).

Поэтому, если с ходатайством, заявлением обращается ненадлежащее лицо, суд выносит судебный акт об отказе в удовлетворении ходатайства, заявления.

21. При решении вопроса о принятии ходатайства об отмене арбитражного решения, заявления о принудительном исполнении арбитражного решения, подписанных представителями, суду необходимо проверить их полномочия на совершение указанных действий.

Полномочия представителя должны быть выражены в доверенности, соответствующей требованиям статьи 58, части первой статьи 60 и статьи 61 ГПК.

Наряду с доверенностью, представитель, являющийся адвокатом, обязан предоставить письменное уведомление о защите (представительстве)

и копию удостоверения адвоката, а юридический консультант – документ, подтверждающий членство в палате юридических консультантов.

Указанные требования не распространяются на обращения представителей при подаче иска в арбитраже, поскольку статья 32 Закона об арбитраже таких требований не предусматривает.

Судам необходимо иметь в виду, что представитель, являющийся работником юридического лица, ведет дела в суде на основании доверенности.

Доверенность на представителя от имени юридического лица выдается руководителем или иным уполномоченным на это лицом соответствующего юридического лица.

Доверенность на представителя, выданная от имени индивидуального предпринимателя, должна быть нотариально удостоверена. Если нотариально удостоверенная доверенность выдана в форме электронного документа, она должна быть подписана также электронной цифровой подписью доверителя.

Если полномочия представителя на подписание и подачу ходатайства (заявления) не выражены в доверенности, судья возвращает ходатайство, (заявление) на основании подпункта 5) части первой статьи 152 ГПК.

22. Язык судопроизводства устанавливается определением суда в зависимости от языка, на котором подано в суд ходатайство об отмене арбитражного решения и независимо от языка производства, на котором велось арбитражное разбирательство, поскольку согласно части первой статьи 465 ГПК ходатайство об отмене арбитражного решения рассматривается судом по правилам ГПК.

По ходатайству сторон язык судопроизводства может быть в дальнейшем изменен, что следует из части второй статьи 14 ГПК.

23. Рассмотрение судом заявления об обеспечении иска осуществляется в порядке, установленном главой 15 ГПК.

Заявление об обеспечении иска подается стороной в суд по месту арбитражного разбирательства или по месту нахождения имущества, в отношении которого могут быть приняты обеспечительные меры.

Обращаясь в суд сторона приобщает к заявлению об обеспечении иска определение о возбуждении арбитражного разбирательства.

Заявление об обеспечении иска разрешается судьей в день его поступления в суд.

Не все меры обеспечения иска, предусмотренные статьей 156 ГПК, могут быть применены по искам, рассматриваемым арбитражем.

В соответствии с частью третьей статьи 156 ГПК меры по обеспечению иска должны быть соразмерны заявленному требованию и не нарушать публичные интересы и интересы третьих лиц.

По своему содержанию обеспечительная мера должна соответствовать материально-правовым требованиям, обеспечивать пресечение возможных действий должника, которые могут быть им совершены в целях затруднения или невозможности исполнения арбитражного решения.

Судам следует иметь в виду, что принятие обеспечительных мер арбитражем не препятствует обращению истца в суд с заявлением об обеспечении иска и не является основанием для отказа в принятии мер обеспечения судом. Таким образом, допускается одновременное принятие обеспечительных мер как арбитражем, так и судом.

Заявление об обеспечении иска рассматриваемого в иностранном арбитраже, подается по месту нахождения имущества, в отношении которого могут быть приняты обеспечительные меры в соответствии с международными договорами.

24. Стороны, с согласия арбитража могут обратиться в суд с ходатайством о содействии в получении доказательств. В заявлении должны быть указаны причины, препятствующие самостоятельному получению доказательств, с обязательным указанием места их нахождения. Если суд установит, что представление доказательств для сторон арбитражного разбирательства затруднительно, то суд удовлетворяет ходатайство о содействии в получении доказательств.

Ходатайство о содействии в получении доказательств подается в суд по месту арбитражного разбирательства и подлежит рассмотрению на основании абзаца первой части четвертой статьи 73 ГПК.

25. В соответствии с частью первой статьи 464 ГПК ходатайство об отмене арбитражного решения может быть заявлено в течение одного месяца со дня получения арбитражного решения.

Поэтому судья возвращает ходатайство об отмене арбитражного решения, если истек срок для его отмены на основании части третьей статьи 464 ГПК.

Заявление о восстановлении пропущенного срока подачи ходатайства подлежит рассмотрению в порядке, предусмотренном статьей 126 ГПК. Срок подачи ходатайства может быть восстановлен судом, если суд признает причины пропуска срока уважительными.

26. Ходатайство об отмене арбитражного решения рассматривается в судебном заседании, в связи с чем, суд в соответствии с частью второй статьи 465 ГПК извещает о времени и месте судебного заседания стороны арбитражного разбирательства, а также третьих лиц в случае подачи ими ходатайства об отмене арбитражного решения.

Извещение арбитража или арбитров не требуется.

27. Арбитражи в Республике Казахстан могут быть созданы в виде постоянно действующего арбитража и арбитража для разрешения конкретного спора (статья 4 Закона об арбитраже).

Если арбитражное решение было вынесено постоянно действующим арбитражем, то арбитражное разбирательство осуществляется в соответствии с регламентом арбитражного разбирательства, что предполагает осуществление постоянно действующим арбитражем действий по извещению сторон, направлению актов арбитража и т.д.

Если арбитражное решение вынесено арбитражем, созданным для разрешения конкретного спора, то указанные действия осуществляются сторонами, арбитром или иным лицом, осуществляющим администрирование арбитражного разбирательства в соответствии с соглашением сторон.

Поэтому, если сторона в ходатайстве об отмене арбитражного решения, заявлении о восстановлении срока приводит доводы, которые могут быть проверены только при наличии материалов арбитражного дела (например, об отсутствии надлежащего уведомления о назначении арбитражного разбирательства, в том числе о времени и месте заседания арбитража, несвоевременном получении арбитражного решения) суд вправе на основании части четвертой статьи 15 ГПК по заявлению сторон или по собственной инициативе истребовать из арбитража документы, которые необходимы для проверки доводов стороны.

Если арбитражное разбирательство осуществлялось арбитражем для разрешения конкретного спора, в этом случае бремя доказывания пропуска срока подачи ходатайства об отмене арбитражного решения лежит на стороне, которая обратилась в арбитраж с иском.

28. При рассмотрении ходатайства об отмене арбитражного решения сторона вправе обратиться с заявлением о приостановлении производства по делу в целях возобновления арбитражного разбирательства и устранения основания для отмены арбитражного решения.

Заявление о приостановлении производства по делу рассматривается в судебном заседании, в котором суд устанавливает, были ли допущены арбитражем процессуальные нарушения, предусмотренные в подпунктах с 1) по 5) пункта 1 статьи 52 Закона об арбитраже.

Основаниями, когда суд может приостановить производство, в частности, может быть возможность осуществления арбитражем следующих действий:

надлежащее уведомление стороны о назначении арбитра или об арбитражном разбирательстве;

предоставление возможности стороне представить свои объяснения;

проведение арбитражного разбирательства в соответствии с процедурой разбирательства в точном соответствии с соглашением сторон;

в случае вынесения арбитражного решения по вопросу, выходящему за пределы арбитражного соглашения, исключить из арбитражного решения разрешение этого вопроса.

Если указанные процессуальные нарушения имели место, в определении о приостановлении производства суд указывает об этих нарушениях, а также на то, каким образом допущенные процессуальные нарушения могут быть устранены при повторном арбитражном разбирательстве.

Срок, на который приостанавливается производство, нормами закона не предусмотрен, в связи с чем, суд вправе установить его в зависимости от основания приостановления. Срок не должен превышать трех месяцев.

Если арбитражное разбирательство в установленный судом срок не проведено, суд возобновляет производство по ходатайству об отмене арбитражного решения и рассматривает его по существу.

Судам следует иметь в виду, что приостановление производства по делу это право, а не обязанность суда.

29. Перечень оснований отмен арбитражных решений, предусмотренный в пунктах 1 и 2 статьи 52 Закона об арбитраже, является исчерпывающим и не подлежит расширительному толкованию.

Бремя доказывания обстоятельств, указанных в пункте 1 статьи 52 Закона об арбитраже, лежит на стороне, заявляющей ходатайство об отмене арбитражного решения, а обстоятельства, указанные в пункте 2 указанной статьи, могут устанавливаться судом самостоятельно.

Вместе с тем судам следует иметь в виду, что часть четвертая статьи 15 ГПК, согласно которой суд по мотивированному ходатайству стороны либо по собственной инициативе принимает меры, направленные на достижение задач гражданского судопроизводства, распространяет свое действие и на правоотношения, возникающие при рассмотрении ходатайства об отмене арбитражного решения.

30. Ненадлежащее уведомление арбитражем о принятии определения о назначении арбитра или об арбитражном разбирательстве (подпункт 3) пункта 1 статьи 52 Закона об арбитраже) является основанием для отмены арбитражного решения, отказа в выдаче исполнительного листа.

Суд обязан проверить доводы стороны о наличии таких оснований и соответствие действий арбитража по уведомлению лиц, участвующих в деле, требованиям статьи 30 Закона об арбитраже, положениям регламента или правил и соглашению сторон.

При рассмотрении требований об отмене арбитражного решения по основанию, что сторона была уведомлена о назначении арбитра и арбитражном разбирательстве, но не могла в силу объективных обстоятельств представить свои объяснения, следует иметь в виду, что сторона, против которой было принято арбитражное решение, обязана доказать наличие уважительных причин, препятствующих представлению пояснений. Под пояснением понимается не только представление отзыва

ответчиком, пояснения могут быть устные, которые осуществляются в судебном заседании.

При этом следует учитывать, что рассмотрение арбитражного дела может проводиться без устных слушаний, поскольку стороны вправе предусмотреть в арбитражном соглашении процедуру арбитража на основании письменных документов.

31. Основания для отмены арбитражного решения по подпункту 4) пункта 1 статьи 52 Закона об арбитраже могут иметь место, когда состав арбитража или арбитражная процедура разбирательства не соответствовали соглашению сторон, требованию Закона об арбитраже.

Данная норма не влечет отмену арбитражного решения в случае любого нарушения арбитражной процедуры, предусмотренной соглашением сторон или Законом об арбитраже.

В Законе об арбитраже не указано, что относится к существенным нарушениям, поэтому суд по каждому делу устанавливает и определяет, допустил ли арбитраж при вынесении арбитражного решения существенное нарушение или нет.

32. Если арбитражное решение отменено по основаниям, предусмотренным пунктом 2 статьи 52 Закона, а также в случаях, если:

арбитражное решение содержит решение по вопросу, не предусмотренному арбитражным соглашением;

арбитражное решение содержит решение по вопросу, не подпадающему под условия арбитражного соглашения;

арбитражное решение содержит постановления по вопросам, выходящим за пределы арбитражного соглашения;

спор не подведомствен арбитражу;

арбитражное соглашение недействительно по закону, которому стороны его подчинили, а при отсутствии такого указания – по законодательству Республики Казахстан, то сторона вправе обратиться в суд для разрешения спора.

В остальных случаях не утрачивается право на обращение в арбитраж согласно заключенному между сторонами арбитражному соглашению.

Судам необходимо иметь в виду, что правило, изложенное в абзаце втором подпункта 1) пункта 1 статьи 52 Закона об арбитраже, позволяет сохранить в силе арбитражное решение по вопросам, которые охватываются арбитражным соглашением. Но применить его можно только в том случае, если арбитражные решения по этим вопросам могут быть отделены от решений по вопросам, которые не охватываются арбитражным соглашением.

33. Если суд отменяет арбитражное решение по основаниям, предусмотренным в подпунктах с 1) по 5) пункта 1 статьи 52 Закона об арбитраже, то пересматривать арбитражное решение по существу суд не вправе, что следует из пункта 3 статьи 52 Закона об арбитраже.

34. Установление судом, что арбитражное решение противоречит публичному порядку Республики Казахстан или спор, по которому вынесено арбитражное решение, не может являться предметом арбитражного разбирательства по законодательству Республики Казахстан является безусловным основанием к отмене арбитражного решения.

Выяснение наличия или отсутствия оснований, предусмотренных пунктом 2 статьи 52 Закона об арбитраже, входит в круг обстоятельств, подлежащих уточнению судом, независимо от того, что сторона, обратившаяся в суд с заявлением об отмене арбитражного решения, не ссылается на данное основание.

Согласно подпункту 1) статьи 2 Закона об арбитраже публичный порядок Республики Казахстан – основы правопорядка, закрепленные в законодательных актах Республики Казахстан.

Основы правопорядка – это установленные государством основополагающие нормы об общественном, экономическом и социальном устройстве общества, направленные на соблюдение и уважение такого устройства, обеспечение соблюдения правовых предписаний и защиту прав и свобод граждан.

Применение института публичного порядка возможно в исключительных случаях, не подменяя иных оснований для отмены арбитражного решения и оснований отказа в признании и приведении в исполнение арбитражных решений, предусмотренных Законом об арбитраже.

Суду при отмене арбитражного решения по данному основанию следует мотивировать, какие основополагающие нормы, составляющие основы правопорядка, были нарушены, каким образом решение арбитража и дальнейшее его исполнение будет противоречить публичному порядку.

Основаниями отмены арбитражного решения, когда спор, по которому вынесено арбитражное решение, не может являться предметом арбитражного разбирательства по законодательству Республики Казахстан, являются:

- отсутствие арбитражного соглашения между сторонами;
- отсутствие согласия уполномоченного органа на разрешение спора арбитражем;
- недействительность арбитражного соглашения;
- наличие ограничений, предусмотренных нормами законодательства, например, пункты 8, 9 статьи 8 Закона об арбитраже.

35. Судам при оценке нарушений, допущенных арбитражем, необходимо учитывать положения статьи 6 Закона об арбитраже, предусматривающей, что сторона, которая знает о том, что какое-либо положение Закона об арбитраже или требование арбитражного соглашения не соблюдено и тем не менее продолжает участвовать в арбитражном

разбирательстве, не заявив возражений против такого несоблюдения в течение срока, определенного регламентом арбитража для этой цели, считается отказавшейся от своего права на возражение.

Отказ стороны от своего права на возражение означает, что сторона в таких случаях уже не вправе ссылаться на нарушение порядка арбитражного разбирательства в обоснование своей позиции, как в ходе дальнейшего арбитражного разбирательства, так и при рассмотрении дела в суде по вопросу отмены арбитражного решения или по вопросу об отмене или признании и приведении в исполнение арбитражного решения.

36. Нормы статьи 246 ГПК определяют акты, вынесенные судом в форме решения или приказа, в отношении которых может быть применена отсрочка и рассрочка исполнения решения суда и изменение способа и порядка его исполнения, тем самым определен субъект рассмотрения - суд и судебные акты, в перечень которых не входит арбитражное решение.

Гражданское процессуальное законодательство регламентирует процессуальные действия суда по арбитражному решению как рассмотрение заявления об отмене арбитражного решения или признании и приведении в исполнение арбитражного решения, иные полномочия суда в рамках исполнения арбитражного решения не предусмотрены, в связи с чем суды в отношении арбитражных решений не могут применять отсрочку, рассрочку, изменять способ и порядок исполнения арбитражного решения.

37. В соответствии с частью первой статьи 247 ГПК поворот исполнения решения суда производится в случае отмены вступивших в законную силу судебных актов, которые полностью или в части исполнены, и вынесения судом нового решения об отказе в иске полностью или в части.

Законодательством не предусмотрено вынесение судом нового решения в случае отмены арбитражного решения, поэтому поворот исполнения решения суда в случае, если арбитражное решение исполнено, не производится.

Если арбитражное решение, исполненное стороной, отменено судом, а другая сторона добровольно не возвращает исполненное, то защита прав стороны, исполнившей решение, возможна путем обращения в суд с иском о взыскании неосновательного обогащения.

38. Обстоятельства, установленные вступившим в законную силу решением или постановлением суда по ранее рассмотренному делу, обязательны для суда и не доказываются вновь при разбирательстве других гражданских дел, в которых участвуют те же лица (часть вторая статьи 76 ГПК).

Арбитражное решение к судебным актам не относится, поэтому обстоятельства, установленные арбитражным решением, не имеют преюдициального значения при разбирательстве гражданских дел в суде, в которых участвуют те же лица.

39. В соответствии с пунктом 3 статьи 55 Закона об арбитраже заявление о принудительном исполнении арбитражного решения подается в суд в соответствии с ГПК.

Согласно части первой статьи 253 ГПК в случае, если арбитражное решение не исполнено добровольно в установленный в нем срок, сторона арбитражного разбирательства, в пользу которой вынесено арбитражное решение, (взыскатель) вправе обратиться в суд с заявлением о принудительном исполнении арбитражного решения:

по месту рассмотрения спора арбитражем;

по месту жительства должника или по месту нахождения органа юридического лица;

если место жительства или место нахождения неизвестны, то по месту нахождения имущества должника.

Судам необходимо иметь в виду, что не всегда в арбитражном решении устанавливается срок для его добровольного исполнения. В таких случаях суды должны исходить из пункта 2 статьи 54 Закона об арбитраже, в котором предусмотрено, если в арбитражном решении срок не установлен, то такое арбитражное решение подлежит немедленному исполнению. Поэтому указанное обстоятельство не должно расцениваться судами как основание для отказа в принудительном исполнении арбитражного решения ввиду преждевременности обращения взыскателя в суд.

На основании части второй статьи 253 ГПК к заявлению о выдаче исполнительного листа должны прилагаться:

подлинник или копия арбитражного решения. Копия решения постоянно действующего арбитража заверяется руководителем этого арбитража, копия арбитражного решения для разрешения конкретного спора должна быть нотариально удостоверенной;

подлинник или нотариально удостоверенная копия арбитражного соглашения, заключенного в установленном законом порядке.

Заявление о выдаче исполнительного листа должно соответствовать по форме и содержанию требованиям статьи 148 ГПК.

Поэтому при поступлении заявления о принудительном исполнении арбитражного решения судья проверяет соответствие заявления требованиям подпунктов 1), 2), 3), 5), 7), 8) части второй и части четвертой статьи 148 ГПК, а также соблюдение положений, предусмотренных статьей 253 ГПК.

Приобщение документов, указанных в подпунктах 1), 2) части второй статьи 253 ГПК, является обязательным условием для принятия заявления к производству суда.

Заявление о выдаче исполнительного листа может быть направлено в суд в форме электронного документа, поэтому суд вправе истребовать

в целях соблюдения требований статьи 253 ГПК подлинники или надлежаще заверенные копии арбитражного решения и арбитражного соглашения.

Взыскателем приобщается к заявлению документ, подтверждающий уплату государственной пошлины (подпункт 11) пункта 1 статьи 610 Налогового Кодекса).

Заявление о выдаче исполнительного листа, не соответствующее вышеуказанным нормам ГПК, подлежит возвращению без рассмотрения в порядке части четвертой статьи 253 ГПК.

40. При принятии заявления о принудительном исполнении арбитражных решений на территории Республики Казахстан, вынесенных иностранным арбитражем, судам необходимо иметь в виду, что основания и порядок принудительного исполнения таких решений, выдача исполнительных листов регулируются статьями 501, 503, 504 ГПК.

При этом отказ в выдаче и выдача исполнительного листа, вынесенного иностранным арбитражем, осуществляются по правилам, предусмотренным статьями 254, 255 ГПК.

Признание и исполнение решений иностранных арбитражей на территории Республики Казахстан осуществляется в соответствии с Нью-Йоркской конвенцией и иными международными соглашениями, согласие на которые выражено Республикой Казахстан.

Согласно части второй статьи 503 ГПК и статье 4 Нью-Йоркской конвенции сторона, испрашивающая признание и приведение в исполнение решения арбитража, при подаче заявления предоставляет:

подлинник или копию арбитражного решения. Копия решения постоянно действующего арбитража заверяется руководителем этого арбитража, копия арбитражного решения для разрешения конкретного спора должна быть нотариально удостоверенной;

подлинник или нотариально удостоверенную копию арбитражного соглашения, заключенного в установленном законом порядке.

Если арбитражное решение или соглашение изложены не на официальном языке той страны, где испрашивается признание и приведение в исполнение этого решения, сторона, которая просит о признании и приведении в исполнение этого решения, представляет перевод этих документов на язык страны, где испрашивается признание и приведение в исполнение этого решения. Перевод заверяется официальным или присяжным переводчиком или дипломатическим или консульским учреждением.

Приобщение указанных документов является обязательным условием для принятия заявления к производству суда.

Взыскателем приобщается к заявлению документ, подтверждающий уплату государственной пошлины (подпункт 11) пункта 1 статьи 610 Налогового Кодекса).

Заявление о принудительном исполнении иностранных арбитражных решений, не соответствующее вышеуказанным нормам права, подлежит возвращению без рассмотрения в порядке части четвертой статьи 253 ГПК.

41. Суды не вправе требовать представления сведений о вступлении арбитражного решения в законную силу (отражение информации в арбитражном решении, справку о вступлении арбитражного решения в законную силу), поскольку такое требование не основано на нормах Закона об арбитраже и положениях статьи 4 Нью-Йоркской конвенций.

42. В исполнении арбитражного решения, вынесенного арбитражами Республики Казахстан, может быть отказано только по основаниям, предусмотренным статьей 57 Закона об арбитраже, статьей 255 ГПК.

В принудительном исполнении на территории Республики Казахстан иностранного арбитражного решения может быть отказано на основании статьи 5 Нью-Йоркской конвенций.

Перечень оснований отказа в выдаче исполнительного листа носит исчерпывающий характер.

При решении вопроса об отказе в выдаче исполнительного листа суд выносит судебный акт на основании части первой статьи 269 ГПК.

Каждое основание, по которому суд отказывает в принудительном исполнении, должно быть отражено в судебном акте с указанием мотивов и приведением норм права.

Суд, рассматривающий заявление о выдаче исполнительного листа, ограничивается установлением обстоятельств, при которых возможно принудительное исполнение решения.

43. В соответствии с абзацем вторым подпункта 1) пункта 1 статьи 57 Закона об арбитраже, абзацем вторым подпункта 1) части первой статьи 255 ГПК суд отказывает в признании и (или) приведении в исполнение арбитражного решения независимо от того, в какой стране оно было вынесено, если сторона, против которой было принято арбитражное решение, представит в суд доказательства того, что арбитражное соглашение недействительно по законам государства, которым стороны его подчинили, а при отсутствии такого указания – по закону страны, где решение было вынесено.

В этом случае, отказывая в признании и (или) приведении в исполнение арбитражного решения, суд должен исходить из требований Нью-Йоркской и Европейской конвенций, из смысла которых следует, что поскольку стороны самостоятельно выбирают право, применяемое к арбитражному соглашению, то это право может быть иным, чем право, которое стороны выбрали в качестве применимого к основному договору.

Поэтому к арбитражному соглашению применяется закон, выбранный сторонами, а при отсутствии такового – право страны, в которой должно быть вынесено решение.

44. Согласно статье 504 ГПК отказ в выдаче и выдача исполнительного листа по арбитражному решению, вынесенному иностранным арбитражем, осуществляются по правилам, предусмотренным главой 20 ГПК.

В статье 255 ГПК предусмотрены основания отказа в выдаче исполнительного листа.

Согласно абзацу шестому подпункта 1) части первой статьи 255 ГПК в признании и (или) приведении в исполнение арбитражного решения может быть отказано, если имеется вступившее в законную силу, вынесенное по спору между теми же сторонами, о том же предмете и по тем же основаниям решение суда или арбитражное решение либо определение суда или арбитража о прекращении производства по делу в связи с отказом истца от иска.

Аналогичная норма предусмотрена в абзаце седьмом подпункта 1) пункта 1 статьи 57 Закона об арбитраже.

Между тем, в статье 5 Нью-Йоркской конвенции указанных оснований не предусмотрено.

Поскольку конвенция регулирует вопросы о признании и приведении в исполнение иностранных арбитражных решений, поэтому она имеет приоритет, что исключает право суда отказать в выдаче исполнительного листа на принудительное исполнение арбитражного решения, вынесенного иностранным арбитражем, по основаниям, предусмотренным в абзаце шестом подпункта 1) части первой статьи 255 ГПК и абзаце седьмом подпункта 1) пункта 1 статьи 57 Закона об арбитраже.

45. Согласно абзацу восьмому подпункта 1) части первой статьи 255 ГПК, а также абзацу девятому подпункта 1) пункта 1 статьи 57 Закона об арбитраже в признании и (или) приведении в исполнение арбитражного решения может быть отказано, если решение еще не стало обязательным для сторон или было отменено, или его исполнение было приостановлено судом страны, в соответствии с законом которой оно было вынесено.

По такому основанию как «решение еще не стало обязательным для сторон» суд не может отказать в принудительном исполнении арбитражного решения, вынесенного казахстанским арбитражем, поскольку нормами пункта 3 статьи 45 Закона об арбитраже предусмотрено, что арбитражное решение считается принятым в месте арбитражного разбирательства и вступает в силу в день, когда оно подписано арбитрам (арбитрами), а согласно требованиям пункта 1 статьи 54 Закона об арбитраже оно является обязательным для сторон.

По указанному основанию может быть отказано в признании и приведении в исполнение арбитражного решения только в отношении

иностранных арбитражных решений (подпункт е) пункта 1 статьи 5 Нью-Йоркской конвенции).

При этом при отказе в признании и принудительном исполнении иностранного арбитражного решения судам необходимо руководствоваться также пунктом 2 статьи 9 Европейской конвенции о внешнеторговом арбитраже, в котором ограничивается применение подпункта е) пункта 1 статьи 5 Нью-Йоркской конвенции.

То есть арбитражное решение, отмененное судом по месту его вынесения, сохраняет свою обязательность и возможность приведения на принудительное исполнение в других государствах, если причиной отмены решения было основание, не предусмотренное подпунктами а) – d) пункта 1 статьи 5 Нью-Йоркской конвенции.

46. При рассмотрении заявлений о признании и исполнении арбитражных решений суд не должен проверять соответствие содержания такого решения публичному порядку Республики Казахстан.

Из содержания подпункта b) пункта 2 статьи 5 Нью-Йоркской конвенции, подпункта 2) части первой статьи 255 ГПК, статьи 57 Закона об арбитраже, а также части восьмой статьи 253 ГПК следует, что проверке подлежит лишь вопрос соответствия публичному порядку приведения в исполнение арбитражного решения, а не существо арбитражного решения.

47. Заявление о принудительном исполнении арбитражных решений, вынесенных арбитражами Республики Казахстан и иностранными арбитражами, не может быть подано по истечении трех лет со дня окончания срока для добровольного исполнения арбитражного решения.

Если взыскателем подано заявление о восстановлении срока и приложены документы, подтверждающие причины пропуска срока, суд рассматривает его на основании части второй статьи 126 ГПК, при этом срок подлежит восстановлению, если суд признает причины пропуска срока уважительными (часть пятая статьи 253 ГПК).

Заявление о выдаче исполнительного листа, поданное с пропуском установленного срока, к которому не приложены ходатайство о восстановлении срока и документы, подтверждающие причины пропуска срока, возвращаются судом без рассмотрения на основании части четвертой статьи 253 ГПК.

48. В соответствии со статьей 56 Закона об арбитраже дополнительные расходы, связанные с принудительным исполнением арбитражного решения, возлагаются на сторону, не исполнившую решение добровольно, в связи с чем при вынесении определения об удовлетворении заявления о принудительном исполнении арбитражного решения суд обязан разрешить вопрос о возмещении должником понесенных взыскателем расходов по уплате государственной пошлины.

49. Согласно статье 4 Конституции настоящее нормативное постановление включается в состав действующего права, является общеобязательным и вводится в действие со дня первого официального опубликования.

**Председатель Верховного Суда
Республики Казахстан**

А. Мерғалиев

**Судья Верховного Суда
Республики Казахстан,
секретарь пленарного заседания**

Г. Альмагамбетова

**Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының қылмыстық істер
жөніндегі сот алқасының қаулыларынан үзінділер**

**Извлечения из постановлений судебной коллегии
по уголовным делам Верховного Суда Республики Казахстан**

Назначение вида УИС

**Судом допущены нарушения закона при определении
вида учреждения уголовно-исполнительной системы**

7 ноября 2023 года

№ 2уп-367-23

Приговором Сузакского районного суда Туркестанской области от 29 декабря 2022 года:

Р., ранее судимый 2 июля 2019 года по пункту 3) части 3 статьи 120, пункту 2) части 2 статьи 194, части 3 статьи 58 Уголовного кодекса Республики Казахстан (далее – УК) к 5 годам лишения свободы, осужден по пункту 3) части 3 статьи 188 УК к 4 годам лишения свободы.

На основании частей 1, 4 статьи 60 УК по совокупности приговоров окончательно осужден к 6 годам лишения свободы с отбыванием наказания в учреждении уголовно-исполнительной системы средней безопасности.

Взыскан с Р. принудительный платеж в Фонд компенсации потерпевшим в размере 61 260 тенге.

Судьба вещественных доказательств разрешена.

Приговором суда Р. признан виновным в краже, то есть тайном хищении чужого имущества в группе лиц по предварительному сговору, путем незаконного доступа в информационную систему, с незаконным проникновением во двор жилого дома.

Этим же приговором осуждены Л., М., в отношении которых судебные акты не обжалованы.

Постановлением судебной коллегии по уголовным делам Туркестанского областного суда от 7 февраля 2023 года приговор суда оставлен без изменения.

Выводы суда о доказанности вины Р. в инкриминированных ему деяниях при обстоятельствах, указанных в приговоре, основаны на совокупности доказательств, всесторонне, полно и объективно исследованных в судебном заседании, никем не оспариваются.

Действия Р. правильно квалифицированы судом по пункту 3) части 3 статьи 188 УК.

Вместе с тем при назначении наказания судом допущены нарушения закона, а именно - при назначении вида учреждения уголовно-исполнительной системы.

В соответствии с пунктом 3) части 5 статьи 46 УК лицам, осужденным к лишению свободы, ранее отбывавшим лишение свободы за совершение умышленного преступления, отбывание лишения свободы назначается в учреждениях уголовно-исполнительной системы максимальной безопасности.

В соответствии с пунктом 6 нормативного постановления Верховного Суда Республики Казахстан от 23 июня 2006 года № 7 «О судебной практике назначения видов учреждений уголовно-исполнительной системы лицам, осужденным к лишению свободы» под ранее отбывавшими наказание в виде лишения свободы понимаются лица, которые в прошлом по приговору суда, вступившему в законную силу, были осуждены к наказанию в виде лишения свободы и реально отбывали это наказание в учреждениях уголовно-исполнительной системы, если эта судимость не была снята и не погашена в установленном законом порядке на момент совершения нового преступления.

Кроме того, согласно пункту 11 вышеуказанного нормативного постановления судимости за преступления, совершенные в возрасте до восемнадцати лет, не учитываются при признании рецидива. В то же время лицам, осужденным к лишению свободы, ранее отбывавшим лишение свободы за совершение умышленного преступления в несовершеннолетнем возрасте, отбывание наказания назначается в учреждениях уголовно-исполнительной системы максимальной безопасности с учетом правил пункта 3) части 5 статьи 46 УК.

Из материалов уголовного дела следует, что Р. отбывал наказание в виде лишения свободы по приговору специализированного межрайонного суда по уголовным делам города Шымкента от 2 июля 2019 года за совершение преступлений, предусмотренных пунктом 3) части 3 статьи 120, пунктом 2) части 2 статьи 194 УК.

Таким образом, отбывание лишения свободы осужденному Р. должно быть назначено в учреждении уголовно-исполнительной системы максимальной безопасности.

Судебная коллегия по уголовным делам Верховного Суда Республики Казахстан изменила судебные акты местных судов в отношении Р.

В соответствии с пунктом 3) части 5 статьи 46 УК для отбытия наказания Р. назначено учреждение уголовно-исполнительной системы максимальной безопасности.

В остальной части судебные акты оставлены без изменения.

Протест Генерального Прокурора Республики Казахстан удовлетворен.

Законность и обоснованность приговора

Действия осужденного по части 2 статьи 394 УК судом квалифицированы правильно

17 октября 2023 года

№ 2уп-340-23

Приговором Кордайского районного суда Жамбылской области от 25 апреля 2023 года:

М., ранее не судимый, осужден по части 2 статьи 394 Уголовного кодекса Республики Казахстан (далее – УК) к 2 годам 6 месяцам лишения свободы с отбыванием наказания в учреждении уголовно-исполнительной системы средней безопасности.

Приговором суда М. признан виновным в организации незаконной миграции граждан Республики Казахстан Ш., И., К., подозреваемых в совершении тяжких преступлений в группе лиц по предварительному сговору и находящихся в межгосударственном розыске.

Постановлением судебной коллегии по уголовным делам Жамбылского областного суда от 14 июля 2023 года приговор оставлен без изменения.

Выводы суда о виновности М. в совершении преступления основаны на совокупности доказательств, которые в соответствии с требованиями статьи 24 Уголовно-процессуального кодекса Республики Казахстан всесторонне, полно и объективно исследованы в судебном заседании.

Вина осужденного М. подтверждается его показаниями, показаниями свидетелей, протоколами предъявления лиц на опознание, очной ставки, сведениями ЕИС «Беркут» и другими доказательствами по делу.

Материалами уголовного дела установлено, что М. вступил в предварительный сговор с непреданным суду лицом, с целью организации незаконной миграции граждан Республики Казахстан Ш., И., К., которые находились в межгосударственном розыске в связи с совершением тяжких преступлений и не имели возможность пересечь Государственную границу в законном порядке. 6 августа 2022 года М. встретился возле пункта пропуска «Сортобе» с Ш., И. и К., повел их в безлюдное место на границе с Кыргызской Республикой, где указанные лица в пешем порядке незаконно пересекли Государственную границу Республики Казахстан и проникли на территорию Кыргызской Республики. В тот же день М. по договоренности с ними пересек Государственную границу через пункт пропуска «Сортобе» в Кыргызскую Республику и передал личные вещи Ш., И., К. После получил от них за оказанную услугу денежные средства в сумме 50 000 тенге.

Осужденный М. пояснил, что 5 августа 2022 года на пункте пропуска «Сортобе» к нему подошел незнакомый парень и попросил показать место,

где можно пересечь Государственную границу и найти машину, которая отвезет в город Бишкек, за что предложил 50 000 тенге. Согласившись, он позвонил своему знакомому Д., гражданину Республики Кыргызстан, который дал согласие перевезти людей. 6 августа 2022 года он провел троих лиц на территорию Кыргызской Республики, затем сам пересек границу через пункт пропуска «Сортобе» и передал им оставленные ему вещи, за что получил 50 000 тенге.

Из депонированных показаний свидетеля Д. следует, что 5 августа 2022 года ему позвонил знакомый по имени Закир, который попросил встретить людей возле пункта пропуска «Токмак» и довезти их в г.Бишкек за 4 000 киргизских сомов. Согласившись, он приехал к указанному месту. Закир сказал повернуть машину в сторону Казахстана и моргнуть фарами, что он и сделал, потом уехал домой. 6 августа 2022 года он снова приехал к указанному месту, где из кустов вышли четверо мужчин, которые убедившись, что он действует от имени Закира, сели к нему в машину и они направились в сторону г.Бишкек. После Ш. попросил развернуть машину и ехать в г.Токмак. Возле автозаправки подъехала автомашина «Ваз-2199», из которой вышел М. Подойдя к ним, он передал мужчинам барсетку и рюкзак. Затем трое уехали на машине марки «ВАЗ-2199», а один мужчина, который был с ними, заплатил ему 4 000 киргизских сомов и, сев в другую машину, уехал в неизвестном направлении.

Таким образом, материалами дела установлено, что М. организовал незаконную миграцию граждан при содействии других лиц,

На основании этого постановлением следователя от 10 марта 2023 года из уголовного дела выделены материалы в отдельное производство в отношении неустановленных лиц по части 2 статьи 394 УК с целью осуществления дальнейшего досудебного расследования.

При таких обстоятельствах действия М. по части 2 статьи 394 УК судом квалифицированы правильно.

В соответствии с требованиями статьи 52 УК наказание осужденному назначено законное и справедливое с учетом общественной опасности совершенного деяния, личности виновного, обстоятельств, смягчающих ответственность и наказание.

Смягчающими ответственность и наказание обстоятельствами суд признал чистосердечное раскаяние и наличие малолетних детей, которые указаны и в ходатайстве адвоката.

Судебная коллегия сочла, что суд из числа альтернативных наказаний, предусмотренных санкциями части 2 статьи 394 УК, правильно назначил осужденному наказание в виде лишения свободы, так как в результате незаконных действий М. лица, подозреваемые в совершении тяжких преступлений и находящиеся в межгосударственном розыске, незаконно

пересекли Государственную границу Республики Казахстан и скрылись от органов уголовного преследования.

Тем самым оснований считать, что назначенное наказание является чрезмерно суровым, не имеется.

Судебная коллегия по уголовным делам Верховного Суда Республики Казахстан оставила без изменения судебные акты местных судов в отношении М. Ходатайство адвоката Т. в интересах осужденного М. - без удовлетворения.

Состав преступления

В соответствии с частью 2 статьи 9 УПК нарушение принципов уголовного процесса в зависимости от его характера и существенности влечет признание процессуального действия или решения незаконным, отмену вынесенных в ходе такого производства решений либо признание собранных при этом материалов не имеющими силы доказательств или состоявшегося производства по делу недействительным

17 октября 2023

№ 2уп-345-23

Приговором Ауэзовского районного суда города Алматы от 3 марта 2023 года:

К., ранее не судимая, признана невиновной в совершении уголовного правонарушения, предусмотренного частью 1 статьи 107 Уголовного кодекса Республики Казахстан (далее – УК), частью 1 статьи 107, и оправдана за недоказанностью совершения уголовного правонарушения.

Исковое заявление потерпевшей В. о взыскании материального ущерба в сумме 90 750 тенге и морального вреда в сумме 2 000 000 тенге оставлено без удовлетворения.

Признано за К. право на возмещение вреда, причиненного незаконным привлечением к уголовной ответственности.

Апелляционным приговором Алматинского городского суда от 27 апреля 2023 года вышеуказанный приговор отменен с вынесением нового обвинительного приговора, по которому К. признана виновной в совершении преступления, предусмотренного частью 1 статьи 107 УК, с назначением наказания в виде 1 года ограничения свободы, с привлечением к принудительному труду по 100 часов год в течение всего срока отбывания наказания.

Апелляционным приговором К. признана виновной в том, что в ходе конфликта нанесла В. удары кулаком в область головы, туловища и рук,

причинив ей средней тяжести вред здоровью в виде закрытого косого перелома пятой пястной кости правой кисти.

Из материалов уголовного дела следует, что органом досудебного расследования нарушены требования Уголовно-процессуального кодекса Республики Казахстан (далее – УПК), регламентирующие порядок ведения предварительного следствия.

27 сентября 2022 года уголовное дело в отношении К. с протоколом ускоренного досудебного расследования направлено в прокуратуру Ауэзовского района, которое прокурором возвращено для производства дознания.

В последующем ввиду невозможности обеспечения достаточности и полноты исследования обстоятельств дела органом уголовного преследования по делу назначено предварительное следствие.

Согласно статье 298 УПК лицо, осуществляющее досудебное расследование (предварительное следствие), после ознакомления с материалами уголовного дела участников процесса составляет обвинительный акт.

Орган досудебного расследования, грубо нарушая требования вышеуказанной нормы УПК, окончил уголовное дело с составлением 13 декабря 2022 года протокола обвинения, тогда как данный документ составляется при окончании дознания по уголовному делу (ст.192-2 УПК).

В этот же день прокурором необоснованно утвержден данный протокол обвинения с направлением 14 декабря 2022 года материалов уголовного дела в суд.

3 марта 2023 года прокурором предъявлен новый протокол обвинения (включены результаты дополнительной комиссионной судебно-медицинской экспертизы, назначенной судом).

Кроме того, нарушены требования УПК, регламентирующие сроки проведения досудебного расследования.

В соответствии с частью 2 статьи 192 УПК досудебное расследование по делам предварительного следствия не должно превышать два месяца. Данные сроки прокурор вправе пересмотреть, установив разумный срок досудебного расследования.

Досудебное расследование по уголовному делу начато 13 сентября 2022 года, с учетом назначения по делу предварительного следствия, двухмесячный срок истекал 13 ноября 2022 года.

В нарушение установленного срока, следователем об окончании следственных действий объявлено только 16 ноября 2022 года, то есть по истечении 3 дней с момента истечения срока расследования.

Дознавателем Б. материалы дела приняты в свое производство незаконно.

Согласно постановлению дознавателя Б. от 13 сентября 2022 года досудебное расследование по делу велось в электронном формате.

Из материалов электронного уголовного дела следует, что 31 октября 2022 года начальником ОП при УП Ауэзовского района по уголовному делу назначено предварительное следствие, в то время как срок проведения дознания по нему истекал 13 октября 2022 года, то есть по истечении 18 дней.

Дознавателем Ю. материалы досудебного расследования приняты к производству 16 ноября 2023 года, тогда как срок предварительного следствия истек 13 ноября 2023 года, то есть по истечении 3 дней.

В этот же день им объявлено об окончании следственных действий, 8 декабря 2022 года проведено ознакомление сторон с материалами уголовного дела и 13 декабря 2022 года составлен протокол обвинения.

В соответствии с частью 2 статьи 9 УПК нарушение принципов уголовного процесса в зависимости от его характера и существенности влечет признание процессуального действия или решения незаконным, отмену вынесенных в ходе такого производства решений либо признание собранных при этом материалов не имеющими силы доказательств или состоявшегося производства по делу недействительным.

Согласно требованиям части 3 статьи 10 УПК, нарушение закона судом, органами уголовного преследования при производстве по уголовным делам недопустимо и влечет за собой установленную законом ответственность, признание недействительными незаконных актов и их отмену.

Досудебное производство в отношении К. проведено с существенным нарушением норм уголовно-процессуального закона.

Судебная коллегия по уголовным делам Верховного Суда Республики Казахстан отменила судебные акты местных судов в отношении К.

Производство по уголовному делу в отношении К. по части 1 статьи 107 УК прекращено на основании части 3 статьи 10, части 2 статьи 9 УПК в связи с недействительностью состоявшегося производства по делу.

Протест Генерального Прокурора Республики Казахстан удовлетворен частично.

Назначение наказания

Суд при назначении наказания в обязательном порядке должен указывать в приговоре относительно каждого подсудимого смягчающие и отягчающие его ответственность и наказание обстоятельства

24 октября 2023 года

№ 2уп-358-23

Приговором специализированного межрайонного суда по уголовным делам Мангистауской области от 5 ноября 2020 года:

О., ранее не судимый, осужден по пунктам 1), 3) части 3 статьи 297 Уголовного кодекса Республики Казахстан (далее – УК) к 11 годам лишения свободы, части 2 статьи 287 УК к 1 году лишения свободы.

В соответствии с частью 4 статьи 58 УК путем частичного сложения наказаний окончательно приговорен к 11 годам 6 месяцам лишения свободы с отбыванием наказания в учреждениях уголовно-исполнительной системы средней безопасности.

Данным приговором суда осуждена С., в отношении которой судебные акты не обжалуются.

Судом О. признан виновным в незаконном хранении наркотических средств и психотропных веществ в группе лиц по предварительному сговору, в особо крупном размере, в целях сбыта, а также в незаконном хранении огнестрельного бесствольного оружия с возможностью стрельбы патронами травматического действия.

Постановлением судебной коллегии по уголовным делам Мангистауского областного суда от 10 декабря 2020 года приговор оставлен без изменения.

Виновность осужденного О. в совершении преступлений подтверждается совокупностью доказательств, исследованных в судебном заседании.

Действия осужденного правильно квалифицированы по пунктам 1), 3) части 3 статьи 297 УК и части 2 статьи 287 УК.

Вместе с тем при назначении наказания судом допущены нарушения закона, наказание не соответствует требованиям уголовного закона, определяющего общие начала наказания, не является соразмерным содеянному, личности осужденного, обстоятельствам, смягчающим и отягчающим уголовную ответственность и наказание.

В соответствии с частью 4 статьи 58 УК, если совокупность уголовных правонарушений включает в себя хотя бы одно особо тяжкое преступление, за совершение которого уголовным кодексом предусмотрено наказание

в виде лишения свободы на срок до двадцати лет, то окончательное наказание назначается путем частичного или полного сложения наказаний.

Санкцией части 3 статьи 297 УК предусмотрено максимальное наказание в виде лишения свободы до пятнадцати лет.

При изложенных обстоятельствах суду следовало назначить окончательное наказание с применением части 3 статьи 58 УК путем поглощения менее строгого наказания более строгим наказанием.

Согласно пункту 5 нормативного постановления Верховного Суда Республики Казахстан от 25 июня 2015 года № 4 «О некоторых вопросах назначения уголовного наказания», суд при назначении наказания в обязательном порядке должен указывать в приговоре относительно каждого подсудимого смягчающие и отягчающие его ответственность и наказание обстоятельства.

Вместе с тем при назначении наказания О. в соответствии со статьей 53 УК суд не усмотрел смягчающих обстоятельств.

Согласно пункту 4) части 1 статьи 53 УК, наличие малолетних детей у виновного признается обстоятельством, смягчающим уголовную ответственность и наказание.

Установлено, что в суде первой инстанции стороной защиты заявлено ходатайство о приобщении к материалам уголовного дела свидетельств о рождении малолетних детей осужденного.

Однако судом без указания мотивированных причин ходатайство защиты необоснованно отклонено.

Указанные обстоятельства оставлены без внимания и судом апелляционной инстанцией, хотя стороной защиты и осужденным в суде апелляционной инстанции заявлялось о наличии данного смягчающего обстоятельства.

Судебной коллегией по уголовным делам Верховного Суда Республики Казахстан судебные акты изменены.

В соответствии с пунктом 4) части 1 статьи 53 УК, обстоятельством, смягчающим уголовную ответственность и наказание О., признано наличие у него малолетних детей.

На основании части 3 статьи 58 УК путем поглощения менее строгого наказания более строгим окончательно О. назначено 11 (одиннадцать) лет лишения свободы.

В остальной части судебные акты оставлены без изменения.

Протест Генерального Прокурора Республики Казахстан удовлетворен.

Ходатайство осужденного О. удовлетворено частично.

**Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының әкімшілік істер жөніндегі
сот алқасының қаулыларынан үзінділер**

**Извлечения из постановлений судебной коллегии
по административным делам Верховного Суда Республики Казахстан**

Земельные споры

**Пунктом 8 нормативного постановления
Верховного Суда Республики Казахстан от 16 июля
2007 года № 6 «О некоторых вопросах применения судами
земельного законодательства» разъяснено, что в споре между
собственниками соседних участков, не являющимися
первоначальными их владельцами, если будет установлено
наложение границ земельных участков, судам следует
исходить из исторически сложившихся границ участков**

6 сентября 2023 года

№ 6001-23-00-6ан/1106

З. обратилась в суд с иском к НАО «Государственная корпорация «Правительство для граждан» по городу Астане (далее – Корпорация) о признании действий по установлению размеров границ земельного участка незаконными и понуждении совершить действия по посадке земельного участка в соответствии с правоустанавливающим документом, фиксирующим правильные границы земельного участка.

Решением специализированного межрайонного административного суда города Шымкента от 28 сентября 2022 года в удовлетворении иска отказано.

Постановлением судебной коллегии по административным делам суда города Шымкента от 16 марта 2023 года решение суда первой инстанции оставлено без изменения.

Судебная коллегия по административным делам Верховного Суда судебные акты местных судов оставила в силе по следующим основаниям.

Из материалов дела явствует, что З. является собственником домостроения с земельным участком, расположенного по адресу: город Ш., улица Т., № 36, с кадастровым номером 19-309-010-1137.

Ж. является собственником земельного участка, расположенного по адресу: город Ш., ул.И., № 73, с кадастровым номером 22-328-016-018.

Земельный участок, расположенный по адресу: город Ш., улица П., № 73 (ныне И., № 73), площадью 600 кв.м. (0,0600га) (далее – спорный земельный участок), принадлежал С. на основании свидетельства о праве на наследство по закону от 27 ноября 1984 года.

Постановлением акимата города Ш. от 9 ноября 2007 года С. предоставлено право частной собственности на спорный земельный участок.

Сформировано земельно-кадастровое дело с установлением границ и на имя С. изготовлен акт на право частной собственности на земельный участок площадью 0,0600га.

Согласно ведомости координат, составленной землеустроителем Б., размер площади земельного участка составлял 0,0624 га, однако в идентификационном документе он указан как 0,0600 га.

21 августа 2019 года спорный земельный участок был приобретен Ж. по договору купли-продажи, где размер его площади указан 0,0600га. Право собственности зарегистрировано 22 августа 2019 года.

В период с 2019 по 2022 годы Корпорацией было проведено несколько полевых обследований земельного участка Ж. и оформлены акты с указанием различных размеров площадей.

Так, при проведении полевого обследования по заявлению бывшего собственника спорного земельного участка У. от 21 июля 2019 года площадь спорного земельного участка по фактическому месторасположению составляет 0,0585 га. Однако по координатам и абрису, указанным в деле, площадь земельного участка составляет 0,0624 га, а по идентификационному документу площадь должна составлять 0,0600 га. (специалист Ж.).

При проведении полевого обследования по заявлению Ж., от 4 марта 2020 года по координатам и промерам, указанным в идентификационном документе, площадь спорного земельного участка составляет 0,0624 га, по идентификационному документу - 0,0600 га. В связи с этим координаты и промеры земельного участка были исправлены на 0,0600 га, площадь земельного участка по фактическому месторасположению не указана.

В силу этого 13 марта 2020 года Корпорацией отказано Ж. в изготовлении и выдаче акта на спорный земельный участок и было предложено уточнение фактических границ земельного участка.

В последующем без проведения полевого обследования и уточнения фактических границ земельного участка Ж. выдан акт на право частной собственности на спорный земельный участок с указанием общей площади 0,0600 га.

4 июня 2021 года Ж. вновь обращается в Корпорацию для установления фактических границ земельного участка.

Согласно пояснительной записке полевого обследования от 22 июня 2021 года границы земельного участка были установлены согласно сведениям, указанным в кадастровом деле, других пояснений не имеется.

Следующее обращение Ж. в Корпорацию произошло 14 июля 2021 года, согласно пояснительной записке полевого обследования от 3 августа 2021 года границы земельного участка установлены

с участием заказчика фактически и по топографической съемке. Ограждение между смежным землепользователем с кадастровым номером 19-309-010-1137 расположено с изгибом на территории земельного участка, принадлежащего Ж.

9 августа 2022 года Ж. вновь обращается в Корпорацию для установления фактических границ земельного участка.

Согласно пояснительной записке полевого обследования от 31 августа 2022 года границы земельного участка были установлены комиссионно в присутствии заказчика металлической мерной лентой и по данным земельно-кадастрового дела. При этом выявлено, что граница земельного участка от точки № 4 до точки № 1 между смежными землепользователями проходит с отступом от ограждения, от точки № 1 составляет 0,7 метра, посередине 0,9 метра и от точки № 4 составляет 0,358 метра, разные промеры образовались из-за изгиба ограждения.

При этом ни в одном акте полевого обследования не указано о наложении земельных участков, то есть такого обстоятельства не установлено.

Из вышеизложенного следует, что границы земельного участка Ж., указанные в идентификационном акте, были установлены первоначально в 2007 году и с того времени Корпорацией в него изменения не вносились.

По данным базы данных единого государственного реестра земель и по электронной базе между земельными участками истца и Ж. наложений не имеется.

Истец, как и Ж., не оспаривал факт того, что забор между смежными землепользователями не переносился.

Пунктом 8 нормативного постановления Верховного Суда Республики Казахстан от 16 июля 2007 года № 6 «О некоторых вопросах применения судами земельного законодательства» разъяснено, что в споре между собственниками соседних участков, не являющимися первоначальными их владельцами, если будет установлено наложение границ земельных участков, судам следует исходить из исторически сложившихся границ участков.

Подпунктом 25) статьи 12 Земельного кодекса Республики Казахстан определено, что идентификационный документ на земельный участок это документ, содержащий идентификационные характеристики земельного участка, необходимые для целей ведения земельного, правового и градостроительного кадастров.

Как отмечено выше, граница указанных смежных земельных участков оставалась неизменной с момента их приобретения у прежних собственников, а забор между ними установлен с нарушением исторически сложившейся границы земельных участков.

Споры, связанные с выплатой денежных поощрений

Суд первой инстанции правомерно указал, что непредставление аккредитованной федерацией соответствующих документов в отношении истца и неисполнение ответчиком своих обязанностей по включению истца в список для выплаты денежного поощрения как тренера в командных соревнованиях по дзюдо не может служить основанием для отказа в реализации прав истца

19 октября 2023 года

№ 6001-23-00-6ан/1383

Истец А. обратился с административным иском в суд к ответчику ГУ «Министерство культуры и спорта Республики Казахстан» об оспаривании действий по невключению в список для выплаты денежных поощрений как тренера в командных соревнованиях, о принуждении внести в список для выплаты денежных поощрений как тренера в командных соревнованиях.

Решением специализированного межрайонного административного суда города Астаны от 11 января 2023 года административный иск А. удовлетворён:

- признано незаконным бездействие РГУ «Министерство культуры и спорта Республики Казахстан» по невключению А. в список для выплаты денежных поощрений как тренера спортсменов, достигших высоких результатов на XXIV летних Сурдлимпийских играх 2022 года в городе Кашиас-ду-Сул (Бразилия), в части командных соревнований по дзюдо среди мужчин и женщин;

- на РГУ «Министерство культуры и спорта Республики Казахстан» возложена обязанность принять благоприятный административный акт о включении А. в список для выплаты денежных поощрений как тренера спортсменов, достигших высоких результатов на XXIV летних Сурдлимпийских играх 2022 года в городе Кашиас-ду-Сул (Бразилия), в части командных соревнований по дзюдо среди мужчин и женщин.

Разрешён вопрос о возврате государственной пошлины.

Постановлением судебной коллегии по административным делам суда города Астаны от 13 апреля 2023 года решение суда первой инстанции оставлено без изменения.

Судебная коллегия по административным делам Верховного Суда судебные акты местных судов оставила без изменения по следующим основаниям.

Правила выплат денежных поощрений чемпионам и призерам международных спортивных соревнований, тренерам и членам сборных

команд Республики Казахстан по видам спорта (национальных сборных команд по видам спорта) и их возврата (далее – Правила выплат) утверждены Постановлением Правительства Республики Казахстан от 27 марта 2020 года № 153.

Согласно подпункту 3) пункта 2 Правил выплат тренер в командных видах спорта (игровые виды спорта, групповые упражнения, эстафеты, смешанные командные, командные) это тренер, осуществляющий учебно-тренировочный процесс спортсменов в определенной области подготовки (специальная, технико-тактическая, общефизическая) и (или) дополнительно осуществляющий подготовительный процесс с главным тренером сборной команды Республики Казахстан по виду спорта (национальной сборной команды по виду спорта) для достижения спортивных результатов.

В силу пункта 12 Правил выплат в командных видах спорта (игровые виды спорта, групповые упражнения, эстафеты, смешанные командные, командные) выплаты денежных поощрений получают главный тренер и два тренера, указанные в подпункте 3) пункта 2 настоящих Правил, за каждое занятое место, за исключением случаев, когда команда состоит из двух спортсменов.

Выплата денежного поощрения главному тренеру и тренерам в командных видах спорта (игровые виды спорта, групповые упражнения, эстафеты, смешанные командные, командные) осуществляется в 100 % размере денежного поощрения (пункты 15 и 16 Правил выплат).

Согласно пункту 17 Правил выплат, для получения выплат денежных поощрений документы предоставляются аккредитованными республиканскими и (или) региональными спортивными федерациями по видам спорта не позднее 10 рабочих дней после завершения соревнования.

В соответствии с пунктом 19 Правил выплат выплаты денежных поощрений осуществляются уполномоченным органом в области физической культуры и спорта на основании достижения высоких спортивных результатов.

По смыслу подпункта 12) статьи 1 Закона Республики Казахстан от 3 июля 2014 года «О физической культуре и спорте» (далее – Закон) уполномоченным органом в области физической культуры и спорта является центральный исполнительный орган, осуществляющий руководство и межотраслевую координацию в области физической культуры и спорта.

Статьей 22 Конституционного закона Республики Казахстан от 18 декабря 1995 года «О Правительстве Республики Казахстан» предусмотрено, что центральным исполнительным органом является Министерство Республики (в данном случае Министерство культуры и спорта Республики Казахстан).

Суд первой инстанции, руководствуясь вышеуказанными нормами Закона и Правил, обоснованно удовлетворил иск А., признав незаконным

бездействие ответчика по невключению истца в список для выплаты денежных поощрений как тренера команды спортсменов, достигших высоких результатов на летних Сурдлимпийских играх, возложил обязанность на ответчика принять благоприятный административный акт о включении А. в соответствующий список, так как установлено, что истец из-за бездействия уполномоченного органа необоснованно не был включён в список для выплаты ему денежных поощрений как тренер в командных видах спорта по дзюдо среди мужчин и женщин, хотя достоверно установлено, что спортсмены под непосредственным руководством истца, являющегося тренером высшей категории по дзюдо, заняли 3 призовое место и получили бронзовые медали в соревнованиях по дзюдо, то есть показали высокие результаты в прошедших Сурдлимпийских играх 2022 года.

В связи с этим суд первой инстанции правомерно указал, что непредставление аккредитованной федерацией соответствующих документов в отношении А. и неисполнение ответчиком своих обязанностей по включению истца в список для выплаты денежного поощрения как тренера в командных соревнованиях по дзюдо не может служить основанием для отказа в реализации прав истца.

Жилищные споры

Выводы местных судов об удовлетворении иска являются законными и обоснованными, так как истец по настоящее время является лицом, имеющим право на получение жилья из государственного жилищного фонда, относится к социально уязвимым слоям населения – «многодетные семьи», жилья на праве собственности не имеет

10 октября 2023 года

№ 6001-23-00-6ап/1305

Истец Б. обратилась в суд с иском к ответчику ГУ «Управление жилья и жилищной инспекции города Астаны» (далее – Управление жилья) о признании незаконным и отмене решения о переносе очередности.

Решением специализированного межрайонного административного суда города Астаны от 19 января 2023 года иск удовлетворен.

Постановлено признать незаконным и отменить протокол № 8 заседания жилищной комиссии от 27 июля 2022 года в части переноса очереди Б.

Обязать ГУ «Управление жилья и жилищной инспекции города Астаны» восстановить Б. в очереди нуждающихся в получении жилища

из коммунального жилищного фонда с 23 апреля 2010 года по категории «многодетные семьи».

Постановлением судебной коллегии по административным делам суда города Астаны от 25 апреля 2023 года решение суда первой инстанции оставлено в силе.

Судебная коллегия по административным делам Верховного Суда судебные акты местных судов оставила без изменения по следующим основаниям.

Из материалов дела видно, что Б. с 23 апреля 2010 года состоит в очередности нуждающихся в получении жилья из коммунального жилищного фонда по категории «многодетные семьи».

Решением жилищной комиссии от 27 июля 2022 года очередь истца перенесена на 29 сентября 2020 года с указанием, что за супругом Б. ранее было зарегистрировано недвижимое имущество в городе Степногорск Акмолинской области.

Разрешая спор и удовлетворяя требования истца, местные суды сделали вывод, что у ответчика основания для переноса очередности на получение жилья Б. отсутствовали.

Судебная коллегия соглашается с выводами нижестоящих судов, так как они основаны на правильном применении норм материального права и обстоятельств дела.

В соответствии с частью второй статьи 5 Административного процедурно-процессуального кодекса Республики Казахстан (далее – АППК) задачей административного судопроизводства является справедливое, беспристрастное и своевременное разрешение административных дел с целью эффективной защиты и восстановления нарушенных или оспариваемых прав, свобод и законных интересов физических лиц, прав и законных интересов юридических лиц в публично-правовых отношениях.

В силу статьи 13 АППК доверие участника административной процедуры к деятельности административного органа, должностного лица охраняется законами Республики Казахстан.

Судами установлено, что на дату постановки в очередь Б. относилась к категории «многодетные семьи» и наличие у супруга квартиры жилой площадью 44,50 кв.м не обеспечивало семью жильем, соответствующим условиям проживания, так как в силу статьи 75 Закона Республики Казахстан «О жилищных отношениях» жилище из государственного жилищного фонда или жилище, арендованное местным исполнительным органом в частном жилищном фонде, предоставляется в размере не менее пятнадцати квадратных метров и не более восемнадцати квадратных метров полезной площади на человека, но не менее однокомнатной квартиры или комнаты в общежитии.

Также правомерно обращено внимание, что на дату постановления в очередь (23 апреля 2010 года) указанная квартира уже была зарегистрирована на праве собственности за супругом истца. Однако Управление жилья в постановке на учет не отказало, хотя имело возможность истребовать необходимые сведения и получить их из уполномоченных органов.

Следовательно, выводы местных судов об удовлетворении иска являются законными и обоснованными, так как Б. по настоящее время является лицом, имеющим право на получение жилья из государственного жилищного фонда, относится к социально уязвимым слоям населения – «многодетные семьи», жилья на праве собственности не имеет.

Споры в области соблюдения экологических требований

Согласно части 1, 3 статьи 73 АППК административный орган, должностное лицо обязаны предоставить возможность участнику административной процедуры выразить свою позицию к предварительному решению по административному делу, о котором участник административной процедуры уведомляется заранее, но не позднее, чем за три рабочих дня до принятия административного акта

10 октября 2023 года

№ 6001-23-00-6ан/1347

Истец Б. обратился с административным иском в суд к ответчику акиму города Усть-Каменогорска о признании незаконным и отмене решения по рассмотренному заявлению, об обязанности устранить допущенное нарушение путём вынесения соответствующего решения.

Решением специализированного межрайонного административного суда Восточно-Казахстанской области от 17 октября 2022 года иск Б. удовлетворён:

- признано незаконным и отменено решение по рассмотренному заявлению от 10 июня 2022 года № ЖТ-2022-01468551;

- на акима города Усть-Каменогорска возложена обязанность устранить допущенное нарушение прав истца путем вынесения решения по заявлению, а также в месячный срок после вступления в законную силу сообщить в адрес специализированного межрайонного административного суда Восточно-Казахстанской области о результатах исполнения решения суда.

Разрешён вопрос о возврате государственной пошлины.

Постановлением судебной коллегии по административным делам Восточно-Казахстанского областного суда от 28 марта 2023 года решение суда первой инстанции оставлено без изменения.

Судебная коллегия по административным делам Верховного Суда судебные акты местных судов оставила без изменения по следующим основаниям.

В силу части 1 статьи 7 Административного процедурно-процессуального кодекса Республики Казахстан (далее – АППК) административный орган, должностное лицо осуществляют административные процедуры в пределах своей компетенции и в соответствии с Конституцией Республики Казахстан, настоящим Кодексом и иными нормативными правовыми актами Республики Казахстан.

Статьей 79 АППК предусмотрено, что административный акт должен быть законным и обоснованным. Административный акт должен быть ясным для понимания, обеспечивать единообразное применение, исчерпывающе определять круг лиц, на которых распространяется его действие.

Положениями части 3 статьи 143, 144 Экологического кодекса Республики Казахстан предусмотрено, что выявление, оценку, ликвидацию объектов исторического загрязнения организуют местные исполнительные органы районов, городов.

Согласно части 1, 3 статьи 73 АППК административный орган, должностное лицо обязаны предоставить возможность участнику административной процедуры выразить свою позицию к предварительному решению по административному делу, о котором участник административной процедуры уведомляется заранее, но не позднее, чем за три рабочих дня до принятия административного акта.

Участник административной процедуры вправе предоставить или высказать возражение к предварительному решению по административному делу в срок не позднее двух рабочих дней со дня его получения.

Статьей 76 АППК предусмотрено, что срок административной процедуры, возбужденной на основании обращения, составляет пятнадцать рабочих дней со дня поступления обращения, если иное не предусмотрено законами Республики Казахстан. Срок административной процедуры, возбужденной на основании обращения, может быть продлен мотивированным решением руководителя административного органа или его заместителя на разумный срок, но не более чем до двух месяцев ввиду необходимости установления фактических обстоятельств, имеющих значение для правильного рассмотрения административного дела, о чем извещается участник административной процедуры в течение трех рабочих дней со дня продления срока.

Суд первой инстанции, руководствуясь вышеуказанными нормами, обоснованно удовлетворил иск Б. в полном объеме, признав незаконным,

отменил решение акима по заявлению от 10 июня 2022 года, а также возложил на ответчика обязанность устранить допущенное нарушение прав истца путём вынесения решения по его заявлению, так как достоверно установлено, что ответчик, согласно статье 76 АППК, допустил нарушение процедуры проведения заслушивания, а именно вынес предварительное и окончательное решение по обращениям истца в один день - 10 июня 2022 года.

При этом в силу вышеуказанной нормы мотивированное решение о продлении срока должно было быть принято с обязательным доведением информации об этом истцу, однако документы, свидетельствующие о соблюдении указанного порядка, отсутствуют.

Кроме того, истцу было отказано в реализации права по мотивам, не предусмотренным законодательством (невозможность исполнения ввиду отсутствия финансирования и госреестра объектов исторического загрязнения на территории города). Тогда как в полномочия ответчика (акима) входит вопрос организации привлечения соответствующих уполномоченных органов, к компетенции которых отнесены поставленные истцом вопросы, связанные с установлением границ радиоактивных пятен и определением точного уровня радиоактивного фона в городе.

Более того, вступившим в законную силу постановлением судебной коллегии по административным делам Восточно-Казахстанского областного суда от 15 марта 2022 года иск Б. к местным уполномоченным органам был удовлетворен: на аппарат акима города Усть-Каменогорска была возложена обязанность зарегистрировать и обеспечить рассмотрение местным исполнительным органом обращения истца в установленный законом срок.

Ввиду вышеустановленных обстоятельств суд первой инстанции обоснованно удовлетворил иск в полном объёме.

С вышеуказанными выводами суда первой инстанции согласилась апелляционная судебная коллегия, оставившая решение суда без изменения.

Поскольку обстоятельства по делу местными судами установлены верно, нормы материального и процессуального права применены правильно, оснований для отмены либо изменения оспариваемых судебных актов не установлено.

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЖОҒАРҒЫ
СОТЫНЫҢ БЮЛЛЕТЕНІ**
ресми басылым

БЮЛЛЕТЕНЬ
ВЕРХОВНОГО СУДА РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
официальное издание

Басуға 13.12.2023 ж. қол қойылды.
Пішімі 60x84 ¹/₈. Қаріп түрі “Times New Roman”
Офсеттік басылым. Таралымы 1 564 дана. Тапсырыс № 905.

Подписано в печать 13.12.2023 г.
Формат 60x84 ¹/₈. Шрифт “Times New Roman”
Печать офсетная. Тираж 1 564 экз. Заказ № 905.

«Big Dream» ЖШС баспаханасында басылды.
010000, Астана қаласы, К.Байсейітова көшесі, 114/2.
Тел.: 37-70-74